

STV2200: Internasjonal politikk 2

Innholdsfortegnelse

STV2200: Internasjonal politikk 2.....	1
01: Modeller og teori i studiet av int, pol. Introduksjon til politisk realisme.....	2
02: Politisk realisme og den liberale fagtradisjonen.....	12
03: Internasjonal politisk økonomi (IPØ).....	23
04: Brytning og tilnærming realisme-liberal teori, Den "engelske skole".....	36
05: Konstruktivisme og marxistisk inspirert ("radikal") IP-forskning.....	47
06: Fagdebatter om vitenskapsteori og metode, analyser av staters utenrikspolitikk.....	59
07: Analyse av staters utenrikspolitikk.....	71
08: Konflikt og makt / internasjonalt samarbeid.....	84
09: Internasjonalt samarbeid.....	96
10: Oppsummerende oversikt, spørsmål og svar.....	110
11: Spørretime.....	122

01: Modeller og teori i studiet av int, pol. Introduksjon til politisk realisme

2010-08-25

Først litt om kurset. Vi har noen prioriterte formål. Vårt hovedformål er å gi studentene disse fire punktene:

- Grunnleggende tankemåter, grunnleggende fagtradisjoner, de som lignende kurs har vært litt innom dette, men vi går mer i dybden. Vi er opptatt av premissene de bygger på, hva slags resonnementer de gjør, og konklusjoner basert på disse.
- Det er hele tiden en debatt, hvordan fagtradisjonen svarer på kritikken, og de sentrale diskusjonspunktene. Dette er de første 4-5 forelesningene
- Så litt mer konkret, vi har valgt ut tre delområdet av internasjonal politikk, hvor vi går litt dypere inn i materien: Studier av staters utenrikspolitikk, analytiske verktøy og modeller for hvorfor stater gjør det de gjør. Konflikt og samarbeid, motpoler i internasjonal politikk i samhandling mellom stater. Så ønsker vi også å ikke bare gjøre dere passiv delaktige, vi ønsker å gjøre dere selv i stand til å anvende noe av tankegodset, å vurdere og anvende modellene, ikke bare ha passiv kunnskap. Er det en fruktbar måte å gripe problemet an på?
- Så er det slik at flere av tradisjonene har "policy implikasjoner", et litt mistrøst ord, men det norske språket har ikke noen distinksjon mellom politics og policy, så vi blir litt hjelpeløse når det er politikkenes innhold vi ønsker å beskrive, da sier vi gjerne policy. De ulike fagtradisjonene og deres resonnementer, kan ha konsekvenser for hva som er en fornuftig løsning gitt at vi aksepterer resonnementene. Dette kommer vi til i dag, siden realismen har de aller tydeligste policy implikasjonene.

Det er disse fire formålene vi skal inn på.

Litt om kurset: Litteraturen

Det er en grunnbok, Jertsen og Sørensen, i en ny utgave i år. 2007 utgaven kan gjerne brukes, det er ikke store endringer mellom utgavene. Det er noen områder som er litt annerledes, som konstruktivismen, og det er gjort en del små endringer og oppdateringer underveis, det er flere blå bokser med sitater. En grunn til at vi har valgt denne boka er de mange henvisningene til nettsteder, de viser inn i annen litteratur.

Forrige gang gjorde vi store endringer, så når en ser på eksamensoppgavene så husk at formatet blir det samme som de siste årene, dvs noen korte spørsmål (4/6) og en større oppgave. Men, når vi skifter litteratur så får vi grunnlag for nye spørsmål, og noen har falt bort. Dvs, husk å se det opp mot litteraturlisten som gjaldt for det semesteret, ellers kan en komme helt skeivt ut, det kan være gamle spørsmål en ikke har noen sjanse til å besvare. Det som har kommet som nytt nå er to artikler (forrige gang var det et større skifte). Vi har tatt ut en artikkel som fikk mye kritikk. Vi har tatt inn to artikler, en av av Elinor Ostrom. Artikkelen er ikke lettlest, men er systematisk bygget opp. Beth Simmons er en av de fremste statsviterne i internasjonal politikk, og har skrevet en veldig bra bok om menneskerettigheter.

Undervisningen

Ikke så mye å si om denne, den består av forelesninger og seminarer. Foreleser prioriterer forelesningene utfra:

1. Sentralitet, dette er størst og viktigst. Dette betyr at foreleser kommer til å dvele mye ved de store fagtradisjonene
2. Vanskelighetsgrad. Jeg spør meg selv, og tidligere evalueringer, og spør, hva er det jeg selv tror er krevende, og hva får jeg tilbakemeldinger om er krevende? Dvs, jeg bruker mer tid på Alyson enn Stein Melby artikkel, dette er fordi dette er en lettlest og grei artikkel som dere greier uten meg, at Alyson er mer krevende, så jeg bruker mer tid på denne. Den er også noe mer sentral, fordi den gir modeller og begreper som går igjen.
3. Sammenheng. Hvis en bare leser artikkel for artikkel eller kapittel for kapittel så vil en antageligvis sitte med mange spørsmål om hvordan ting henger sammen. Noe jeg vil prøve å gjøre gjennom undervisningen er å tydeliggjøre hvordan bidragene henger sammen. Alysons modell finner en igjen der og der, konstruktivistiske betraktninger finner en der og der (som Beth Simmons). Jeg prøver på dette, men en er velkommen til å stille spørsmål om en lurer på noe.

Det eneste jeg vil si om seminarene er at vi har bestrebet oss til å lage oppgaver som er bra for folk som vil lære med tanke på eksamen (Det er spørsmål som ville kunne være eksamensspørsmål). Det andre er et robust funn at de som får mest ut av seminarundervisningen er de som legger mest arbeid i det selv, og får være med andre som også gjør det. Til syvende og sist er det studentene som må jobbe, og det en har igjen avhenger veldig mye av dette.

Modeller

Det kan virke rart å begynne her, men det er egentlig dem som ligger i grunnen for nesten alt jeg gjør i dette kurset, vi bruker modeller. Så et godt sted er å starte i diskusjonen av fagtradisjonene er hva er deres hovedanliggende (a) og slags modeller de gjør bruk av (b). Det første spørsmålet er "hva er en modell"?

Den beste og kanskje enkleste definisjonen er "en forenklet illustrasjon av et objekt, eller *forenklet* bilde, av et objekt vi interesserer oss for". Viktig: Skal forenkle, og skal representere. Den enkleste måten å forklare hvorfor det er viktig ved å ta utgangspunkt i en typemodeller vi ikke bruker i statsvitenskap, fysiske modeller. To eksempler som henger sammen: Vi er i Norge en stor skipsfartsnasjon og en stor petroleumsnasjon. Når vi konstruerer skip så er det viktig å forstå hvordan denne gjenstanden skip vil oppføre seg under ulike situasjoner, som hvor hard påkjenning de får av bølger, gjerne i kombinasjon med strøm og bølger før det blir farlig. En kan si at det er bare en måte å gjøre det på, bygge skip og se hvordan det går. Dvs, gjøre reelle eksperimenter, og lære av resultatet. Men, mange vil si at det må finnes en billigere måte å gjøre, arbeidstakerne vil si at det er helt uansvarlig å ofre liv og helse på denne måten. Så, det må finnes en enklere måte, så naturvitere og teknologer sier at en kan simulere skip under ulike vilkår. NTNU og SINTEF har et stort skipsbasseng hvor en kan skape i langt mindre format den typen påkjenninger som et skip blir utsatt for, som vind, bølger, strøm. Den kan gjenskape den typen vilkår som et skip eller oljeplattform vil møte. Vet en værforhold så kan en gjenskape det tilnærmet riktig i laboratoriet. Så trenger en et skip laget i liten skala, så lite som det er mulig å få det, og allikevel ligne på objektet en skal uttale seg om. Når en gjør det kommer en til punkt 2:

Alle modeller forenkler, og da er det masser av ting vi velger bort, som hvor kapteinens lugar er eller matserveringen. Når en skreller vekk dette står en igjen med det helt avgjørende: fysiske proporsjoner, fordeling av vekt og materialene. Vi kan gjenskape omtrent den samme typen påkjenning på to uker som metallet vil få på fem års drift i sjø. Da har vi skapt en modell. Hele poenget er å forenkle, *konsentrerer oppmerksomheten om det som antas å være særlig viktig for et bestemt formål.*

Men, så skal de også *representere*. Dette betyr at vi skal kunne overføre de slutningene vi trekker fra skipsbassenget i Trondheim, vi skal kunne overføre de konklusjonene vi trekker til det virkelige liv, til denne oljeplattformen i stillehavet, hva det måtte være. Konklusjonene skal være tilstrekkelig riktige, ikke nødvendigvis perfekt, til at de som designer og bygger skipet i store trekk vet hvordan de skal gå fram. Derfor sier vi at modeller skal forenkle og representere. Forenklingen er helt sentral, det er noe det viktigste en modell gjør, men de skal også kunne representere. Da har vi en god modell, *de er redskapet for systematisk tenkning*, og nesten all fagtradisjon gjør bruk av en modell, av og til er de ganske uklare, som hvis dere tar en beslutning om hva dere skal gjøre i kveld. Så spør en, hvilken beslutningsmodell brukte du, så kan det godt være at en er litt uforstående til det, "Det var jo opplagt". Det gir meg ikke modellen, siden en må si "mat var viktig, jeg var sulten, maten var hjemme", det er denne beslutningsmodellen, ofte tenker vi ikke i disse baner, det er opplagt at en "vil gå hjem og spise". Derfor er det et helt fornuftig svar på mitt spørsmål, men det er altså ikke modellen, denne består av preferanser, oppfatninger, en eller annen

vurdering en har gjort. *Alle faglige analyser gjør bruk av en eller annen modell, men ofte er den ikke eksplisitt. Det betyr ikke at analysen er gal.*

Nå har jeg snakket om en modell vi ikke bruker, men det er et pedagogisk utgangspunkt. Men, det er like opplagt at en trenger modeller i statsvitenskap også. Det ene er det jeg har kalt begrepsmodeller, de inneholder hvilke variabler en må ha med: hvis jeg spør "hvordan skal en forklare utfallet av for eksempel klimaforhandlingene i København?" Da trenger jeg en modell som forteller meg hva er de viktigste variablene som bestemmer utfallet I faglitteraturen finner en "hva var den institusjonelle rammen, hvem hva hvordan? Spilletts regler? Preferanser og makt - hvem har makt?" Da har jeg en modell. Men, det er en *begrepsmodell*, så langt har jeg ikke spesifisert hvordan de henger sammen og virker. Jeg har for eksempel ikke laget en kvantitativ modell, jeg har bare begreper, så samler jeg inn data, men hvordan skal jeg koble sammen de tre begrepene? Det får jeg om jeg går ut mot høyre til *formale og numeriske modeller*. Mange av oss bruker i mye av analysen vi gjør begrepsmodeller, ofte går vi ikke lengre enn det. Vi prøver ikke sette dem i sammenheng. Det er tilstrekkelig å ha en begrepsmodell som sier hva er de riktige variablene, hvordan den beskriver makt, så jeg vet hva makt er, den vil hjelpe meg langt på vei, men den er ikke en formal eller numerisk modell.

Husk, begrepsmodeller («conceptual frameworks»):

- Identifiserer, definerer og kategoriserer variabel (avhengig, uavhengig, osv)
- Angir forventet retning på sammenhengen mellom variable (positiv eller negativ)
- Hjelper oss til å legge opp en analyse ved å angi hvilke faktorer som er viktige, men spesifiserer ikke nærmere styrke og form på sammenhenger mellom disse faktorene

Formale og numeriske modeller

En formal modell er en modell en for eksempel finner i spillteori. Spillteori er for å si det enkelt en matematisk tilnærming til beslutningsprosesser, hvor det beste valget kan være avhengig av hva andre gjør. Den er formel, siden en spesifiserer den i form av matriser, en setter inn verdier, og en har en formal modell. En numerisk modell bruker vi ikke så ofte men burde brukt mer. Som klimaforhandlingene i København "kan du hjelpe oss med en analyse av hvordan ulike forslag vil gå? Vil de bli avvist eller vedtatt?" om en skal gjøre det må en lage en modell, da gjør jeg en del grep, modellen kan ikke inneholde to hundre parter. Et av de første spørsmål er hvilke stater jeg skal jeg ha med? Jeg må ha en liten gruppe stater, USA, Kina, EU, India og Brasil. De er helt avgjørende. Så vil jeg gjøre noen friske antagelser, for eksempel at Norge stort sett vil følge EU, og at om en ser på G77 gruppen så vil den stort sett dele seg mellom noen som følger India og noen som følger Brasil. Så kjører jeg dette inn med preferanser over det hele, så vil det være noen forslag som ikke går an, og noen som i alle

fall overlever. Da driver jeg med numeriske modeller, jeg prøver på en lignende måter som teknologer og naturvitere å lage meg et bilde av det internasjonale politiske system hvor jeg har tatt bort veldig mye, står igjen med essensen, og prøver å bruke modellen til å svare på hvilke forslag som har en sjanse til å bli vedtatt.

Er det noen motsetning mellom formale og numeriske modeller? Ingen motsetning, men numeriske modeller har ofte et mer forpliktende forhold til tall, en kan lage en formal modell av fangens dilemma uten å bruke et tall, men bare ved å gi en ordinal rangering av utfall. I Numeriske modeller må en ha et høyere målenivå, en må ha tall, en må vite og kvantifisere den kinesiske stats preferanser, gi den et kvantitativt uttrykk. De har en veldig viktig ting til felles, de tar utgangspunkt i grunnutstillingen "It is better to be wrong than vague!" om en bare opererer med begrepsmodeller så har de litt mer fleksible størrelser. Om en bruker en modell med verdier så er en mer sårbar, men en vil si at "for utviklingen av faget er det bedre å feile og lære enn å være vag så ingen helt forstår hva jeg sier". Dette er en felles grunninnstilling. Med formelle og numeriske modeller kan en ta presist og veldig grundig feil.

Husk, formale og numeriske modeller:

- Inneholder i tillegg en mer presis (matematisk) spesifikasjon av sammenhengers retning, styrke og form
- Kan derfor brukes som redskap for å avlede spesifikke hypoteser eller konklusjoner
- Grunninnstilling: It is better to be wrong than vague!

Viktige kriterier for å vurdere modeller

Avslutning av modeller - hvilke kriterier en bruker for å vurdere modeller.

1. Det må være *gyldig*, og må *forenkle*. Kravet til gyldighet har litt avhengig av hva slags modell der er tale om forskjellig betydning. Om en snakker om en rent formal modell, som en spillteoretisk modell, den sier jo i utgangspunktet med mindre den er anvendt på et spesielt kasus sier den ikke noe om virkeligheten, *den gir et rent logisk resonnement for at det skal være gyldig må premissene innbyrdes være forenlige, og konklusjonen må følge logisk av premissene*. Et eksempel: Et av de spørsmål som forhandlings og spillteoretikere stilte seg er hva blir utfallet av en bilateral forhandling, som fordeling av et gode, hvor den ene får og den andre ikke får. Hva blir resultatet? Ganske lenge var det eneste sikre svar at det må finnes seg på pareto grensen, dvs, det må være på den ytterste grensen på mulighetsrommet, og pareto. grensen er det settet av utfall hvor det ikke er mulig å finne et utfall som er bedre for en av partene som ikke samtidig er dårligere for en av de andre. Der sto man, det er ett eller annet sted på denne fronten. John Nash, A Beautiful Mind, han skrev

to artikler, begge korte, hvor han ga et matematisk bevis for at ved visse presiseringer for hva det betyr å være rasjonell, så er det bare en og bare en løsning som er det rasjonelle aktører vil konvergere mot. Det punktet som maksimerer nytte for begge parter. Det illustrerer det å arbeide med formale modeller, gyldighet er ikke bare empirisk "er det virkeligheten", vi spør "er den logisk konsistent, følger konklusjonen av premissene?"

Empirisk holdbarhet: konklusjoner vi utleder fra modellen skal gjelde også for det objektet modellen representerer.

2. Så ønsker vi gjerne at en modell skal være implikasjonsrik, at vi skal kunne trekke mange *presise og interessante slutninger av modellen*. I fotballtipping er det tre mulige utfall av en kamp, h/u/b, om en lager en modell som skal forutsi fotballkamper, og den bare forutsier alle tre, så gir den meg ikke noe nyttig. Det er noe som de som driver med formal modellering ved å si at det minste en må innrømme er at de gir et klart svar, og at de er gjennomsiktede, og at det er gjennomsiktede, det kan godt være det er galt, men da må dere si hva som er feil med resonnementene. Vi ønsker modeller som gir et klart svar.
3. *Gyldighetsområde*. Alt annet likt, vil vi foretrekke en modell som gjelder for et bredt spekter av tilfelle fremfor en som har et mindre gyldighetsområde
4. *Enkelhet*: En god modell skal være håndterlig i praksis ("brukervennlig")
En enkel modell har få variable, og data for disse variablene er rimelig lett tilgjengelig

Dette er strenge krav.

Grand Theory

Så til noe som av og til omtales som "Grand Theory" (GT). I bunnen har en fagtradisjoner ("skoler", men foreleser foretrekker fagtradisjoner). En GT er et forsøk på å fange inn essensen av internasjonal politikk i stort. Hvilke slike har en egentlig? Dette er ikke formalteorier, de ønsker å si noe om virkeligheten, å *dekke «essensen» av internasjonal politikk*. I pensum tar vi for oss tre som klart tilfredsstillende disse kravene. Realismen og liberalismen gjør det klart. I tillegg er det en marxistisk teori som også tilfredsstillende dette (selv om den ikke er i vinden). Kritisk teori i seg selv er ikke en skole. Så er det noen andre fagtradisjoner som ikke helt tilfredsstillende kravene til GT, det jeg tenker på som en halv er den engelske skole, og konstruktivismen, Dette er en viktig fagtradisjon, men det er ikke en fagtradisjon som sier noe om virkeligheten, det er en tilnæringsmåte for å forstå prosesser på. Det er mye empirisk forskning om bygger på den, men det er ikke noen substanseteori.

Noe av det som utmerker internasjonal politikk er at den gjør bruk av mange ulike teorier, den tar modeller fra økonomi og statsvitenskap, den har veldig mye av det vi tenker på som liberale prosesser, derfor regner jeg ikke det som en substansiell modell og teori på denne måten, det er en viktig fagtradisjon.

Teoriene bygger på et sett forutsetninger om det *internasjonale politiske systemet og aktørene*. Forskning som søker svar på mer spesifikke spørsmål kombinerer ofte *premisser og resonnementer* fra to eller flere av disse fagtradisjonene. Og "skolene" selv er i kontinuerlig utvikling...

Politisk realisme

Her går jeg raskere frem enn jeg gjorde i fjor, siden studentene i fjor sa det var unødig detaljert. Hva er politisk realisme, hva er de felles grunnpremissene? Det er flere varianter av Politisk Realisme, Sørensen snakker for eksempel om klassisk realisme og nyrealisme, og så offensiv og passiv. (Jackson og Sørensen). Hva er felles for alle disse forgreningene? De har den samme grunnleggende modellen og bildet av det internasjonale politiske system og staten som aktør. Vi kan beskrive fagtradisjonen ved å se på modellene, og spørre om hva som kjennetegner modellen vi konstruerer. Det er tre grunnleggende:

- *Det ordnede prinsipp: "Anarki"* det er ikke noen *effektiv overordnet styringsinstans* som har tilstrekkelig makt til å sette sin vilje gjennom mot den sterkeste enkeltaktøren. Ingen effektiv overnasjonal styringsinstans, en instans som kan sette sine vedtak gjennom mot den sterkeste enkeltaktør i systemet. Som at FN må kunne iverksette sine vedtak mot USAs vilje. På noen områder kan FN gjøre det, men på mange områder ikke. Det er mange interessante diskusjoner om EU i dette bildet, Europa er på vei til å institusjonalisere noe, men på den globale arena ikke. Noen (spesielt Morgenthau) vil legge til: Hva om det er slik at det finnes et felles normsystem, som alle føler seg forpliktet av "du skal ikke drepe", hva om det var et sett med bud som alle fulgte, så var behovet for en slik overnasjonal instans mindre, siden alle har internalisert disse normene. Så sa han, men det finnes ikke noe slikt *felles system*. *Det finnes normer, de fleste mennesker og statsleder er opptatt av å følge dem, men de er ikke felles*. Om de er ulike er de like gjerne en kilde til konflikt. Husk: det felles er anarkiet og fraværet av overnasjonal styringsinstans
- Hva slags *interessekonstellasjoner* finnes? Om det er en stor grad av harmoni vil en del av bildet av verden falle sammen. Tanken er at det er fullt av konflikt, og det er ikke noen sykdom. *Konflikt er utbredt og uunngåelig*, det er ikke en tilstand som kan unngås, Verden er full av knappe goder, hvor ikke alle kan få alt vi ønsker oss. Straks jeg tar et stykke kake er det mindre igjen til de andre. Om det er lite kake er det et knapphetsgode. Realistene vil si bare se på verden, forhandlingen om delelinjen i Barentshavet, begge kan ikke få viljen sin. Så vil realistene si at konflikt ikke nødvendigvis betyr fiendskap (Viktig skille): Eksempel, det finnes to mannlige spydkastere som konkurrerer, en norsk og en finsk, og det gis bare en gullmedalje. Det er høyst usannsynlig at en ikke kan skille kastene (en må kaste identisk 6 ganger). Poenget er at det bare er et gode, en gullmedalje, men en er ikke fiender for det! En er sammen av og til. Det realistene sier her er at konflikt ikke behøver bety fiendskap, men det

betyr motstridende interesser, og av og til slår det ut i fiendskap, og noen konflikter, som i midtøsten som Israel og Palestina, *desto mer som står på spill desto kraftigere virkemidler brukes.*

- *Makt er ulikt fordelt. Forskjellene er til dels store.* Det vil alltid være noen som kan sette sin vilje gjennom mot andre. Et annet viktig grunnprinsipp er at ingen institusjoner varer evig, *det er kontinuerlig endring.* USA hadde sitt korte periode hvor de var den eneste supermakten. Så bekymrer realistene seg om hva som skjer i forholdet mellom den regjerende hegemon og de nye som kommer til, ved maktoverføringen. Husk, makt vil aldri bestå over veldig lang tid. Det er ikke slik at Norge kan se for seg å bli en supermakt på kort sikt.

Hva er modellen av aktørene? Dette kan vi svare på med tre spørsmål:

- *Hvem er de viktigste? Statene.* Realistene har ikke så mye mer å si enn det, "stater er den viktigste typen aktøren". Dette betyr ikke at det på enkelte områder kan være internasjonale organisasjoner eller transnasjonale aktører som har mye makt. GM har mye mer makt over økonomisk fordeling av goder enn Island, men se på arten av aktiviteter, det er stater mer enn firmaer og organisasjoner.
- *Hva driver dem? Nasjonale interesser.* Disse interessene eller utsagnet om at stater drives av nasjonale interesser har dels en deskriptiv status, og dels for noen, som Morgenthau en normativ status, at statsledere bør hevde interessene. Så deler de gjerne mellom interesser på to nivåer: Først, hva er de almene interessene alle stater har? *Sikkerhet og overlevelse kommer først, så materiell velstand, så respekt og status.* Men, stater er forskjellige, derfor er det noen interesser som er spesifikke for bestemte stater, de er *aktørspesifikke, som regel avledet av rolle (som selger), strukturell posisjon (som stormakt) og geografisk plassering (for eksempel kysstat).* Noen ganger avleder en interesser fra roller, Norge er en oljeleverandør, og har derfor interesse av høy pris, og kjøper har interesse av lav pris. En behøver ikke noen empirisk undersøkelse, det følger av strukturell posisjon. Stormakter har mange bekymringer som ikke småstater har. USA for eksempel under den kalde krigen var det mange småting som foregikk rundt i verden som lederne bekymret seg over som Norges regjering ikke brydde seg så mye om. USA fulgte nøye med i maktovertagelser i små land langt unna USA. Norge var kanskje interessert, men mer som en bevist samfunnsborger. Delelinjen i Barentshavet er enkel, det følger av geografisk posisjon – den norske kystlinjen er langt lengre en Sveits grense langs genesersjøen.
- *Hva er det viktigste virkemidlet for å ivareta disse interessene? Makt.* Det har den samme status som penger i økonomien. Ikke nødvendigvis militær makt, det er mange som tror at realistene bare er interessert i atomvåpen, det er feil. Spesielt den klassiske tradisjonen hadde et veldig sammensatt

maktbegrep, Morgenthau hadde masser av elementer inne, ikke bare militærmakt. Men, makt har samme status som penger i økonomien. Bare noen ganger trenger en militærmakt.

Hva er trekker realistene utfra dette? (Eksempler)

Innenfor dette temaet vil det være nyanser.

- *Det første er at anarkiet er en farlig arena*, det vil alltid være en risiko for at noen vil bruke sin makt til å tvinge gjennom sine interesser, også ved *militær makt*. Noen tolker dette som at verden stadig er i krig, det er egentlig ikke det realistene sier, de sier at det foreligger en permanent risiko for. Denne risikoen må statene forhandle seg til, det er derfor de ruster opp og skaffer seg maktmidler.
- I fravær av en overnasjonal makt, stilt ovenfor maktbruk fra andre, kan du ringe 112? Nei, en kan ikke, hver stat er til syvende og sist alene. Det kan godt være at andre vil støtte deg, men da gjør det de utfra sine interesser. Det kan godt hende, og vi hadde en tro under den kalde krigen at vi ville få hjelp av NATO om Norge ble utsatt for et militært angrep, her foreligger det en allianse, men til syvende sist må USA og UK tenke "er det i vår interesse å forsvare Norge"? Evnen til å ivareta sine egne interesser er i siste instans et spørsmål om makt, enhver stat er *prisgitt sin egen evne* til å ivareta sine interesser (og den støtte andre måtte gi ut fra sine egne nasjonale interesser) Denne evnen er et spørsmål om makt, i siste instans egen militær makt
- Derfor er realister opptatt av, det som kommer ut: de fleste stater befinner seg i noe realister kaller *sikkerhetsdilemmaet*. Det består i av at de tiltakene du gjør for å ivareta dine interesse kan oppfattes som en trusel av andre, mot deres interesser. Det er av og til at en heimevernsøvelse i indre Finnmark skal bli tatt som en militær trussel av USSR, så det er noe en kan gjøre uten at de andre blir fryktelig redde, men det grunnleggende er at når en gjør noe for å beskytte seg så er jo det noe som kan brukes offensivt, og gjør andre bekymret. Så vi må hele tiden huske at det vi gjør for å ivareta våre interesser med rette kan oppfattes av andre som en trussel mot sine interesser. Derfor er den sikkerhetspolitiske oppskriften i realistisk tenkning på ett vis enkel og på et annet sett fryktelig vanskelig: å kombinere avskrekkelse og beroligelse. Dette argumentet kan trekkes videre, også til internasjonale forhandle. En ønsker å formidle to inntrykk, at den andre parten ikke trenger å være redd, vi er ikke ute etter å ta dere, vi er greie å ha med å gjøre, dere kan stole på oss, samtidig ønsker en å gi et inntrykk av at vi ikke lar oss utnytte, vi slår tilbake om dere prøver å presse noe på oss. Du ønsker å gi det inntrykket at vi ikke lar oss utnytte, men dere kan være trygge på at vi ikke vil utnytte dere. *Aktør As tiltak for å øke sin egen sikkerhet vil ofte bli oppfattet av en eller flere andre som en potensiell trussel, og derfor utløse mottiltak som*

(ytterligere) kan undergrave As sikkerhet - Avskrekking og beroligelse er en meget viktig, men også meget vanskelig kombinasjon

Dette er en noe dyster forståelse av verden, vil den også foreskrive en aggressiv utenrikspolitikk?

02: Politisk realisme og den liberale fagtradisjonen

Dagens hovedtema er den liberale fagtradisjonen, men først litt tilbake til forrige gang om politisk realisme - "Grand Theory". Denne delen av kurset handler om sentrale fagtradisjoner, som kan deles inn etter ulike kriterier, det substansielle innholdet, det vitenskapelige teorier og metode, men hovedvektet er på substansen.

Innenfor det vi kaller substansielt sentrale tradisjoner har vi noen som på engelsk noen som kalles for "grand theories", i den mening at de prøver å si noe om ip i stort, ikke alle detaljene, de tar for seg essensen, ikke alle fine nyanser. De tar for seg det de mener er forholdsvis generelt, ikke bare for et saksfelt, eller en region. Dette blir veldig tydelig når en begynner å snakke om nyrealisme. Disse teoriene bygger på et sett forutsetninger om det internasjonale politiske system, og aktørene i dette. Utfra disse avleder en et sett konklusjoner, noen deskriptive og noen normative ("bør gjøres"). Disse forutsetningene og resonnementene omtalte vi som modeller, derfor tar forelesningen noe utgangspunkt i deres modeller av internasjonal politikk. Modeller er et forenklet representasjon av et objekt, og en god modell skal derfor forenkle, og samtidig representere, i den forstand at de konklusjonene vi får ut når vi bruker modellen på en objekt så skal konklusjonene fra modelløvelsen overføres til det virkelige objektet. Modeller er i bunnen og er forenklete bilder av virkeligheten.

Vi begynte med en tradisjon, som kanskje er den som har fått mest oppmerksomhet, politisk realisme. Den har noen grunnpremiser, som jeg har listet opp her, så finnes det ulike varianter av tradisjonen. Fagtradisjoner er ikke monolittiske trossamfunn, det er mer strømninger og retninger, med nyanser, men de har noe grunnleggende til felles, som gjør at vi sier de som bidrar til denne strømmen for realister, selv om forskjellen mellom realister og konstruktivister ikke alltid er helt klart:

- Anarkisk
- Interessekonstellasjoner er preget av konflikt, det er et iboende trekk i systemet, på den samme måten som vi ikke kan fjerne sykdom fra menneskers liv. Dette er heller ikke bare negativt, det kan stimulere til innsats.
- Fordeling av makt: Til enhver tid ulik, og til enhver tid i forvandling, ikke noe varer evig.

(så en repetisjon av politisk realisme - felles grunnprinsipper (2). - Stater, nasjonale interesser, makt, og felles implikasjoner) husk - andre kan komme til din hjelp, men det er ikke fordi de liker deg, men fordi de mener det er i sine interesser. Dette betyr at alle stater er i et sikkerhetsdilemma: Alle stater trenger makt, for å ivareta sine interesser, så vekker det engstelse og uro hos andre, som

ser maktoppbyggingen som en trussel. Derfor er realistenes oppskrift på en klok utenrikspolitikk beroligelse og avskrekkelse. Du må både berolige andre land, og stå fram som en aktør en ikke kan tvinge i kne. En fagtradisjon som har et slikt litt dystert syn på essensen av Internasjonal Politikk, vil den foreslå en aggressiv eller hard utenrikspolitikk? Innenfor den realistiske tradisjonen så er nok hovedmønsteret at en aggressiv utenrikspolitikk ikke være veldig anbefalt. Men, først litt tilbake, til to varianter av den realistiske tradisjonen:

Først, i korte trekk:

- *Vektleggingen* varierer: Noen (bl.a. Hobbes) legger stor vekt på systemegenskaper (*systemtvang*) Andre (bl.a. Machiavelli og Morgenthau) finner fundamentet i egenskaper ved den enkelte aktør – i siste instans "*menneskets natur*" (hvor egoisme og selvhevdelse antas å være fremtredende trekk)
- *Veiledning og oppdragelse er sentrale formål*: Ambisjoner om å gi veiledning i (utenriks)politisk lederskap generelt og strategisk tenkning mer spesielt ("*statsmannskunst*") Vil oppdra den kyndige offentlighet til innsikt i (utenriks)politikkens harde realiteter Morgenthau (og flere andre) var opptatt av å punktere "idealistiske illusjoner"
- Men også klare ambisjoner om *deskriptiv* gyldighet Vi kan finne flere referanser til "allmenngyldige lover"...uten belegg som ville bli anerkjent som vitenskapelig holdbart i dag

Den (ny)klassiske tradisjonen. Spørsmålet om en kaller det ny eller bare klassisk spørres på hvor langt tilbake i historien en går, om en går til Machiavelli så er de klassiske, andre vil si at Morgenthau (1948) er den klassiske realismen. Når jeg nå beskriver det jeg har kalt klassisk realisme så tar foreleser utgangspunkt i Morgenthau. Hva er det så som kjennetegner denne tradisjonen? Vektleggingen varierer en del, Hobbes var veldig opptatt av systemegenskaper som anarki. Men, Morgenthau tok et annet utgangspunkt (det gjorde Machiavelli og) de så den viktigste drivkraft i menneskets natur, altså i siste instans egenskaper i menneskets natur. Morgenthau la til grunn som premiss det han kalte menneskets natur. Om en oversetter det til moderne terminologi så vil en plausibel oversettelse være å si at "mennesker er genetisk predisponert for å søke selvhevdelse til å søke makt, selvhevdelse". Egoisme og selvhevdelse er en del av menneskets natur. Om han har rett i at det er en genetisk pre-definisjon så er det ikke noe en kan endre med politisk grep eller oppdragelse, det er mulig en kan hindre den i å slå ut så mye som den ellers ville ha gjort, men den er der. Noe av det Morgenthau så som skummelt og farlig at det går en masse mennesker rundt og tror at slik er det ikke. Så fikk Morgenthau problemer, når han leste antropologiske studier av samfunn hvor det ikke var noen herskemotiver, små lokalsamfunn uten noen "rovdyr" som Morgenthau beskrev samfunnet fult av. Morgenthau tok dette veldig alvorlig, og slet med problemet. Men, så stilte han på et punkt spørsmålet, "hva skjer med disse samfunnene om

de eksponeres for ytre trusler, om det kommer rovdyr inn utenfra, hva skjer da?" De fleste av disse samfunnene er sårbare for kontakt med det "moderne samfunn", så kom disse i alvorlige vanskeligheter, og mange av dem brøt sammen. Da sa Morgenthau, at det kan være slik at på et geografisk område bare er gode mennesker, uten denne predisposisjonen i seg, eller den i alle fall ikke er utløst. Men, det finnes alltid rovdyr i verden, og bare ett er nok til at denne frykten kan bli utløst. Han modererte derfor litte gran, men holdt fast på teorien. (Noen isolerte småsamfunn kan finnes, men de vil ikke overleve eksponering av andre typer samfunn.) Det andre var at for mange av de klassiske realistene så var ikke forskning et mål i seg selv, men de ville også veilede og oppdra, de ville punktere en del illusjoner som de så i samfunnet. Morgenthau skrev sin store bok under og etter WW2. Han mente at før krigen hadde mange lidd under falske illusjoner om hvordan verden var, de så til folkeforbundet som en institusjon som kunne føre til fred. Morgenthau så på dette som en godværsinstitusjon, som ikke kunne overleve konflikt. Morgenthau og andre var opptatt av å si til verden om at en kortere periode med fred kan gjøre at vi kan legge bak oss alt det vonde. Det vil komme tilbake, verden lever under en permanent trussel om at sterke aktører vil sette sin vilje gjennom, gjennom makt (ikke bare militærmakt). Men, så hadde de også ambisjoner om deskriptiv gyldighet, Morgenthau snakket om allmenne lover som en i dag ville være veldig forsiktig med. Så et par sitater fra Ms bok, som går tilbake til spørsmålet om aggressiv utenrikspolitikk:

Nøkkelbegrepet til Morgenthau var *prudence*, "veloverveid forsiktighet / nøkternhet". Disse fire punktene er fra ni av punktene:

- *Diplomacy must be divested of the crusading spirit* han var bekymret for at USAs politikere vil gå ut og redde verden ved å gjøre alle stater demokratiske etter ren amerikansk modell. Han var ikke overbevist om at demokratier opptrer mer fredelige enn andre stater (liberal teori). En må se litteraturen en leser utfra de historiske omgivelsene de blir skrevet under. Ms familie hadde flyktet fra Hitler, sist til USA. Han hadde sett Hitler mobilisere hundretusenvise, og hadde kommet til makten med demokratiske virkemidler. Denne troen på at en kan gjøre verden trygg ved å utbre demokrati og marked, for det første hadde Morgenthau ikke tro på selve oppskriften, fordi han ikke hadde tro på korstog.
- *Objectives must be defined in terms of national interest and supported with adequate power.* Morgenthau var mot Vietnamkrigen, men hans forklaring på hvorfor var vanskelig for fredsbevegelse; det er ikke viktig for USAs interesser å opprettholde et regime i en del av Vietnam. Se på hvor Vietnam hvor ligger, finn ut den geografiske posisjoner, hvilke stormakter befinner seg i Vietnams umiddelbar nærhet. (Først og fremst Kina) En stat som ligger der Vietnam ligger må søke støtte hos andre stormakter, og den mest plausible er USA, uansett hvilken leder det er, selv om det er Ho Chi Min, rett og slett fordi det vil være i Vietnams interesse å balansere

den potensielle dominansen fra Kina, ved å søke støtte hos en annen makt. Han hadde mange andre resonneringer, og ett av dem var at dersom dette virkelig er i USAs interesse så har vi ingen restriksjoner på hvor mange soldater vi sender, vi må bruke den makten vi har.

- *Diplomacy must look at the political scene from the point of view of other nations.* Dette er et godt råd.
  - *Nations must be willing to compromise on all issues that are not vital to them.* Selv en supermakt som USA må være innstilt på kompromisser, og prioritere hardt. Noen er viktige, de skal vi stå på, andre må vi søke kompromiss på. Ved å opptre på denne måten vil statsledere skape grobunn for et internasjonalt fellesskap, om vi skal komme ut av den anarkiske tilstanden så trenger vi en felles identitet, felles valuta (forbausende likt med dagens konstruktivister).
1. Give up the Shadow of Worthless Rights for the Substance of Real Advantage
  2. Never Put Yourself in a Position from Which You Cannot Retreat Without Losing Face...or Advance Without Grave Risks

Nyrealismen

Hvordan skiller nyrealismen seg fra det tankegodset vi har vist? Denne tar utgangspunktet i Kenneth Waltz. Han hadde som utgangspunkt at han ville *vitenskapeliggjøre realismen*, han var frustrert over Morgenthau, som skriver i et blomstrende språk, og hadde *problematisk tanker om menneskets natur*. K ville skape en realisme som var fritt for alt dette, og som var nøktern. Så han seg rundt i det vitenskapelige landskapet etter en modell som tilfredsstillte disse kravene, så fant han det i *økonomien*. Han var åpent inspirert av økonomi i sin tenkemåte, kanskje mest av alt med hva slags modeller de arbeidet med, det var en presisjon som var helt annerledes enn realismen, de var gjennomsluttede, og de hadde mye for seg. Så sa han *"jeg har ikke de samme ambisjonene som klassiske realister om å lage en normativ teori, jeg vil lage en teori som er deskriptiv gyldig."* Kenneth Waltz: *Min versjon av realisme er ingen teori om utenrikspolitikk* Så sa han videre at han bevist laget en systemteori. I økonomi skilles det gjerne mellom markedet som system, og teori om forbruker (aktører). Waltz sa jeg tar utgangspunkt i systemet, fordi jeg tror at de viktigste forklaringsprinsippene er der, vel og merke om en skal forstå IP i stort, han var ikke opptatt av små forbindelser, som kulturforbindelser mellom Norge og Frankrike. Noen få store varige dominerende mønstre, *systemegenskaper er de viktigste uavhengige variablene når vi vil forstå internasjonal politikk i stort*. Så gjorde han en del forutsetninger om dette systemet, som er varianter av det felles realistiske tankegodset: *Anarki, Funksjonell differensiert* (stater er like ved at de tar for seg de samme oppgavene, som bedrifter er like ved at de produserer varer og tjenester.) Systemets overordnede prinsipp ligger fast, det som endrer seg er *fordeling av makt, som fortsatt er ulik*.

Aktørene: Waltz gikk videre og sa at dersom det er slik at vi er opptatt av noen store og varige mønstre, så tilsier det at vi *konsentrerer oss primært om stormaktene*, (verdenshistorien skrives hovedsakelig av stormaktene). Små land som Norge har ingen stor plass. Derfor blir det *sentralt hvor mange poler* (som kan forstås som supermakter) har betydning for om vi får til fred.

Hovedspørsmål: Har fordeling av makt avgjørende for krig eller fred? Ja. Så måtte han gjøre noen forutsetninger om aktørene som opptrer: På noen punkter her skiller han seg fra klassisk realisme. *For eksempel: Er bipolarer systemer mer stabile enn multipolære og unipolære?*

Antakelser om viktigste drivkraft: Nasjonal interesse, i likhet med mange klassiske realister er dette primært overlevelse og sikkerhet. Stater maksimerer *sikkerhet ikke nødvendigvis makt*. På dette punktet er Morgenthau tvetydig, han sier også at sikkerhet og overlevelse er viktigst, men konsentrerer seg mest om makt, siden det "er det du trenger for å nå et mål". Waltz mener at makt ikke nødvendigvis er et utvetydig gode, makt kan skremme, visse typer av makt kan provosere motreaksjoner. Waltz mente at stater er opptatt av *relativ gevinst*, om en konkurrerer med andre så er ditt resultat avhengig av hvor godt du gjør det sammenlignet med andre. Hvor godt det går for en bedrift er ikke så avhengig av nivå isolert sett, men i forhold til konkurrerende bedrifter. Waltz brukte det samme resonnementet med stater, hvor godt det går er i forhold til andre. Så en må være opptatt av relativ gevinst.

Så var Waltz opptatt av "*the birth and death of states*", realistene mener at stater fødes og dør, så populasjonen av stater endres over tid. Waltz mente at denne endringen kan en forstå med en analogi til *Darwins Natural Selection*. Hva sier Darwins tese helt presis: Den organismen som er mest overlevelsessevne har mest sjanse til å reprodusere seg - survival of the fittest, ikke survival of the strongest. Dinosaurer var sterke, men de døde ut. Realister tenker litt på det samme om hegemonier. Survival of the fittest betyr også at selv små stater kan leve videre om de er tilpasningsdyktige, det er ikke nødvendigvis de sterkeste som overlever. *Analogi med bedrifter i et (perfekt) marked*

(dette var en kort oppsummering av Waltzs grunnriss) husk også at Waltz kom fram til at bipolarer systemer var de mest stabile.

Det er noen diskusjonstemaer innenfor den realistiske fagtradisjonen, som diskuteres når forskere møtes innenfor fagtradisjonen.

- Nøyaktig hvilke forutsetninger skal en legge til grunn om den viktigste *drivkraft for staters utenrikspolitikk*? Nasjonale interesser, men hva betyr det helt konkret? Det er en diskusjon mellom Waltz og Morgenthau om forholdet mellom makt og sikkerhet.
  1. Maksimerer stater makt eller sikkerhet?
  2. Hvor stor vekt legger stater på relativ gevinst/tap (i forhold til absolutt gevinst/tap)? Hvor stort legger stater på relativ vers.. viktig,

har stor betydning om hva slags samarbeidskonstellasjoner en kan se for seg, om det er relativt så vil en ha mindre samarbeid.

3. Hvordan forholder stater seg til usikkerhet?

4. { Svarene på slike spørsmål skiller "offensive" realister fra "defensive" }

Hvordan forholder statene seg til usikkerhet. Dette skiller *offensive* fra *defensive* stater. Alle realister er enige om at verden er utrygt, men hvordan forholder statene seg til denne usikkerheten? Formal beslutningsteori anviser ulike oppskrifter. Om en kjenner settet av alternativer, kan gjøre anslag om sannsynlighetene, så kan en veie de ulike utfallene og summere over alle utfall, dermed får du forventningstrategien - du vet det er flere utfall med ulik sannsynlighet fra en strategi. Så finnes det en annen oppskrift, som sier at du ikke kan kjenne sannsynligheten må du velge et annet oppskrift, du må transformere til beslutninger om usikkerhet - en antar at statsledere gjør klokt i å forberede seg til det verst tenkelige utfall. Derfor er det en tradisjon de som sier at statsledere som forholder seg til sannsynlighet, har lettere for å forklare hvorfor USA er mer fokusert på nord kora enn Storbritannia. (Verst tilfelle er angrep fra Storbritannia, ikke fra nord Korea.. Selv om det er usannsynlig på kort sikt.) Her skiller en defensive og offensive realister.

- *Svarer stater på endring i maktfordelingen ved å forsøke å danne motvekt mot eller ved å slutte seg til den voksende (stor)makt? hvordan reagerer for eksempel afrikanske stater på maktovergangen mellom USA og Kina? Vil de prøve å danne en motvekt mot den fremvoksende hegemonen Kina? Eller vil de slutte seg til for å få fordeler? Den klassiske realismen ville valgt den første strategien. Morgenthau hadde Churchill som forbilde, Churchill sa at "jeg har sagt mye ufordelaktig om USSR og Stalin, jeg angrer ikke på et eneste ord, men, vi befinner oss i en alvorlig krigssituasjon, the national interest of the UK er nå å alliere seg med de stater som kan provide adequate support, om nødvendig er jeg villig til å inngå en allianse med djevelen. " Det er Ms syn, C og Stalin kom aldri overens, men om nødvendig allier deg med djevelen.*
- *Hvilken systemstruktur gir de beste betingelser for stabil fred? Nyrealister sier *bipolært system*, klassiske realister er opptatt av det *tripolære*, hvor det er en balansør som kaster seg inn på den siden som er i ferd med å tape. Nyrealistene sier at om det er tre så får en en fare om at to går sammen, og det blir krig. Realistene mener ikke at en unipolær makt er varig - det var et øyeblikk hvor USA var den eneste stormakten en liten stund, det kan være stabilt i et kort øyeblikk, men det er ikke varig. (Alle hegemoner går til grunne, spørsmålet er hvordan, ikke om) Perioder med "power transition" har høyere krigsrisiko, men hvilken side bidrar mest til å øke risikoen?*

Hvordan forklarer de slutten på den kalde krigen? Det er to varianter: Ene er varianter av økonomi, USSR hadde et økonomisk system som ikke fungerte, og derfor brøt systemet sammen. Det andre resonnementet har litt til felles med det første, men fokuserer mest på konkurranse, at USSR tapte, siden de ikke var i stand til å konkurrere med USA i lengden, ikke bare fordi USA hadde en mer effektiv økonomi, USSR tok på seg for mye, de klarte ikke å opprettholde sin status. Det er en fristelse som ligger i hegemoniets natur å spre seg for mye, og før eller siden går det galt. Er det i så fall ikke i USAs interesse på sikt å utkonkurrere USSR? Alle stater vil prøve å bli hegemoner, de kan lykkes en god stund. En bipolar situasjon er spent, og potensielt farlig, men når en ser på den kalde krigen spesielt, så vil de si at der forelå det en militær maktbalanse mellom de to supermaktene, som besto i at ingen kunne gjøre seg noe håp om å kunne slå ut den andre – MAD, begge var i stand til å påføre den andre veldig store tap, selv etter at de var angrepet.

Den liberale fagtradisjonen: en innledende sammenligning

En god del av forskningen i statsvitenskap er inspirert av liberal tankevirksomhet. Det som er et problem når en vil snakke om den liberale tradisjonen er at det ikke er like greit å holde opp en *tekstbok* å si at *har finner en fagtradisjonen*. En samlet fremstilling av liberal teori er Andrew Moravcsik (International Organization, 51(1997):4), for litt mer enn 10 år siden. Men, det er massevis av liberalt inspirert forskning, som har *bidratt betydelig til utviklingen av faget*. Det er også slik at tradisjoner har sin periode, så stagnerer de. Den realistiske tradisjonen fikk motbør utover 60 stallet, fra radikal teori og den konstruktivistiske tradisjonen. Noen av de som sto frem som de mest artikulerte representantene for denne reorganiseringen er Cohen and Nahan, "Power and interdependence". Dette er utgangspunktet, det er mange forgreninger.

La oss nå se på hva som er kjennetegnene, nøyaktig basert på det samme som for den realistiske fagtradisjonen, så først aktørene:

- *Stater er viktigst som for realistene*. Her setter realistene punktum, men liberale fortsetter med å si at også aktører i det sivile samfunn kan ha stor innflytelse innen vise områder, som at mange transnasjonale selskaper langt overstiger bruttonasjonalprodukt i mange stater. Verdens største transnasjonale firma er Walmart, har flere ansatte enn befolkningen i mange stater. Dvs, de er ikke trivielle aktører også i politisk forstand. Også mange internasjonale organisasjoner, som Amnesty, Greenpeace, WWF, mange andre frivillige organisasjoner er ikke uinteressante aktører. Så, ja, stater er viktigst, *men det er mange aktører i det sivile samfunn som fortjener oppmerksomhet. Betydningen av aktører i det sivile samfunn varierer mellom saksområder og mellom regioner*
- Den viktigste utfordringen er her: *Hva driver statene?* Her skiller den liberale fagtradisjonen seg fra realismen: Staters politikk gir uttrykk for et *veid aggregat av preferanser i samfunnet*, en har ikke noen illusjoner om at det er lik makt, noen aktører har mye mer makt, men staters politikk er

et veid aggregat av staters preferanser i samfunnet. Dette er ganske forskjellig fra national interest, som eksisterer uavhengig fra hvilke aktører som dominerer i samfunnet. Den realistiske tradisjon ville si at for Norge spiller det ingen rolle for de grunnleggende interesse om det er FRP eller SV, de grunnleggende norske nasjonale interesser ligger fast. Norges interesse for delelinjen i Barentshavet er den samme, samme grunnleggende interesser. Den liberale tradisjonen vil si at dette ikke er bra nok, det er samfunnet som preger staten. Nå vil de si at det varierer veldig mye hvor følsomme systemer er for samfunnspreferanser. Demokratiske politiske systemer gjenspeiler samfunnets interesser bedre enn diktaturer. Ikke perfekt, siden det er forskjeller i makt, men det er grunnleggende *slik at demokratiske politiske systemer gjenspeiler det sivile samfunns interesser best*. Så sier den liberale tradisjonen videre, at det sivile samfunn avhenger av flere forhold: Økonomisk system, og hvor utviklet det er. Det er en forskjell på et moderne samfunn med stor utenrikshandel, og et fattig utviklingsland, hvor en mindre andel av befolkningen er aktivt med handel og interaksjon med andre land, dvs, *innflytelse over statlig politikk er ulikt fordelt*. Dette er en sentral antagelse i liberal tenkning, at kontakten gjør noe med en.

- *Det sivile samfunns interesser* – og derved statens politikk – varierer med trekk ved samfunnet. Som for Norge, vi er helt avhengige av utlandet for å selge våre varer. Siden Sverige er en viktig kjøper, så er det i Norges interesse at det går bra med Sveriges økonomi - en positiv interesse i andres velferd. (husk: samfunnsformasjonen) Det sentrale er at en må inn og studere det enkelte samfunn for å forstå staters politikk. Dette betyr ikke at det ikke er objektive faktorer, som at Norge er en kyststat og Sveits ikke er det har betydning, mens hvor realistene ser mange slike forhold så vil den liberale tradisjonen legge vekt på at det er en mindre del, og det er mye annet. Viktige trekk er bl.a. utviklingsnivå og økonomisk system I moderne kapitalistiske samfunn vil mange – men ikke alle – aktører ha egeninteresser i fredelig samkvem, bl.a. handel og investeringer, på tvers av landegrensener.

Det internasjonale politiske systemet: Hva er den grunnleggende systemet?
Realister: Anarkiet. (Morgenthau: Fravær av overnasjonal styringsinstans, som er sterk nok) Så sier liberalismene, at ja, det er anarkisk, men, "anarki, men", det er *modifisert av en rekke forhold, av internasjonale organisasjoner og en rekke uformelle nettverk*. Det er for den liberale tradisjon å si at det er en begynnelse, men det er en ufullstendig beskrivelse av det internasjonale systemet, det er ganske godt organisert når det kommer til stykke. De vil ofte trekke frem en rekke av de organisasjonene en har, som EU, men også mye annet som også er organisert. Tenk på hvordan europeisk luftrom forvaltes, her er det ordninger som er nøye spesifisert. Værmeldinger blir til fordi det er et tett sammenvevd system for å lage værmeldinger, på tvers av land. MET får inn masser av observasjoner. *Alt dette synes den liberale tradisjonen er sentralt, verden er*

vevd sammen, ikke bare på statlig nivå, det er massevis av transnasjonale organisasjoner og institusjoner som opererer på transnasjonalt nivå. Den liberale tradisjon vil si at det er vanskelig å forstå.. Men, det er også slik at FN ikke er noen organisasjon som kan styre overnasjonalt. Det var noen i den liberale tradisjonen etter at FN hadde fått en resolusjon om å drive tilbake Irak fra Kuwait, så kommer Realistene og sier at det faktisk var USA med sine allierte som gjorde det. ("Hvor mange divisjoner har Paven", Stalin)

Interessekonstellasjonene gjenspeiler "samehengighetsrelasjonene" – samhengighet, interdependence. En snakker om gjensidig avhengighet, men det er ikke noen ide om symmetri, de er opptatt av at stater og samfunn er vevd sammen, rike industriland er vevd sammen i et nettverk av kompleks gjensidig avhengighet. Det sentrale ved det er at det påvirker interessekonstellasjonene, om det er slik så har vi i Norge en positiv interesse av kjøpekraft i de landene vi eksporterer til. Det er blandede interesser, også konkurranse, men i en åpen økonomi og mellom land som samhandler mye er det positive interesser. Et annet hovedpunkt i boka til Choen og McNae det er ikke slik at det er klare blokker, som vesten, USSR, utviklingsland. Interessekonstellasjonene varierer fra felt til felt. Norge har interesser med arabiske land om en stabil oljepris. Der er vi alliert. Men, når det kommer til en del andre spørsmål, som når en møtes i FN for å diskutere menneskerettigheter så er det konflikter på noen punkter. Da vil den liberale tradisjonen si at det er eksakt slik verden er, den er mangfoldig. For å forstå politikk må en ikke tenke i store bokser, som "den vestlige verden", en må se konkret på *ulike felt*.

Makt er ulikt fordelt, men vurderer fra saksfelt til saksfelt. I de fleste sammenhenger er sivil og saksspesifikk makt viktigst. Militær makt er bare viktig i noen sammenhenger. Som konflikten mellom UK og Island om torskeressurser på 70 tallet, og som Island langt på vei vant, selv om alle utfra realistiske mål på makt ville si at UK klart var sterkest. Her ville liberale si at UKS kjernefysiske våpen ikke ville bli tatt i bruk, de ville kanskje sendt ut kystvakten, og om de skyter er det antageligvis varselskudd, som sender et signal. Men, det ble med det. Schelling: Det har utviklet seg en generell norm om at ingen skal være den første til å bruke kjernefysiske våpen, så er han bekymret over de nye atommaktene. Dette er den liberale forståelsen av makt, den skiller seg også fra den marxistiske, som snakker om kontroll med produksjonsmidler.

Viktige implikasjoner: Institusjonelle betingelser for fred
Her er et fire faktorer som står særlig sentralt.

- Alt annet likt er en *demokratisk* stat være mindre tilbøyelig til å bruke militærmakt enn en autoritær makt. Mer spesielt vil det være slik at i innbyrdes relasjoner mellom demokratiske stater kan vi vente at krig forekommer veldig sjeldent. Dette har stor empirisk støtte i empirisk forskning. Demokratier fører sjeldent krig med hverandre. Om de er involvert i kriger er det med andre typer stater. Hva er forklaringen? Her er det flere forklaringer:

- Det demokratiske systemer *gjenspeiler samfunnets interesser bedre, demokrati forankrer – og binder – statens politikk til det sivile samfunns preferanser. De fleste aktører i det sivile samfunn vil ha positiv egeninteresse i fredelig samkvem.* Spesielt i regioner og tidsaldre med ”kompleks gjensidig avhengighet”, så vil det være slik at samfunn stort sett har positive interesser i andres staters velferd. Tidligere president Bush jr brukte dette argumentet som argument for å gå inn i Irak, i stedet for Hussein trenger vi et demokratisk system, får vi spredd demokrati til midt-østen er det lettere å få fred i midt-østen. Mange liberalister sier at de snakker om demokrati som er vokst opp innefra, ikke som har blitt påtvunget.
- Realistene sier at det ikke eksisterer noen *rettstat* globalt sett. Liberalistene sier at det ikke er som en godt organisert stat. Men, det eksisterer en god del, som om hvis begge er medlem av WTO så kan gå den misfornøyde staten klage inn den andre, det er konfliktløsninger, selv USA har blitt klaget inn av småstater. Globalt sett er det ingen rettstat, men det er spirer, og det blir flere av dem, og desto flere vi får desto tryggere verden får vi. Rettsstat (herunder også internasjonale institusjoner med regulerende funksjoner) *gir økt trygghet for liv, eiendom, fredelig konfliktløsning, overholdelse av avtaler*
- *Marked, herunder også på internasjonalt nivå.* Tanken er at internasjonal handel gir en positiv interesse i andres velferd. Men også, om en har åpne samfunn så trenger en ikke okkupere. Kina kan kjøpe seg adgang til mineralressurser. Dette er kvalitativt forskjellig fra tradisjonen med krig for kontroll over territorier. *Liberalismen opphever koblingen mellom tilgang til ressurser og mellom kontroll over territorium og tilgang til knappe goder (bl.a. naturressurser)* Dette betyr at penger har erstattet militærmakt som en viktig inngangsbillett til ressurser. Kina har nå helt annen tilgang til å skaffe seg tilgang uten å undertrykke. *Markeder siviliserer konflikt, handel og investeringer over landegrenser gir – om enn i varierende grad – positiv interesse i andres velferd*
- Den liberale tradisjonen *legger vekt på sammenfall mellom stat og nasjon.* En feiltolkning er at dette er en teste om at etnisk homogenitet er en fordel for fred i veden. Den sier derimot at hvis en befolkningsgruppe som betrakter seg som en nasjon, si Kurderne, om de ikke har en stat, men befinner seg innenfor myndighetsområdet til to eller flere stater så er dette en farlig situasjon. Fordi befolkningsgruppen vil prøve å etablere en stat, men også fordi den vil involvere statene hvor gruppen befinner seg, og kanskje bringer dem i et uheldig forhold til hverandre. Tenk på *befolkningsgrupper som oppfatter seg som et fellesskap, en nasjon, og som ikke har en stat, men lever innenfor en eller flere andre stater. Her ligger det en sprengkraft. Sammenfall mellom statsgrenser og rådende*

forestillinger om kollektiv identitet ("nasjon" eller et annet grunnleggende fellesskap) stabiliserer både stat og samfunn

03: Internasjonal politisk økonomi (IPØ)

2010-09-08

Temaet er stort og bredt, og foreleser sier det for å reklamere for et fordypningsemne til våren. Vi er nødt til å forankre denne innsikten i et veldig kort tilbakeblikk til den klassiske økonomien i politisk økonomi, Adam Smith. Dagens IØ har substansen i det Smith og John Stuart Mill la fram, men det er mer vekt på institusjoner og behandling av statens rolle. Så noen hovedtilnærminger i å forstå økonomi og politikk (bygger på STV1200), så repetere litt, men veldig kort, et fortsatt aktuelt tema, globaliseringen, hva den betyr for politikk og politisk styring, og så på tendenser til maktforskyvning i det internasjonale systemet, ikke minst som følger av økonomiske endringer. Tendensen til bilaterale avtaler mellom land for å regulere og organisere økonomisk pregede transaksjoner mellom land, handel, men også investeringer og kapitalstrømmer. Som statsvitere som vil forstå sammenhengen mellom Ø og P forstå krisene, i form av den fra 2008-, den som mange mener vi fortsatt er inne i. dette må vi forsøke å forstå, siden det angår oss om vi ser på Norge som en del av verden, og vi må forsøke å få tak i hva forholdet er med det, aktører, politisk system, hvorfor krisen oppsto, og hva en kan gjøre for å regulere det som vil hindre eller dempe kriser dersom de kommer til å oppstå uansett hva en prøver å gjøre.

Klassisk politisk økonomi

Vi kan ikke forstå dagens forsøk på teoretisering av området økonomisk politikk uten å gå tilbake til klassikerne. Det klassiske bidraget er viktig for å forstå dagens teori, og *Adam Smith, og seinere John Stuart Mill, de understreket begge markedets rolle*, ved å satse på entreprenørene, kapitalisten som en positiv kraft, det er ingen tvil om det, men, de som har lest litt om dette, til Adam Smiths navn har en klistret begrepet "den usynlige hånd", forestillingen om at det beste i et økonomisk system er at aktørene får opptre friest mulig etter egeninteresser. Minst mulig eller ingen stat, i verste fall en nattvekterstat, det er det en seinere har tillagt Adam Smith, dette er ikke et riktig bilde, og slettes ikke av JSTM, begge så at statsmakt måtte til for at markedet skulle fungere. Derfor kan en si at en opplyst statsmakt var tingen, ikke som regulerte som det ble gjort i Frankrike (under Colbert), hvor han mente staten hadde en for dominerende rolle, som hindret innovasjon, den hindret vekt. Hans svar var å redusere statens rolle, men allikevel beholde noen sentrale funksjoner. I tillegg sa han at en skal bygge på den enkeltes egeninteresse, om den enkelte får utfolde seg i økonomien, så vil han spesialisere seg på det han var best på. Dette var en grunnsetning hos Smith, men, en kunne ikke bare drives av egeninteressen, og bli en slags utbytter av andre dersom en oppdaget at noen andre i sin nærhet var svak, nei, skulle dette systemet der den enkelte opptre etter egeninteressen, og dermed skaper det beste for fellesskapet fungere så måtte en legge etiske og moralske grunnprinsipper til grunn. Smith var ikke forsvareren av den rå kapitalisten, men

den etisk moralsk beviste og motiverte kapitalisten, hvor Individet ikke bare er drevet av egeninteressen, men også av moralske prinsipper

. Dette var et grunnsyn han hadde utarbeidet i *The Theory of Moral Sentiments* (en tidligere bok, før *The Wealth of Nations*).

Det moderne økonomifaget

Dette bygger på en forgrening av Smith, når en kommer til STV2200, fordypningskurset, så kan en lære mer om grenene som oppsto fra Adam Smith, det er en 3-4 hovedgrener, inkludert Karl Marx, som via Riccardo bygde på Smiths lære om arbeidsverdien. Smith var opphavet til både den Marxistiske læren, og til den mer rendyrkede økonomiske teorien som oppsto ca 100 år tidligere, men kanskje for alvor 100 år etter Adam Smith, *den såkalte merkantilismen innen økonomifaget. Denne bygger på en veldig sterk vektlegging av rasjonalitet, at alle opptrer rasjonelt, med moderasjon, en kjenner alle forhold som finnes, så bygger en ut en likevektsantagelse*, der det er mekanismer som fungerer slik at tilbud og etterspørsel vil balanseres, og prisene vil skapes utfra dette. Så isolerer en konteksten, politikk blir definert ut, staten blir en tilskuer til økonomien, så utvikler en kvantifisering av økonomien (marginalistene introduserer matematikk i økonomien), og det blir den viktige metoden innen økonomifaget. Så får økonomifaget en ganske sentral plass i utformingen av politikk. Det finnes allerede tidlig alternative økonomiforståelser, den Marxistiske, men også en slags videreføring av merkantilismen som en så i Frankrike før Adam Smith, en ny-merkantilistisk tendens, med stikkord som Scvist (gr), så seinere Schumpeter med tanker om den kreative destruksjon, i perioder er det noen virksomheter som går under for å skape rom frigjøre ressurser for andre som vokser opp. Schumpeter er noe annet en likevektsmodellen, det er vekt på at det er ulik vekt som skaper vekst og fremgang i økonomien, Så er det Keynes, som på basis av depresjonen i 1920 skriver dette store verket sitt med vekt på arbeid, a *General Theory of Enviroment* (?) på en måte et standard verk fra mellomkrigstiden, og som nå har fått en gjenfødelse etter den siste krisen, staten skal gå inn og gi bidrag til å skape etterspørsel med ulike typer tiltak.

IPØs nestor: Gilpin

Nå kommer vi til det som er temaet, og begynner med den som en kanskje kan kalle dagens nestor innenfor feltet, amerikaneren Robert Gilpin. Det er andre som bør nevnes, det står ganske mange referanser i litteraturen på pensum. PØ sier Gimplin dreier dreier seg om de spørsmål som oppstår som følge av interaksjonen mellom økonomiske og politiske forhold" (s.31). Dette er et ganske greit utgangspunkt for å tenke på hvilke tilnærminger en skal velge for å se på interaksjonen mellom økonomi og politikk. Er det slik, som enkelte mener at økonomi og politikk er to selvstendige sfærer, de møtes, de interagerer, det skjer en samhandling mellom aktører og institusjoner i dem, men de er i bunn og grunn selvstendige. Er det et fruktbart syn? Det er de som mener dette, kanskje spesielt innen noen amerikanske miljøer. Så er det andre syn, alternative

tilnærminger, som sier at vi ikke kan se på disse to som selvstendige sfærer i alt for stor grad, en kan under visse forutsetninger gjøre det, men det viktige er å se på hvordan de er integrert, hvordan de griper inn i hverandre, hvordan politikk påvirker økonomien – staten gjør tiltak som subsidier, bidrar i lønnsoppgjør, infrastruktur, Politikk er ikke først og fremst noe som oppsto i det økonomiske tema, mange vil nok angripe distriktspolitikken med å være ikke-økonomisk begrunnet, men mange vil nok si at distriktspolitik er en sentral del av det norske politiske systemet, og da legger en noen av de rent økonomiske vurderinger til siden, og fremmer andre typer mål. Da er økonomi og politikk mer integrert i hverandre om en bare ser på sfærene separat. Kan en forstå krisen utfra denne problemstillingen, må en se på sfærene som selvstendige som interagerer med hverandre, eller er det at de var det en viktig del av årsaken til at det ble en krise, eller er det slik at de har vært mer integrert med hverandre, og det er gjennom en slik tilnærming vi finner svaret på hvorfor krisen oppsto.

Det neste som må påpekes er at dette feltet bør være preget av en *pluralistisk holdning til for eksempel årsaksforklaringer*. Mens våre venner i økonomifaget ofte kjører enkeltfaktorer til det vi skal forklare, at det er flere faktorer som innvirker. Så kan en si at noen driver det for langt, med for mange faktorer, da blir faget ullent og lite tjenlig, så det må være en balanse mellom for mange og bare se på enkeltfaktorer som forklarer. Her er det i alle fall en stor grad av enighet om at en må gå i retning av en flerfaktoranalyse for å forstå det som skjer og forklare det. Gilpin gir også et bidrag til en forståelse av forskjellen mellom politisk økonomi og økonomifaget, og han kritiserer det ny-økonomifaget med å peke på tre ting:

- *isolerer økonomien fra sosial, politisk virkelighet*: Det isolerer konteksten, den isolerer økonomien, og ser den isolert fra sosiale og politiske forhold.
- *utelater staten og gjør politikk eksogen*: Det er ikke riktig å si at økonomifaget utelater staten, det er jo mange som jobber med makroøkonomi, men så er det økonomier, spesielt innenfor den nyliberale bølgen fra 1980 tallet, de vil på en måte ha minst mulig stat, det er en del av økonomifaget, men svært mange innen for økonomifaget vil si at politikk er en eksternalitet i forhold til systemet, og ikke noe en tar inn i systemet. Gilpin mente dette var helt sentralt for å forstå økonomiske prosesser og hva som skjer i systemet.
- *individualiserer aktørene, transnasjonale finnes ikke*: Økonomifaget ser på alle faget som et individ, en tillegger selskaper motiver, som en tillegger individer motiver. De transnasjonale selskapene (base i ett land, opererer i flere land), disse er ikke tilstede i økonomifaget, og det må være en stor feil at en ikke er opptatt av hvordan disse selskapene kontrollerer store deler av handelen og skaper struktur, de kan ikke behandles som et individ.

Makt og Økonomi

Innenfor IP (statsvitenskap) er Makt sentralt; 'ny-klassisk' økonomi overser det (også dens 'New Political Economy'); IPØ gjør det sentralt. 'Markedsmakt' ved kartell, monopol eller dominerende markedsandel, overlegen konkurranseevne. Det er statsvitere som har drevet fram IPØ fra ca 1970 og fram til i dag, det gjør at makt blir et sentralt begrep innenfor feltet hva innebærer det? Jo, det innebærer at vi ser på hvordan maktforholdene kan påvirke strukturene i verden, stormakter og små land har formelt sett samme stemme i WTO, men vi vil som statsvitere da hevde at det er riktig, og i visse sammenhenger kan det bety mye, men en kan ikke se bort fra at makt betyr mye for å forstå forhandlingene i WTO, og utfallet av disse. Så legger vi selvfølgelig vekt på at staten ikke er den eneste maktutøveren i dette systemet, som de *transnasjonale selskapene*, om noen få selskaper opptre i markedet så kan de samarbeide om priser og opptre som et kartell. Så har vi ikkestatlige organisasjoner som Amnesty International, de har innflytelse på hvordan selskaper opptre, de krever "corporate social responsibility". På miljøfeltet er det også mange som er aktive. Hvor stor makt de har er et empirisk spørsmål, men de har innflytelse i enkelte sammenhenger, og har fått mer av det. Her har vi et system som *Zürn's 'post-national polity*.

Systemendring / (u)stabilitet

Siden vi prater om makt er det interessant å spørre, "hva skjer i det økonomiske systemet om vi legger vekt på politiske forhold?" Hvor skjer produksjon, hvem er kjøperne? Dicken hevder at dagens verden er mer kompleks, det er mer maktspredning i dag enn for 50 år siden. Dette kan ha interesse for flere forhold, og å vite at dette er riktig eller påvise det, og så se på konsekvensen av det. Alle har hørt om Kinas kraftige vekst over flere tiår, øst-Asia, Japan, så store Kina er de vekstøkonomiene som har snudd bildet av verdensøkonomien til å bli mer og mer preget av det som skjer i Asia. (K. nå største eksportnasjon og snart 3. største investor-nasjon - e: Kinas totale eksport = hele 10x Norges!), men betyr økt markedsandel nødvendigvis mer makt? Er USAs relative tilbakegang én årsak til ustabilitet? Hva betyr dette? For hvem som får innflytelse over disse økonomiske forholdene, handel, hva betyr makt i denne sammenhengen? Hva betyr forestillinger som geopolitikk, at aktørene tenker på hvor skjer produksjon, hvor er ressursene, hvem må vi importere fra, hvordan tenker beslutningstakerne i hovedstedene. Hvilke materialer består en mobiltelefon av? Det er et materiale som er helt essensielt, koltan, som produseres i øst-Kongo. Har det noe med problemene som skjer i denne regionen, der det er mest konflikt. Om 10 år vil det trolig være mye fokus på en rekke sjeldne metaller og sjeldne kjemiske forbindelser. De går inn i ikke bare IKT varer av denne typen, men inn i våpenstyringssystemer, de går inn i metaller brukt i militære kjøretøy, og en rekke andre anvendelsesområder. Og hvem er det som produserer dette? 95% av disse produseres av Kina, og dette er en mulighet for markedspekt. Mange av stoffene finnes omtrent over hele verden, med veldige variasjoner i hvor det er lønnsomt å utvinne og hvor det ikke er det, men her har vi eksempler på mulig (noen vil si absolutt) markedspekt, noe som beslutningstakere vil si at dette er en trussel mot oss. Hvorfor er det Kina? Fordi det er det mest lønnsomme stedet

å produsere (dette er økonomi), men politikken kommer når beslutningstakerne ser at her sitter Kina og produserer noe som er viktig også for våpen.

Økonomisk globalisering (repetert)

Globaliseringen har med fri flyt av kapital og varer å gjøre (fri flyt), men også med organisering, hvordan selskapene bygger nettverk med bytte av varer, og en rettsliggjøring av transaksjonene. Rettsliggjøring er utvikling av avtaler og sterkere vern av intellektuelle rettigheter, som patenter, nå et stort tema i WTO. Hva betyr disse prosessene for endringer av systemet og maktbruk innen det? Om det er rettsliggjøring som vinner fram (et mål for norsk utenrikspolitikk), så er målet å lage mest mulig regler som alle må følge. En begrunnelse er at dette vil redusere maktbruk, at noen vil bruke muskler i stedet for å holde seg til systemet, det multilaterale systemet er et viktig mål for norsk utenrikspolitikk. Det er småstatenes håp i en verden som kan preges av maktbruk. Så hadde en også et system i etterkrigstiden som ikke var rettsliggjøring, som en finner i Polanyi (the great transformation), som noen andre skrev en artikkel på 1970 tallet (pensum), om systemet som oppstår når en forankret liberalismen, en målsetning om å utvikle friest mulig bytte mellom land i vesten, der kapital kunne flyte, og handelsvarer kunne flyte mest mulig fritt. Ikke ekstremt fritt, snarere slik at land kunne treffe tiltak for å kunne beskytte seg mot altfor brå endringer som kan skape sosial uro, og dermed politisk endring. En var redd for at USSR kunne fiske i rørt vann om det ble uro i Europa som skulle gjennombygges etter WW2, så det liberale prinsippet ble forankret i sosiale hensyn for å sikre politisk stabilitet. Dette var maksimen som rådde fra slutten av 1940 tallet til 1970 tallet, da mer liberale hensyn vant fram (framfor sosiale hensyn). Flere har spurt om et slikt system bare kan fungere om det bare er en sjef, teorien om den hegemoniske stat, at det må være bare en makt som styrer med dette, USA måtte sørge for at alle følger spillereglene for at dette skal fungere. Det er ingen andre makter som kunne dele med USA eller en sterk overnasjonal organisasjon, dette er en omstridt teori, siden at om USA styrer systemet så vil de gjøre det mye utav egne interesser, de vil sørge for at de vinner mest, de vil prøve å få mest mulig vekst og markedsandeler osv. Så er også spørsmålet om et slikt om et system hvor en stat har en politirolle og særlig makt, og om dette er noe som med tid og stunder vil underbygge landets kraft siden et slikt land etter hvert vil opptre og. flere vil hevde at dette skjedde på 1970 tallet, da USA gikk fra å være en snill hegenomnakt og gikk til å bli en slem, hvor de gikk ut av xx (GATT?) fordi de fant at de måtte gjøre det for å redde sin egen økonomi fra konkurransen fra Japan og andre.

”-prosesser som på globalt nivå former begivenheter og fenomener på underliggende nivåer og som påvirkes av disse” (Claes, Hveem og Tranøy, 2006:17)

- Transaksjonsperspektiv: flyt av kapital inkludert direkteinvesteringer, og av varer og tjenester over landegrensener (økonomisk handelsteori), IPØ kombinerer med

- Organiseringsperspektiv: institusjoner (transnasjonale selskaper) og eierforhold/nettverk mellom aktører på ulike nivåer inngår i konflikt/samarbeid om å fatte beslutninger, og
- Rettsliggjøringsperspektiv: regimer, avtaler og regler konstituerer samhandling, men utelukker ikke maktbruk

Regionalisme og bilateralisme

	<i>Økonomisk teori</i>	<i>Liberal politisk økonomi</i>	<i>'Kritisk' politisk økonomi</i>
Regionale sammenlutninger	Blokk, hindring for økt frihandel	Trinn i utviklingen av globalt marked, gir samlet økt forhandlingsstyrke	Representerer politisk motsats, kollektiv identitet mot global maktbruk
Bilateral avtale	Gir (kan gi) åpning for frihandel om Bestevilkårsklausul anvendes, ellers uheldig	Kan gi positiv effekt (se økonomisk teori) men må reguleres for mulig maktbruk og sær-behandling	Representerer (som regel) en stormakts forsøk på å anvende makt overfor en mindre stat for å oppnå fordeler for seg selv hos denne
Mer i:	Ny-klassisk handelsteori	Gilpin; Jackson og Sørensen	Kurki og Wight

Dette er ment å være en enkelt framstilling av hvordan tre typer teorier ser på regionalisme og bilateralisme. Dette er tendenser som har vært sterke nettopp gjennom globaliseringen. Er dette et paradoks? I forelesers artikkel på pensum har han prøvd å se på spørsmålet. En kan forstå fremveksten av regionale sammenslutninger, som EU (som er mest politisk utviklet, etter dette nordamerikanske frihandelsavtalen). Tendensen til å lage regionale frihandelesområder eller tollunioner, blir vurdert forskjellig i de tre klassene teorier. Diagrammet over oppsummerer dette. Det er klart at bilaterale avtaler kan innebære maktbruk, vi har ganske mange avtaler sluttet de siste 15 årene mellom USA og uland, EU og uland, og nå også Kina og India og andre uland. Kan

skjev eller ulik maktposisjon på partnerne i en bilateral avtale betyr noe for hvem som får hva gjennom samarbeidet, la oss si at det skjer noe med handelsforbindelsen mellom dem, som vilkår for handel. Svaret er ja, antagelig, og i en del tilfeller har en sett at maktforholdet har påvirket avtalen, og kanskje ikke minst resultatet, ved at den gir ulik mulighet for å gi vinst gjennom avtalen. Norge forhandler nå med Kina og India om slike bilaterale avtaler, da har vi en rimelig godt utviklet stat vsv en kommende stormakt. Slike avtaler må forholde seg til visse prinsipper, som ikke-diskriminering, de gir ikke mulighet for rå maktbruk, de kan ikke se bort fra de eksisterende multilaterale avtalene.

Globalisering og krise- sammenheng eller ikke?

Det er ikke så mye på pensum om krisen, så dette kommer i tillegg, fordi det er viktig at vi kan bruke noe vi har lært til å analysere krisen. Bakgrunnen, ikke nødvendigvis en årsaksforklaring, kan hjelpe til med å forstå krisen. Frigivingen av kapital fra 70 tallet og videre har betydning. Uten denne ville en ikke sett slike bølger som en så etter sprekken av boligboblen i USA. Liberaliseringen har vært stor. Før var det slik at når en dro til Danmark så måtte en oppgi hvor mye penger en vekslet inn, det var strengt regulert. Dette betyr at det er en integrasjon av de delene av det økonomiske systemet hvor finansaktørene kan opptre, børsene og miljøene og institusjonene hvor en kan handle med kapital rundt omkring i verden. Så, kapitalmarkedets liberalisering er et fundamentalt faktum. Liberaliseringen av handelen med varer har også skjedd, men ikke så mye som med kapital, og enda mindre enn de andre delene har det vært på tjenester. Så, dette er bakgrunnsteppet, og vi må kjenne til det når vi vender oss til krisen. Når det er 10% arbeidsløshet i USA så kalles det en krise. Det var langt verre i 1930, så en kan ikke sammenligne med det, men det er tendenser i dagens situasjon. Krisen har ikke vært for bankene og finansaktørene, de har blitt reddet ved disse statlige tiltakspakkene rundt omkring, fra USA og Europa til Kina – Keynesiansk politikk. De som tror at det bare er harmoni i systemet har tatt feil. En industrieier som blir slått ut fordi han ikke får kreditt i bankene, han er ikke nødvendigvis så veldig fornøyd med hvordan systemet fungerer, så det kan være interessekonflikter mellom ulike økonomiske aktører, og dette er noe staten må finne ut av hvordan en balanserer mellom interesser. Reaksjoner på krisen har vært litt mer proteksjonisme enn før, ikke bare støttetiltak, men også noen begrensninger på handel. Foreløpig ikke som 30 tallet, da en trakk seg tilbake og drev proteksjonisme, men det har vært tendenser.

Folks syn på globaliseringen har endret seg. Som debatten har vært gjort så skulle en tro at synet på globalisering har vært at det vil være mest negativt i et uland, og mest positivt i USA. I realiteten er det annerledes, det er i Norge. Dette kan være fordi spørsmålsstillingen kan ha gitt litt mer negative resultater enn i andre land. Det er en betydelig skepsis til globalisering, ikke minst i USA. Men, den er veldig positiv i Ghana og i Kina som åpenbart har tjent på globalisering. (I Sverige er det overveiende positivt)

Punkter fra foil:

- Globalisering av finanssystemet har betydd nasjonal avregulering og liberalisering, integrasjon av børser og spredning av 'nye finansinstrumenter'; direkte utenlandsinvesteringer noe mindre, varehandel og spesielt tjenestehandel mye mindre liberalisert
- Finanskrisen 2008 er blitt en økonomikrise; er det 'systemet som slår tilbake på seg selv' - finans slår ut industri og handel ? (mer litt senere)
- Dersom opptur drar ut kan globaliseringens legitimitet svekkes, ny proteksjonisme kommer

Krisene før

Kriser er et gjentakende fenomen opp gjennom historien. Det har vært skrevet en bok, den viktigste boken i fjor innen Samfunnsvitenskap var boken av Kenneth Robort og Reinhardt, "this time is different". De skriver om krisene, og det de sier er at hver gang er forklaringen at denne er forskjellig fra de forrige, og den kommer ikke til å gjenta seg. Men, i følge forfatteren har kriser en tendens til å gjenta seg, og seinere kriser ligner på forrige. Dette kan ha noe med systemet å gjøre, og at de repeterer seg. Noen teoretikere har lagt vekt på dette. Det som har endret seg noe opp gjennom historien er virkningen og spredningen av kriser. Tidligere kan en si at kriser hadde en begrenset rekkevidde, kanskje til de som var koblet til landet hvor krisen oppsto. I dag så er det finansielle systemet mer integrert enn det var før, dette betyr at spredningen skjer mye raskere og lettere enn før. Når det oppstår krise ett sted så slår det inn i børsene i utlandet nesten på minuttet. Slik var det delvis i perioder, for eksempel på 20 tallet, men det er vesentlig mer nå enn før. Dette kan forklares ved at krisene nå spres som illbranner, mens de før var mer begrenset. Krisen på 70-80 tallet i latinamerika var mer begrenset. I dag vil en krise i en større økonomi nesten automatisk bli spredd.

- Krakket 1929: det internasjonale finanssystemet brøt sammen; tok 3,5 år før USA tok tak i de politiske og sosiale sider (Roosevelt's New Deal)
- Bank- og valutakriser et tilbakevendende fenomen: markedsdrevet eller politisk feilgrep (eller begge)?
- Gjeldskrisene på 1980-90-tallet konsentrert i u-land, men' Black Monday' 1987, UK's valutakrise, og bankkriser i flere OECD-land inkl Norge sent 1980-
- Asiakrisen 1997 første etter 1929 med global spredning

Krisen nå

En forklaring er at finansaktørene, de som spekulerer har en hovedårsak til krisen, ved den overdrevne bruken av gjeld og gjeldssak til den overdrevne kjøpet av hus. Til slutt sitter staten igjen med regningen, mens finansaktørene slapp unna. Dette er en enkel, men ikke helt gal forklaring på krisen. Men, er den

tilstrekkelig? Selv om den viser til at bak dette var det en avregulering av kontrollen, også under Clinton, ikke bare Reagan. Det er i alle fall fire hovedforklaringer:

- *Markedet sviktet.* Eiendomsboblen i USA og forgreningen av gjeldspapirer koplet til den globalt (dumhet og grådighet koplet) Finansaktørene som var villige til å ta risiko med andres penger, kanskje for å få høyst mulig bonus selv, de har et ansvar for krisen. Grådighet, Wall Street, det er en forklaring som en må ha med. Folk som jobber i næringen peker på nr to
- *Politisk svikt: gal regulering (renten), eller for lite regulering (frislipp, egenkapitalkrav, insentiver etc).* Dette kan også være riktig, mange har kritisert kraftig den tidligere sjefen for sentralbanken, Greenspan, siden en tiltrakk seg boligkjøpere som egentlig ikke hadde råd.
- *Svake internasjonale institusjoner:* G7, Pengefondet (IMF), Den internasjonale oppgjørsbanken (BIS) de internasjonale institusjonene er enten for svake eller fører feil reguleringspolitikk. Pengefondet (IMF) har vært kritisert for å gi feil råd, den eneste som får noenlunde kredit er en institusjon som ikke har mye makt, den internasjonale oppgjørsbanken (BIS).
- *Systemfeil:* finanssystemets stabilitet dekker over iboende tendens til sammenbrudd. Minsky, kom med en bok i fjor hvor han legger ut denne teorien: Det han sier er at en ikke kan skylde på enkelte aktører, i bunn og grunn er årsakene i selve det kapitalistiske systemet. Han er ikke motstander av kapitalismen, han er som de fleste tilhenger, men, hans analyse sier at det svakheter ved det, en iboende svakhet, en systemfeil. Som følge av hvordan aktørene opptrer og hvordan politikerne tenker omkring farer og risiko så vil systemet før eller siden produsere kriser. Dets måte å fungere på, der en skal ha frihet til opptre både nasjonalt og internasjonalt med friest strømminger av kapital skaper før eller siden kriser, så reparasjon, så ny krise før eller siden.

Repetisjon II: Valuta og finanssystemet

Selv om de griper mye over i hverandre kan en skille mellom to deler av det internasjonale øk system:

- *Valutasytemet,* som er systemet som omfatter hvordan vekslingskurser fastsettes, verdien av dollar i forhold til kr, noen valutaer fastsettes med binding til en annen valuta, noen er bundet til \$, mens andre fastsetter kursen fritt, etter markedskreftene, med noe bidrag fra politiske myndigheter, som ønsker å stimulere økonomien eller influere på valutakursen. Dette er et politikkområde, et av de store spørsmålene er hvordan kursverdien på RMB er for lav eller er slik den

bør være. De fleste amerikanere vil si at kinesere har satt sin valutakurs for lav, de kan sikre seg ekstra eksport, siden deres varer blir relativt billige på internasjonale markeder. Når utlandet må betale mindre for en vare enn mange hevder heller skulle ha gjort fordi valutakursen er holdt lavere, så vil det landet vinne på det. Dette er en stor krangel nå, hvor USA presser på for å få Kina til å revaluere. Vekslingskurser fastsettes politisk; betalingsbalanse med utlandet en nøkkelfaktor; tilpasning av over- og underskudd på betalings-balansen et konfliktområde (USA vs Japan; USA vs Kina) bl.a. fordi den innebærer valutakursjustering

- *Finanssystemet*: før 1970-årene et system innrettet for finansiering av vare- og tjenestestrømmer samt direkte utenlandsinvesteringer; etter et system der omtrent all kapitalstrøm er handel i valuta, kortsiktig plassering, låneopptak, skatteunndragelser, hvitvask. Det som er særegent ved systemet er at mens det i etterkrigstiden var slik at flytting av kapital over landegrensene skulle gå til industribygging og varehandel så er dette forhold som er veldig lite av internasjonale kapitalstrømmer. Klart det meste i dag er knyttet til spekulasjon. Dette høres ut som et fyord, men det betyr at land eller aktører kjøper utenlandsk valuta, Kjus har pantsatt huset sitt for å kjøpe sveitserfranc. Dette er helt greit i forhold til internasjonale spilleregler, det er kortsiktige investeringer, og det gjør at det kan gå veldig fort i bølgene.

Integrasjonens karakter

USA kan ikke unngå søkelyset for å forklare krisen, både for å forklare og for å søke løsninger. USA (fortsett) største nasjonaløkonomien, og dollarens stilling (fortsett) unik (globalvaluta). USA er et underskuddsland, det er et forbruksdrevet land. Bare 1/3del er offentlig sektor, 2/3 deler er privat sektor, og forbruk driver økonomien. Dette er mer enn de fleste andre land. Skattene er relativt lave, og det private forbruket finansieres i stor grad av låneopptak, ikke bare boligkjøp. Mye av dette låneopptaket finansieres av utlandet, i dag 12-13% fra utlandet. USA har store gjeldsposter i utlandet som er relativt store selv med en stor økonomi. Så kan en si at dette ikke er noe problem, siden de har makt, de kan holde Kina til seg, men er det et sårbart system? Asiatiske, europeiske og arabiske finansaktører bærer mye av risiko og støttepakker i USA. Det at så mye av verdens handels og finansforbindelser, transaksjoner, foregår i dollar, Kinas reserver som de bruker andre steder i verden, det er i dollar. Dette sier de fleste teoretikerne, at verden bruker dollar som oppgjørsv valuta (norske oljeinntekter er først og fremst i dollar), er et maktinstrument i USAs favør. Sårbart system - fremmes kollektiv rasjonalitet eller enhver for seg politikk?

Dette er på amerikansk velgernivå, og tea-party nivå, det som vil skje i valget i november i USA er ganske viktig for denne politikken. Det er en økende protest mot skatteøkninger.

Det er andre som har gjeld, Japan har det, men Japans økonomi er annerledes, de har vedvarende overskudd. Men igjen, USAs dollar, og USAs makt, sikkerhetsgarantien til Japan, det er maktinstrumenter for USA også i økonomisk sammenheng.

Endringstid

Foreleser har vektlagt endring, og vi er i en endringstid, selv om vi ikke vet nøyaktig hvor langt det vil gå, og hvilke konsekvenser, for eksempel for maktfordeling. Det realistiske vestlige perspektivet, at vesten vil ha betydelig makt, og kanskje avgjørende makt i framtiden. Det liberale perspektivet er at de liberale prinsippene og verdiene vil vinne fram også i resten av verden. "Vi vil fortsatt ha en liberal orden, for eksempel vil Kina ha en så sterk interesse av å være med i WTO, sikre dollaren, altså vesten vil beholde grunnleggende sett makten". Men så kan krisen, og måten den håndteres på, når en går noen år fram i tid, skyve fram en utvikling som andre peker på, at det skjer en klar maktoverføring til Kina. Så sier noen et annet land, India, med 8-9% vekst i året. Så denne tesen sier at det allerede er en endring av makt, ikke bare basert på det realistiske perspektivet med makt, men basert på det økonomiske. Så er det uro, og USA vinner ikke krigene de er involvert i, og det reduseres inntrykket av USAs makt. Får man en ny verdensorden? De nye stormaktene har allerede pekt på de uakseptable i at USA og Europa sitter med den reelle og formelle makten i de sentrale institusjonene, og ikke minst WTO, med effektiv vetorett. De andre landene ønsker å endre dette, og når over 50% av dollarreservene er i Kina, Jpana og de arabiske landene så sier de "vi må ha en makt gjennom stemmerett som tilsvarer denne posisjonen, og den får de ikke". Den som kanskje er mest i mot dette er Europa. Kanskje har vi en ny baktbalanse på gang, hvor USA vil velge å støtte Asia i å endre stemmereglene på bekostning av Europa. (Klimaforhandlingene i København kan være et eksempel på dette, fordi Kina ikke vil være med på en dagsorden som de vestlige landene styrer.)

(Her kommer noen foiler om fordelingsvirkningene)

Om vi først begynner å legge ansvaret på aktører, ser litt på sosiale forskjeller, så må vi ikke glemme at det finnes aktører som forfølger egeninteressen kanskje på bekostning av fellesskapet i Kina, i Afrika og landene som forfølger..

Litt relevante foiler:

Styringsperspektivet så langt: Vestlig perspektiv: demokrati og menneskerettigheter, 'good governance' begrunnet i 'liberal fred' og 'markedsøkonomi-forutsetter-demokrati' argumentet, eventuelt etisk begrunnet i 'samfunnsansvar' (Ruggie) Vestlig markedsregulering: eiendomsrett, åpenhet, "Ingen skattlegging uten representasjon", revisjon, etc.

Finanskrisen er test på 'de andres' aksept av vestlig lederskap; er Kina 'låst' til USA? Vel: Motgående krefter' aktive: Øst-Asias økte selvbevissthet, Kina vil ikke

lenge sitte med dårlig utbytte i USA; uro i islamsk Asia; Russlands problemer og ambisjoner; transnasjonal krim

Ny global orden? IMF er 'bank': medlemmene har stemmerett etter innskudd; beslutningsreglene gir USA/Europa effektiv totalmakt; løsner nå i synet på nasjonal regulering. USA 17-18 % av stemmene, asiatiske og arabiske land med halvparten av dagens valutareserver har 10%+ Maktposisjonen basert på historie og på antakelser om at de mektige også fører rett politikk: holder det? USAs betalingsbalanseunderskudd og global økonomi i stort finansieres av Asia og araberland: krever - og bør de ikke ha? - økt makt i systemet? Taper Europa?

Finansliberaliseringens sosiale fordelingsvirkninger James K. Galbraith: Gjeldskrisen og strukturtilpasnings-programmene har ført til økt sosial ulikhet i gjeldslandene, mens finanskriser i rike land har langt mindre slik effekt; de siste har sterkere politiske institusjoner, sentralbanker - og bedre hjelp fra IMF og private banker.

Veronique Salins: I 'overgangsøkonomiene' (u-land og Øst-Europa) har rask økonomisk liberalisering favorisert de 20 % best stilte i landet, mens middelklassen har tapt; samtidig har gapet by - land minsket; årsaken er primært utenlandske direkteinvesteringer som øker lønningene til kvalifisert arbeidskraft og lederne, samtidig som arbeidere som rekrutteres fra landsbygd, sender sine familier deler av sin inntekt

Afrikanske eliter har plassert ca. 400 milliarder USD i utlandet, mest på europeiske bankkonti, mens akkumulerte utenlandske direkteinvesteringer i Afrika er 315, afrikaneres hjemsending av penger til familien pr år 80, og u-hjelpen pr år 25 milliarder (Verdensbanken, tall for 2006) Derfor er politisk endring på landnivå en forutsetning for en ny orden basert på mer rettferdig fordeling

Globalisering, fattigdom og ulikhet: Kina og India Ulikhet økt i begge land 1980-2005; fattigdommen redusert i Kina, i mindre grad i India; men: Komplekse sammenhenger, varsom med kausalanalyse her! Mye av redusert fattigdom i Kina skyldes agrarreformene i 1980-årene, barrierer mot fattigdomsreduksjon i India er primært interne. Økonomisk globalisering løfter dem som kan dra nytte av den: lavtlønte industriarbeidere (Kina) og tjenesteytere (India), personer med kompetanse, urban middelklasse. Kina snart like ulikhetspreget som Brasil?

Oppsummert I: krisen og IPØ-teoriene

- Realismen: staten griper inn når den må og har makt til det (USA har, små u-land ikke), og
- Merkantilismen: staten må beskytte nasjonen mot uønsket avhengighet av utlandet og mot underskudd

- Liberal institusjonalisme: mangelfullt samarbeid og tendensen til å løpe i flokk svekker kollektiv rasjonalitet, trenger institusjoner til å bøte på svakhetene
- Sosialkonstruktivismen: ideene og ideologi spiller en avgjørende rolle; troen på det selvregulerende marked, republikanernes opprør eksempler
- Hva skaper systemstabilitet: mer eller mindre globalisering, mer eller mindre maktspredning?
- Svaret: forskjellig fra sektor til sektor (finans og handel), eller er integrasjonen kommet så langt at den utvisker sektorforskjeller?
- Kan ikke-statlige aktører, multilaterale institusjoner 'gjøre jobben' som nasjonalstatene tradisjonelt har gjort? Eller har Krisen 2008- ført dem og deres statlige myndigheter tilbake i førersetet?

04: Brytning og tilnærming realisme-liberal teori, Den "engelske skole"

2010-09-15

Internasjonal økonomi er en fagtradisjon, og den knytter seg til et spesielt objekt. Den behandler ikke alle temaer, men i første rekke forholdet stat-marked, og skjæringsflaten politikk – økonomi (forstått som forbruk, produksjon). Den skiller seg fra for eksempel den realistiske tradisjonen, siden den ikke pretangerer å si noe om internasjonal politikk i sin helhet. Den utmerker seg også ved at den prøver å bygge sammen på bidrag fra minst to ulike disipliner, økonomi og statsvitenskap. Den prøver å bygge modeller fra begge i et forsøk på å forstå nettopp *skjæringsplaten mellom stat og marked*. I det forsøket generer den ny innsikt og ny forståelse. Det er god grunn til å se på tvers av faggrensene, men når den gjør det så tar den samtidig med seg noen av særtrekkene ved fagfeltene som bidrar. Når økonomene bidrar så tar de med seg mange av begrepene fra mikro og makro økonomi, grunnleggende modeller og byggeklosser. De fører med seg økonomenes forståelse av hvordan marked virker, hvordan makroøkonomisk politikk styrer markedet og staten. Når statsvitene går inn tar de med seg et sett modeller som skiller seg fra det økonomene har med seg. Resultatet av forsøket på å koble de to fagene – om en prøver å putte det i "grand theories" så vil en si at det ligger *nær den liberale fagtradisjonen, både om staten som aktør, og forståelsen av det internasjonale system*. Dette gjelder også pensum. IPØ er ikke bare det økonomiske system, men i skjæringsfeltet stat – marked, det ligger nærmere forståelsen av staten, siden en ser staten som en representativ organisasjon hvis politikk gjenspeiler et veid aggregat av interesser i samfunnet, ikke realistenes helhetlig forståelse av dette som nasjonale interesser (som en slags objektiv realitet uavhengig av..). Dette ligger også nære forståelsen av internasjonalt politiske system, som et komplekst system med sammenhenger mellom en rekke organisasjoner, som igjen er forskjellig fra realistenes "anarki og maktbruk". På denne forelesningen ikke mer IPØ, men en *skal se på brytningpunkter, meningsutveksling, diskusjon mellom realisme og liberal teori først, og så i andre time den engelske skole*.

Først noe som ble nevnt i første time, om fagtradisjoner og grand theories. Det er ikke monolittiske enhetlige trossamfunn, det er ikke gitt en gang for alle, noe av det som er interessant ved å se på fagtradisjoner, om vi rett og slett kan følge dette og se det som delvis en funksjon av dialog og konkurranse med andre fagtradisjoner. I forholdet mellom den liberalistiske og realistiske tradisjon så ser en dette veldig tydelig. Begge disse fagtradisjonene er i kontinuerlig utvikling, dels som følge av dialog og konkurranse med hverandre. En ser det i form av en tilnærming mellom de to tradisjonene. Denne skyldes nok mye at de bygger på et *felles metodologisk fundament*. Særlig rasjonalitetsmodeller (spillteori) og systematisk empirisk forskning har bidratt til konstruktiv dialog. Det betyr at de slik konstruktivistene sier, de er begge *realister*, de ligger til grunn at aktørene er

tilnærmet rasjonelle, og kritikere vill også si de har et positivistisk vitenskapssyn, at de legger stor vekt på metoder som delvis er inspirert av naturvitenskap og økonomi, og andre mer systematiske og strenge disipliner. Et felles vitenskapssyn, og det betyr at de vil anerkjenne samme typene forskning som interessant. *Og derfor blir de, særlig av konstruktivister, ofte behandlet under ett – som "rasjonalistiske" modeller.* Begge vil anerkjenne rasjonalitetsmodeller og spillteori som høyverdig forskning, i alle fall når det gjelder tilnærmingen. Begge anerkjenner viktige historiske case studier, de godkjenner og legger vekt på statistisk analyse, som Beth Simmons analyse av menneskerettigheter. Begge tradisjoner vil si at det er god forskning. Det betyr at om en anerkjenner det metodologiske grunnlaget som det hviler på så må en også anerkjenne forskningen som det bygger på, som en del kritikere fra andre tradisjoner vil si er at det er vitenskapelig feil, men fordi disse to fagtradisjonene ikke har slike diskusjoner seg i mellom, de anerkjenner den samme typen forskning, så må de også godkjenne resultatene som forskningen kommer til. Dette er tydelig i betydningen av internasjonale organisasjoner, og i synet på betingelser for fred, og spesielt betydning av samhandling.

Først noen generelle betraktninger om forholdet mellom fagtradisjonene (Alle). Det er to hovedperspektiver som en bruker for å *forstå utviklingen i faget*:

- Vi sier at disse fagtradisjonene og bidragene som kommer de *gjenspeiler endringer av studieobjektet selv*, de skrives i en setting, de preges av samtiden som forfatterne befinner seg i. Morgenthau, den klassiske realismens far var sterkt preget av det han og hans familie hadde opplevd i mellomkrigstiden og krigen. Det er klokt å ha med seg denne historiske konteksten når en leser hans bok. Eksempelvis ble utviklingen i mellomkrigstiden og under den annen verdenskrig tolket som støtte til realismens hovedteser. De som skrev om liberalismen (Robert N) skrev på 70-90 tallet, de fikk med seg integrasjon i Europa, fallet av jernteppet, økningen i samkvem over landegrensler, regional integrasjon – særlig i Europa – og slutten på den kalde krigen. Dette ble tolket som støtte til hovedteser i liberal teori. Alexander Bengt, den største innen konstruktivismen skriver på 1990 tallet og framover, og om en ser på hans kanskje mens kjente artikkel (anarchy is what states makes of it) så vil en se at fallet av muren, slutten på den kalde krigen er en veldig viktig referanseramme i en utlegging av noe som er et mer generelt argument. Det er også slik for andre. Deres argumentasjon er generell, Morgenthau snakker for eksempel om evige lover, de gjør ikke de to andre, men de har alle ambisjoner om å si noe som er gyldig utenfor en periode eller noen stater, de prøver å utforme en mer generell teori, men de er preget av sin samtid. Det er vi nok alle, en må se fagutviklingen som et forsøk på å gripe sin fortid og nære fremtid.
- *Utviklingen gjenspeiler intern evolusjon av faget selv.* Det skjer nok mye endringer innen faget selv, og det er mange endringer som en ikke

kan forstå bare utfra endringer i studieobjektet. For eksempel var det på 1980 tallet en sterk økning i interesse av bruk av rasjonalitetsmodeller. Det er håpløst å anta at dette skyldes at menneskenes fornuftstilstand endret seg, i evnen til å kalkulere rasjonelt, men en kan forstå det i lys av en utvikling i faget selv, en var kommet til et punkt hvor det kom viktige nye bidrag for hvordan en kunne gjøre ting. Forskere strømmet til, lærte seg matematikk, lærte seg nye metoder, IPØ fikk applaus fra økonomene. Dette er vanskelig å forstå som noe annet enn et midlertidig gjennombrudd for en tradisjon. Så kom motbøren, og den konstruktivistiske bølgen som kom fra 1990 tallet og ram til i dag er mye basert på en kritikk av dette.

Gjennombruddet av rasjonalistforskningen ble dels drevet frem av krefter i faget, med gjennombrudd, positiv dynamikk, og etter hvert så går en fagtradisjon tom, den begynner å repetere seg selv, det er ikke den samme innovasjonen, interessen fortaper seg, så kommer den konstruktivistiske tradisjonen. Det er på en måte et opprør.

Oppblomstringen på den konstruktivistiske tradisjonen kommer ikke til å vare evig, det går i bølger. Graham Allison's bidrag på 1970 tallet skapte store bølger, og i 10-15 år var det mange som prøvde å kopiere hans analyse på andre områder, men så så en at de ikke kom så mye lengre. Allison: "etter hvert ble det å gå på disse møtene og diskutere disse typene forskning var som å gå på møter og diskutere en eldre utgave av meg selv".

Husk: Viktig(e) gjennombrudd --> Økt interesse --> momentum og vekst --> Tyngre kritikk og/eller intern stagnasjon --> Revisjon og tilbaketrekning til et mindre gyldighetsområde --> Tilbakegang --> Ny interesse, ofte for enkeltelementer

De realistiske og liberale tradisjonene

Så til brytningen mellom den realistiske og liberale tradisjonen. Vi begynner med internasjonale institusjoner. To betydninger:

- Internasjonale regimer, et sett av regler som forutsetter å styre virksomheten på et området, som for internasjonale handler, som styrer stater's handelspolitikk. For eksempel forbud mot visse typer diskriminering.
- Organisasjoner, som er materielle enheter, med hovedkvarter, budsjett, mennesker. Ofte er de koblet, som at en organisasjoner forvalter et regime.

For dette formålet kan vi se på begge, en har ikke gjort noe systematisk skille mellom dem. Realistenes utgangspunkt er at statene skaper de institusjonene de ser nytte av. Institusjoner er redskaper for stater, det er utgangspunktet. De er skapt av medlemsstatene. Realistene ser det slik at det internasjonale politiske systemet er kjennetegnet av store forskjeller i makt mellomstatene. Derfor er det

slikt at en organisasjon vil først og fremst *gjenspeile de mektige statenes interesser*. Om en skal forstå hvorfor FN ble konstruert som de ble så er det klokeste en kan gjøre som FN skapt av den tids stormakter, ikke USA alene, de stormaktene som gikk seirende ut av ww2, de befant seg alle i det europeiske eller asiatiske området. En organisasjon, et regime vil gjenspeile de viktige statene. Tilsvarende med WTO, Pengefondet. WHO gjenspeiler de mektige markedsstatenes interesser. Det er utgangspunktet. Om en ser på organisasjoner mer spesielt så er interessen for organisasjoner knyttet til to funksjoner de kan gjøre. Det ene er å være *en arena* hvor stater møtes for å utveksle organisasjon for å utveksle, diskutere problemer. Denne møteplassen definerer noen regler om hvordan møtene skal foregå, hvilke saker som kan tas opp, hvem som kan være med, hvordan kan beslutninger tas. *Realister sier at organisasjoner er fora, de er arenaer, og de kan være nyttige for utveksling av informasjon, læring, og for diskusjoner, men en møteplass i seg selv er ingen aktør*. Det siste er viktig, en møteplass er ikke en aktør, det er en arena, som i sport, Arenaen er Ullevål stadion, dette er ikke en aktør i seg selv, de er steder spillere møtes. Dette arenasynspunktet er det langt på vei enighet mellom realister og liberale. (?)

Det ene er ordet *politisk*, det andre er ordet *teknisk*. Realister drar et skarpt skille mellom *organisasjoner som politiske aktører, og organisasjoner som tekniske*. Deres korte svar er at organisasjoner ofte ivaretar tekniske funksjoner, men har sjeldent egen tyngde. Realistene har ikke noe problem med at det etablerer organisasjoner som ivaretar veldig nyttige funksjoner, som bekjempelse av epidemier, men det regner Morgenthau og andre som tekniske funksjoner, ting som ikke rører ved statenes maktposisjon, det er oppgaver som mest rasjonelt kan gjøres i fellesskap. Om vi ikke hadde noe system for å koordinere fly i Europa så ville det bli flere ulykker. Realistene har ikke noe problem med dette, men de har derimot et ganske negativt syn på at en organisasjon kan være en viktig *selvstendig* politisk aktør. Sikkerhetsrådet gjenspeiler stormaktenes interesser, og kan ha betydning som det, men sikkerhetsrådet er ikke en selvstendig aktør uavhengig av stormaktene som er der. *Når sikkerhetsrådet autoriserte en væpnet aksjon for å drive Irak ut av Kuwait, så vil realister si at dette er formelt sett riktig, men de som fikk det gjennom var først og fremst USA, med støtte fra andre stormakter*. Sikkerhetsrådet er bare arenaen, og selv om de fattet vedtaket så gjenspeilte de den viktigste stormaktens interesser. Her er det en viktig forskjell, mellom å være en viktig aktør i seg selv, og et redskap for de viktigste stormaktene. Så vil realistene også si at det er klart dette bildet kan se litt annerledes ut for småstater enn det gjør for stormakter, derfor er realistene ikke overrasket når den norske utenriksministeren legger stor vekt på FN. Realistene sier at dette betyr bare at Norge er en uviktig stat i verden, en vil ikke høre at Obama eller andre ledere snakker slik. De vil kanskje si noe om FN, men det har ingen prominent plass. Spesielt for de ny-realistiske tradisjonen. *Waltz sa at internasjonal politikk skrives av stormaktene*. Han er fullt klar over at det er andre stater som ikke er stormakter, det er de som er de formede kreftene. Fordi realistene har med seg denne måten å forstå internasjonal politikk på så når de skal vurdere om organisasjoner har selvstendig betydning så blir det ikke om det

har betydning for Norge, men om de har det for de sterkeste maktene. Hva Island og Norge mener er ikke helt uvesentlig, men det er langt mindre vesentlig om hva USA og Kina mener.

Det (ny)liberalistiske utgangspunktet

Jackson og Sørensen er veldig glade i å dele inn fagutviklingen i klassisk og ny – kanskje litt mye, men de har et poeng: fagene er i utvikling, det gir mening å snakke om en liberal tradisjon på 1990 tallet som er forskjellig fra den liberale tradisjonen på 60 og 70 tallet. Det som diskuteres her finnes mye av i det som J&S kaller nyliberal teori, om ikke av andre årsaker fordi klassisk liberalisme ikke hadde så mye å si om dette.

De begynner å være enige med *realistene om at internasjonalt organisasjoner er redskaper*, etablert av medlemsstatene for å ivareta bestemte interesser. Men, så vil de nyansere dette med at det organisasjoner gjenspeiler først og fremst det som medlemsstatene har som *felles* interesser. Dette er en viktig forskjell fra realistene, som vil si at det er de *mektigste* statenes interesser. Det er i de felles interessene de kan møtes på, det er det som er kjernen i institusjonene. Så er det slik at når en institusjon først er etablert så får den sitt eget liv, og den bidrar til å endre rammene for samspillet mellom medlemsstatene, og det gjør den først og fremst ved å etablere varige rammer for samarbeid. EU gjør for eksempel dette. Det betyr sier den liberale tradisjonen, at det bidrar for det første med at det *skaper tillit og langsiktighet, vi møter de samme aktørene igjen*. Dette er ulikt fra om en på finn.no møter en bilselger, og en kjøper en dårlig bil, i følge den liberale tradisjonen så skal en i en slik situasjon ikke ha tillit, men når denne relasjonen er varig, den varer over mange tiår, så har vi en mulighet til å ta igjen om det skulle vise seg å være en dårlig bil. Denne vissheten om at vi møtes igjen, og at vi har muligheten til å rette dette opp, det gjør at statene får større tillit til hverandre, og de anlegger en mer langsiktig tidshorisonten, det viktige er hva vi får ut av samarbeidet over 20-30 år, i hvertfall over en valgperiode. Når organisasjoner og regimer etableres så gjør de noe med medlemsstatene, og en feil realistene gjør (jfr liberalistene) er at de ikke skjønner at organisasjoner også former medlemsstatene. Så er det ikke store forskjeller på synet på organisasjoner som arenaer, men den liberale tradisjonen har en tendens til at de påvirker insentivene, det er for eksempel slik at den liberale trad si at når FN kaller inn til en klimakonferanse i København, *så påvirker det statene og statslederne får et insentiv til å gjøre det godt*, spesielt i øynene til velgere og interessegrupper som mener at konferansen er viktig. Det er viktig å gjøre det godt. Siden de er fokusert på felles interesser, så bidrar det til at det blir viktig å gjøre det godt på de felles interessene. Morgenthau vil si at dette er halvveis riktig, at ønsket om å gjøre det godt er å markere nasjonale interesser, altså virker det ikke samlende, men splittende. *Morgenthau: ett hvert åpent møte på en arena etterlater internasjonal politikk i en verre situasjon enn før*. Dette gjenspeiler oppfattelsen om at om statene er interesser til å markere seg så vil de markere egne interesser. Organisasjoner påvirker også via beslutningsreglene, som EU og veid stemming, og Pengefondet, hvor stemmefordelingen er basert på statenes

økonomiske styrke. Det er nærmest en grunnregel i internasjonale organisasjoner, at det enten er hver stat har en stemme (Luxemburg = Kina), eller så er det regler om veid stemmegivning, og *den veingen vil alltid begunstige de små og svake*. Så sier den liberale tradisjonen at det betyr jo noe, at disse institusjonen kan være viktige *fora for vi som er små og svake*. Den liberale tradisjonen legger (her er det diskusjon, for eksempel Moracheck, se for eksempel artikkel i pensum, om forhandlingsresultater mellom stater, Moracheck sier at stater er interessante i form av at de har en egen beslutningsmyndighet, som at OECD har bidratt mye til fagutviklingen, og gitt mange faglige bidrag) Organisasjoner kan også forsterke vedtak ved å legitimere dem. det var en lang diskusjon, ikke minst i Norge om berettigelsen av en væpnet resolusjon i tidligere Jugoslavia, når FN ikke lykkes med å samle seg, men det var liten diskusjon om væpnet aksjon i Gulfen i 1990. Mens Clinton sa om Jugoslavia, "vi har kommet til at vi må handle, prefferabli with, but nescearily without the approaval". Stormaktene vil gjerne ha "approval", men får vi ikke det så kan vi ikke la mangelen på et stempel hindre oss. Der er det en viktig diskusjon mellom realister på den ene siden, og liberale og konstruktivister som kan si at legitimitet kan spille en rolle. Derfor får organisasjoner en viktig rolle.

Som aktør kan en internasjonal organisasjon påvirke utfallet ved å: Bidra med egne substansielle innspill i utrednings- og beslutningsprosesser. "Forsterke" vedtak, bl.a. gjennom legitimering eller ved å bidra til oppfølging

(Ikke gjennomgått:

Betingelser for fred:

Realistisk teori betoner i første rekke: (1) Maktbalanse (bipolære systemer tenderer til å være mer stabile enn multipolære og unipolære) (2) Avklarte maktrelasjoner, og "Power transition periods" er farlige (3) Våpenteknologisk status som favoriserer forsvar (eller sikrer gjengjeldelseskapasitet). (4) Klassiske realister (som HJM): "Prudence" som utenrikspolitisk leveregel.

Liberal teori legger særlig vekt på: (1) Styreform; demokratiske politiske systemer løser konflikter seg i mellom på fredelig vis. (2) Gjensidig avhengighet (3) Internasjonale institusjoner (organisasjoner og regimer). (4) Sammenfallende grenser nasjon - stat

Den Engelske Skole

Denne gjennomgangen blir gjort i følge en videre fagkonstruksjon, som en kan kalle *sosiologisk*. Dette kalles den fordi den er opptatt av uformelle (dyp) strukturer. *For å forstå hvordan vi organiserer oss i internasjonale organisasjoner så må vi se på underliggende normsystemer, og uformelle, normsystemer og strukturer (ordener)*. Her er det to viktige ting: at det finnes slike normsystemer, og at de preger organisatoriske ytringer. Hvilke normer er det så tale om? Den engelske skole vil si at helt grunnleggende for å forstå internasjonal politikk er å forstå normen om *stateres suverenitet*: I interne anliggende er hver enkelt stat suveren, den skal ikke styres av noen ytre instans eller overliggende institusjon,

det som er statens egne anliggende rår staten selv over. Prinsippet om statlig suverenitet er også nedfelt i formelle avtaler, som i FN pakten. FN skal ikke blande seg inn i interne anliggende. Det kan være diskusjoner om dette, men grunnprinsippet er der. I følge den engelske skole er det viktig å forstå at dette prinsippet ligger til grunn. Det respekteres ikke alltid, men det er en norm, som "en skal ikke stjele" (men det er så klart noen som stjeler), men normen brytes ikke ned av at det er noen som stjeler. På samme måten så ser den engelske skolen på normer, at det finnes noen slike, og de brytes ikke ned av ett og annet avvik. Hvordan er så dette normsystemet utviklet? Her vil den engelske skolen si at en må forstå det over lang historisk tid, ikke som en beslutning tatt på ett spesielt tid, som freden i Westfalen da en slik regel kom inn. Her er uttrykkene *evolusjon og konstruksjon viktig*. Konstruksjon er en bevist handling, som nedfellingen i FN pakten. Evolusjon er den gradvise utviklingen over lang tid, at noe baller på seg. Artikkelen til Martha Finnemore i pensum er et godt eksempel på en artikkel som belyser samspillet. De to er konstruktivister, men her har de mye til felles med den engelske skolen: normer bygges dels via nedsetting i avtaler, dels at det utvikler seg en praksis hvor stater følger en bestemt norm. Prinsippet internaliseres av statsledere (og mange andre), og befestes og videreutvikles gjennom lang tids praksis (og i varierende grad gjennom legalisering) Formelle institusjoner (organisasjoner og regimer) bygger på og gjenspeiler slike dypstrukturer (men bidrar enkeltvis i liten utstrekning til å forme dem). Det finnes flere andre grunnleggende internasjonale normsystemer, bl.a. diplomatiet, folkeretten og menneskerettigheter

Studiet av diplomatisk praksis og folkerettens utvikling er sentrale anliggende for denne tradisjonen.

(Et par korte utdrag fra Thomas Schiellings nobellforedrag - av J&S en strategisk realist. Han er økonom) Det interessante er at å lytte nøye til hva han nå sier, hva slags resonnement han gir uttrykk for. (fra nobelprize.org/mediaplayer/index.php?id=626) «What is so astounding with the last few years. Nobody in 1950s could have any confidence that we would complete the century with no more use of nuclear weapons. In 1960.. How did it happen that we not in 60 years didn't use any of our thousands of nuclear weapons - they've been carted around in Jeeps, US nuclear weapons didn't even have locks on them to keep them from being used».

Argumentet han utvikler etter hvert er et argument som kanskje høres rart ut fra en realist, men det er et argument som har mye til felles med den engelske skole. Det han kommer til å betone nå er *praksis*, ikke avtaler.. Dere vil få hørt at det er en diskusjon i USA på ett tidspunkt om en skal betrakte kjernefysiske våpen som hvilke som helst våpen på 1950 tallet. Det var fremstøt om å bryte ned det noen kalte "a nuclear taboo", dvs, en sterk forestilling om at kjernefysiske våpen ikke skulle brukes. "the moral problem of the use of the a-bomb, the false distinction between chemical explosives and fission explosives".

Det som var Schellings poeng, var altså at det har utviklet seg en konvensjon, en forståelse av at kjernefysiske våpen ikke er som alle andre våpen, det er noe ved dem som gjør at de ikke skal brukes, eller mer bestemt: ingen stat skal være den første til å bruke dem. Det er slik Schelling tolker normen. Hva har det med den engelske skole å gjøre? Det er et godt eksempel på den typen resonnementer som den engelske skole legger vekt på: verden er full av prosesser som dette, det danner seg konvensjoner, noen blir nedfelt i traktater, men mange lever som uformelle konvensjoner, som noe partene forholder seg til, og i alle fall normalt respekterer. Det er alltid en bekymring for at det også i slike konvensjoner vil være noen som vil føle seg fri til å begå den forbudte handlingen, så Schellings bekymring mot slutten er om en kan regne med at de ikke-etablerte statene vil følge normen. (For de gamle 5 atommaktene er den etablert.) Et av hovedpoengene med den engelske skolen er at dette er en viktig del av internasjonale politikk. Her vender den seg mot spesielt den ny-liberalistiske tradisjonen. Morgenthau er inne på normer, og er spesielt bekymret for at de ikke finnes. Henry Bull (engelsk skole) hadde som poeng at verden er full av slike konvensjoner:

Dette samfunnet er – som realistene sier – anarkisk i den forstand at det mangler en effektiv overnasjonal styringsinstans. Hedley Bull: *The Anarchical Society* (1977) Men det er likevel i viktige henseende ordnet: Anarki (i den betydning realistene legger i ordet) utelukker ikke orden basert på felles grunnleggende verdier og normer. Og det eksisterer en utbredt forståelse blant statsledere (og mange andre) av verdien av slik orden. Derfor bidrar de fleste av dem til å opprettholde og videreutvikle den gjennom egen praksis. Stormaktene har en særlig normativ forpliktelse til å opprettholde internasjonal orden.

- *Diplomati*, det er regler for diplomati, disse er delvis etter hvert nedfelt i traktater, men de utviklet seg. En annens stats representanter har visse privilegier som andre ikke har. En har beskyttelse mot visse typer inngrep som en turist eller arbeidstaker fra de samme landet ikke vil ha. Det er regler som beskytter og holder oppe institusjonen.
- Et område hvor det har ekspandert ganske mye er *menneskerettigheter*. Dette er ett av områdene hvor prinsippet om statlig suverenitet utfordres mest i våre dager.

Hvis vi prøver å relatere denne grunnholdningen til grand theories, om vi setter den engelske skoles tradisjon og tenkning inn i en GT oppdeling, så vil en si at den endrer bildet av det internasjonale system ved i si at det ikke bare er et system, det er et samfunn. For den eng skole at det er et samfunn som er bygget sammen dels ved at det er et fellesskap, dels ved at det er grunnleggende normer som gjelder for det. Dels er det et internasjonalt system, men det er mer enn dette. Her er kontrasten til Waltz tydelig: han rendyrker en modell av det internasjonale systemet, hvor bare noen få pilarer er mer. Her kommer noen teoretikere og sier at om en ikke forstår at det er noen slike normer så kan en ikke forstå utenrikspolitikk, Waltz gjør oss en bjørnetjeneste ved å ta dette ut.

Henry Bull har mye til felles med den klassiske realismen, spesielt Morgenthau. Den engelske skolen sier at dette samfunnet er anarkisk, ved at det ikke er noen overnasjonal styringsinstans. Så sier den at det samfunnet vi snakker om er ikke det samfunnet som en del konstruktivister og den liberale tradisjon snakker om, som samfunn av mennesker. Den engelske skolen snakker om samfunn av stater, det er statene som er bundet, ikke vi som individer. Når konstruktivister snakker om felles identitet, så vil den engelske skole si at det kan være riktig men det vi prater om er de normer og regler som gjør stater til et fellesskap. Det er anarkisk, men det er allikevel ordnet, ved at det eksisterer en del slike grunnleggende normer, og de som bare studerer overfladisk, de får ikke tak i dette, denne normative dypstrukturen.

Så sier Bull og andre at det er faktisk slik at statene har en interesse, og ser det i sin interesse å opprettholde en orden av denne typen. De bidrar til å opprettholde den med sin egen praksis. *Bull: Stormaktene har en særlig normativ forpliktelse til å opprettholde internasjonal orden.* Dels, fordi de lettest kan bryte den ned, men også fordi den som har en masse makt også har en masse ansvar. Altså: et samfunn, ikke bare et system, et samfunn av stater, kjennetegnet av at det er et fellesskap, at medlemmene forstår dette, at det er bundet sammen av normer, og at denne orden verdsettes av aktørene, slik at de vil bidra i det store og hele til at normene opprettholdes. Dette er helt annerledes enn Kenneth Waltz, men det er en langt mer positiv framstilling enn det klassiske realister som Morgenthau. Morgenthau mente at normer kunne være et viktig bidrag til fred og stabilitet. Morgenthau sier at en ikke kan få en overnasjonal styringsinstans uten en verdenssamfunn mellom statene, men fordi vi ikke har disse normene så får vi ikke dette til. *Morgenthau var av den oppfatning av normene hadde blitt svekket. Når kongene var i slekt med hverandre så var det i alle fall et samfunn mellom eliten.* Han var ingen rojalist, men de nære koblingene skaper et samfunn. Nå har vi fått Hitler, Stalin, osv. Morgenthau så det bryte sammen, den engelske skole at det vokste fram. Her er det en faktisk uenighet om hvilken rolle normer spiller i internasjonal politikk i dag. Her utfordrer den engelske skole, den realistiske skole og til dels den liberale, men særlig Kenneth Waltz.

Den engelske skole utfordrer også i noen grad forståelsen av staten som aktør. Igjen er det mer mekaniske forståelsen av stater. Hovedbudskapet som den engelske skolen kommer med er at vi ikke kan forstå stater som *bare* en organisasjon. Det er så klart det, men husk nå at en organisasjon bemyndiger *mennesker* til å handle på dens vegne, den utpeker ledere som handler på organisasjonens vegne. Om vi skal forstå hvordan stater opptrer må vi også forså hvordan disse menneskene tenker. *Mennesker i rollene er viktige, statsleders menneskelige egenskaper får også betydning for den engelske skole.* De er ikke der bare som en automat som realiserer nasjonale interesser, vi er der som mennesker, og må forstås som det. Vi preges av disse menneskenes egenskaper. Hva er så disse menneskelige egenskapene som får betydning? Noen skrøpelige, som forfengelighet, Morgenthau var pessimistisk, Bull er en optimist. Han mener at mennesker som får ledende posisjoner er i stand til å tenke sentralt, de har

med seg normer, etiske prinsipper, inn i rollen som statsleder. *De opphører ikke å være forpliktet av sine moralkoder som mennesker når de blir statsleder.* Morgenthau sier at en ikke skal blande det sammen, vær klar over når du handler som statsleder og når du handler som privatperson. Dette er et kjernepunkt, den engelske skole ser mennesker i disse rollene. Som mennesker blir vi konfrontert med massevis av *moralske dilemmaer*, av den typen som amerikanske ledere ble stilt over mot slutten av ww2, om de skulle bruke atomvåpen, men det var en moralsk diskusjon også, om dette ville være en moralsk forsvarlig. Mange statsledere står ovenfor moralske dilemmaer i behandlingen av innvandrere, og en kanskje så sterkt at det er umulig å fatte en beslutning som på en eller annen måte vil føre til moralske dilemmaer. For å forstå disse må vi forstå hvordan statsledere tenker.

Det siste punktet et er mer overordnet, er synet på internasjonal politikk som en *kontinuerlig meningsbrytning*, dels pga dilemmaer, og dels som en brytning mellom realister, rasjonalister (under dette liberal tradisjon), revolusjonære (som ser forandring). Bull sier at realistene aksepterer verden som den er, og prøver å tilpasse seg den på beste måte. Realistene er pragmatiske, og revolusjonære er alt fra idealister.

Så er spørsmålet til slutt om dette er en *distinkt skole*. Det første vi kan konkludere er at *den selv i alle fall oppfatter seg som det*. International studies association er den store organisasjonen for de som driver med studier av internasjonal politikk. En stor konferanse hvert år med 6-8000 deltakere. Under denne store organisasjonen er det inndelinger i fagområder, som internasjonal politisk økonomi, og en gruppe for English School. Det er ingen egen gruppe for realister eller Marxister, så de oppfatter seg som distinkt, selv om de klart er en fagtradisjon så oppfatter de seg som en egen Grand Theory. Den lever et slags liv mellom den klassiske realistiske og liberale tradisjonen, *og har i seg innslag som også er felles med den konstruktivistiske tradisjonen, som vektleggingen av felles verdier og normer, og synet på hvordan disse felles strukturene bygges.*

Om vi skal beskrive den engelske skole på samme mal som brukt for liberalistisk og realistisk tradisjon, så vil en få lit problemer med å forklare hva som er distinkt, bortsett fra at det ikke bare er tale om system men samfunn, og ikke bare stat som nasjon, men statsledere som mennesker. De har også noen tanker om hvordan samfunn utvikles, og hvordan det å være menneske i lederrollene er, bla det at en hele tiden utsettes for moralske dilemmaer som en må håndtere, Rettferdighet er også en viktig grunnorm, en kan si det eksisterer mange ulike normer knyttet til fordeling, og at det er normer om rettferdighet, og at noen av disse er alment anerkjent, det er ikke slik at Norge har et annet system enn Kina, de vil i det store og hele anerkjenne de samme grunnleggende normene, så kan en krangle om tolkning og relevans, men de vil stort sett være med på at når en ser på det å fordele et knapt gode er det å se på behov viktig.

Stikkord her: Slektskap med klassisk realisme i bl.a. forutsetningen om det internasjonale politiske system som anarkisk i sin grunnstruktur, og i synet på

utenrikspolitikk som "statecraft". Likheter med den liberale fagtradisjonen i bl.a. betoningen av samfunn og i synet på konflikt/harmoni. Skjønt den engelske "skole" taler om et samfunn av stater, liberale forskere mer om transnasjonale fellesskap. Likhetstrekk med konstruktivistisk forskning i vektleggingen av felles verdier og normer, og - i alle fall et stykke på vei - i synet på hvordan felles forestillinger utvikles og endres.

05: Konstruktivism og marxistisk inspirert ("radikal") IP-forskning

Forrige gang var det om den engelske skolen, og foreleser la vekt på at den skiller seg fra andre grand theories særlig ved to sett av forutsetninger, det ene om det internasjonale politiske system - at det ikke bare er et system, men at det gjenspeiler dype strukturer i det internasjonale samfunn, og at en kan best bestå internasjonal politikk om en forstår det som et samfunn, forent av en felles anerkjennelse av et sett grunnleggende normer og konvensjoner. Disse kan være av ulik art, den engelske skole betoner gjerne normen om staters suverenitet, at alle stater er like, har råderett, autonomi i indre anliggende. *Andre er folkerett, diplomati, menneskerettigheter som grunnleggende normer som binder samfunnet sammen.* Det finnes brudd, men stort sett enighet internt i skolen. Disse normene utvikles dels gjennom *praksis*, og det er viktig for den engelske skole, det er ikke slik at noen kom sammen og bestemte det, det er vokst fram over langt tid, på samme måte som biologenes forståelse av evolusjon, i motsetning til å bli eksplisitt vedtatt, normene har vokst fram, men er i noen grad formalisert, som folkeretten, som er rettslig bindende, men i den engelske skolens forståelse så kommer *ofte praksis fra formaliseringen*, jussen kommer etter praksis snarere enn motsatt. Dette kan langt på vei gjelde for konstruktivismen, som er et av dagens tema. Det er ett viktig unntak, den engelske skolen snakker om et samfunn av stater, den engelske skolen snakker også om et samfunn av mennesker. Et annet viktig kjennetegn binder den engelske skolen i sammen med klassisk realisme, at en stat også er bygd opp av mennesker, og at disse settes på prøve lederrollen, som at til rollen som statsleder så er det *uunngåelig en rekke etiske dilemmaer*, og akkurat det samme sa Hans Morgenthau som er den klassiske realismens frontfigur. Et eksempel som bla trekkes fram av Morgenthau er Churchill, som på ett punkt i ww2 bestemte at etterretningsinformasjon av forestående tysk bombing av noen engelske byer ikke skulle informeres om. Dilemmaet Churchill stor ovenfor var at om vi gir ut informasjonen så redder vi et antall menneskeliv, men om vi gjør det så røper vi også at vi har tilgang på intern tysk kommunikasjon. Hva skal en gjør en i en slik situasjon? Valget står mellom noe som kanskje på lang sikt gir bedre situasjon, å bevare at tyskerne ikke skal tro at de er overvåket, men kostnadene er enorme, i form av at store mengder menneskeliv går bort. Det de begge sier er at sånn er livet, det er fullt av slike dilemmaer, og den engelske skolen er litt mer forsiktig enn Morgenthau, han har en klar oppskrift, om at en aldri skal glemme at nasjonens interesser går foran, Morgenthau sier at Churchill gjorde den vurderingen, det er ikke opplagt at konklusjonen var riktig, men det var den vurderingen han gjorde. Det er også med noe liberale forestillinger, for eksempel om institusjoner. Men, i dag om *konstruktivismen og "radikal" internasjonal politikk forskning*. Hovedgrunnen til " er at når en snakker om den radikale så er det en samling av mange teorier, som har noe til felles.

Men først, det er et viktig skille som er *fundamentalt for den konstruktivistiske tradisjonen*, dette er skillet mellom forklaringer som tar utgangspunkt i ytre årsaker, som forklarer noe ved å referere til en ytre situasjon aktøren befant seg i, så sier en at en kan forklare aktørens atferd på denne måten. Her er noen karakterstikker for dette:

- *At en ser en "objektiv" virkelighet*, at det er en objektiv virkelighet, at det er objektive egenskaper som det gir mening å snakke om, som at det er stater i verden, og at noen er mektigere enn andre. Egenskaper av denne typen legger et sett *føringer for internasjonal politikk og utenrikspolitikk*. Det betyr ikke at det helt utbestemmer hva USA skal gjøre i enhver situasjon, men at det er nesten umulig å forstå USAs utenrikspolitikk uten å forstå at USA er en supermakt.
- Det neste er at aktørene i det store og hele har en *sann forståelse av disse grunnprinsippene, og handler deretter*. Derfor kan vi normalt treffe bra ved å avlede en aktørs interesser ut fra dens posisjon i et system (for eksempel som "stormakt", "oljeeksportør" eller "kyststat")
- Under alle omstendigheter bestemmes konsekvensene av en aktørs handlinger av virkeligheten slik den faktisk er, ikke av aktørens oppfatninger av den. De som ikke gjør det går det dårlig med. Dette er Waltz resonnement, han sier at en grunn til at om en ser internasjonal politikk i det store, så kan en se bort fra de små misforståelsene og feiltolkningene, rett og slett fordi *naturlig seleksjon, konkurransen mellom stater vil føre til at disse går under*. En bedrift som ikke kan innrette seg i forhold til markedet vil det gå dårlig med (f.eks pga idealistisk ønsketenkning), og det samme kan en se for stater. Det er et press mot kulepunkt to, når en forklarer atferd så er det i hovedsak de ytre forutsetningene som bestemmer. (Den marxistiske tradisjon er også litt som dette)

Men, den *konstruktivistiske er en innvendig forklaring*, den tar utgangspunkt i konstituerende betydning (helt grunnleggende for konstruktivistiske tradisjon). Hva betyr det? At noe blir en del av deg, det blir som konstruktivistene gjerne uttrykket det, et element i din identitet. Nora S sin artikkel er et godt eksempel her. Om jeg etterlever en norm, som «du skal ikke stjele» så kan jeg gjøre det av to hovedgrunner: at det knytter seg strenge sanksjoner til den, at en blir tatt av politiet og lignende, i så fall virker normen regulativ, jeg forholder meg til den utfra egeninteresse, og spørsmålet blir en ytre kostnads, er det i min interesse å følge normen? Svaret blir ja om nytten er større enn kostnaden ved å bryte den. Den andre måten normen kan virke på er at jeg tar inn normen, den blir en del av meg, som sosialpsykologene sier, internaliserer normen, den blir min norm, ikke noe som ytre forhold tvinger meg til å følge, men jeg følger normen fordi jeg ser på den som riktig. Regelen "du skal ikke stjele" blir en del av min identitet, og det er vanskelig å forstå atferd uten å forstå det også i lys av slike konstituerende elementer. Den innvendige forklaringen er den konstituerende

forklaringen. Mennesker danner seg forestillinger om hvordan virkeligheten er og hvordan den bør være, og handler på grunnlag av disse forestillingene.

Tilsvarende kan en snakke om aktivitetssystemer, en kan snakke om konstituerende systemer og regler som regulerer atferd. Her er det en forskjell: tenk dere sjakk eller fotball. Det er noen normer og regler som gjør fotball til fotball til forskjell fra håndball. Fotball har noen konstituerende regler, en av dem er at en skal i hovedsak bruke bena når en sparker til ballen, men det er noen ting du ikke kan bruke hendene. Det er noen regler som gjør fotball til fotball, men så er det noen andre regler, som hva er offside, og hva slags sanksjoner om en feller noen uten å ta ballen, dette er regler som regulerer spillet, men de kan endres mens fotball fortsatt er fotball. For konstruktistene så er det dette som gjør diplomati til diplomati, det er de konstituerende reglene som gjør diplomati til diplomati, det er de grunnleggende reglene som er konstituerende. En må forstå ting innenfra, og forstå både hva de betyr og hvordan de dannes og endres. Slike forestillinger kan studeres på ulike nivåer:

- *Mikronivå*, med utgangspunkt i den enkelte person (for eksempel en sentral beslutningstaker)
- *Mesonivå*, da er en opptatt av mindre grupper, mindre enheter, det er mye psykologisk forskning om gruppetenkning. (for eksempel kognitive og sosiale prosesser i små ledergrupper)
- *Makronivå*, som gjelder for et samfunn i stort, det kan være avgrenset til et trossamfunn, geografisk, osv. men, til felles er det at en snakker om et et samfunn, til felles med den engelske skole men ikke bare stater. (for eksempel forestillinger om kollektiv identitet)

Det siste er viktige for konstruktivister, de er opptatt av forestillinger som gjelder i et samfunn, til felles. Den er ikke opptatt av individuelle forestillinger, men det som vi som medlemmer av et samfunn har felles, hva som er felles for oss alle.

Så er det slik at disse forestillingene dannes gjennom *både kognitive og sosiale prosesser*, og igjen kan vi si ganske enkelt at den konstruktivistiske tradisjon er lite opptatt av det kognitive men mer av det *sosiale*. Den er opptatt av *sosialisering*, internalisering av normer, hvordan normer internaliseres, *kommunikasjon*, hvordan vi for eksempel kan argumentere oss fram til en felles forståelse av et problem eller løsning mange konstruktivistiske forskningsprosesser behandler kommunikasjon på en eller annen måte. Den er opptatt av *språk eller diskurs*, om enn i varierende grad, at språket vi bruker og diskursene vi utformer og inngår i har en *formende betydning for hvordan vi tenker*. Diskurs brukes ofte ganske slapt som diskusjon / meningsutveksling, men her har den en strammere forklaring: "et sett begreper og forestillinger som er et felles tankegods i en kommunikasjonsprosess" derfor kan vi i enkelte sammenhenger ha bestemte faglige diskurser, for eksempel at rasjonalitetsforskning har noen grunnleggende begreper og forestillinger som er

felles, og om en deltar i diskursen så bruker en disse, og tenkningen din skjer innenfor denne rammen, en er på en måte låst til meningsinnholdet i begrepene vi bruker. Når rasjonalister snakker om preferanser, spillteoretikere om strategier, alle disse begrepene har en rolle i en bestemt måte å tenke på, en konstruktivist vil føle seg lite komfortabel med å operere innenfor dette begrepssettet, men det er andre diskurser som en konstruktivist ville være langt mer komfortabel med. *Den grunnleggende tenkningen, om at språk og slike meningsbærende sett med begreper er avgjørende for hvordan mennesker tenker.*

Dette er forenklet ganske kraftig, men om en får tak på dette får en tak på noe veldig viktig. Den har med det første utgangspunkt om at vår *kunnskap om oss selv består av forestillinger som er sosialt konstruert, at det er utviklet med språk, begreper og forestillinger, av oss sammen gjennom kommunikasjon og annen samhandling (sosial konstruksjon)*. Om en presser dette langt så er en i en diskusjon som det snakkes om neste gang. Men, viktig at vår kunnskap om verden er sosialt formet, det er ikke noe enkelt forhold mellom virkeligheten og vår forståelse av den.

Måten mennesker og de *fellesskap mennesker danner må forstås utfra sosialt konstruerte former. Materielle forhold for betydning for menneskers og deres sammenheng utfra deres samhandling, og vår forståelse av disse forholdene.* Hva er 100kr? En kan beskrive dets fysiske egenskaper, et stykke papir, trykket, av en bestemt type, osv. Men, vi har en forståelse av dette materielle objektet, som sier oss at det er et betalingsmiddel, men også en helt presist angitt verdi, denne verdien er ikke en egenskap med det fysiske objektet, det er for eksempel ikke papiret den er trykket på som er verdifullt det er en egenskap ved vår forståelse, en sosialt konstruert forestilling om hva dette er. Når en sier at det er 100 norske kroner så er det en egenskap vi har tillagt i fellesskap dette papirstykket. Veldig mye av det vi forholder oss til i politikk er slike *konvensjoner*, det er felles forståelser av noe, vi har en rekke felles forståelser av for eksempel diplomatiske spilleregler og handlinger. Nasjoner har ofte en felles forståelse, av vennskap og fiendskap, dette er holdninger, sosiale konstruksjoner, det er ikke noe som fysisk skulle tilsi at du er min fiende, men jeg kan ha en forestilling om det, og du kan ha det om meg, og i så fall har vi konstruert vår relasjon som et fiendtlig forhold. Men, om en spør hva som er det materielle grunnlaget for dette, så er det vanskeligere å si, men vi har dannet en sosialt konstruert forestilling om vennskap og fiendskap. Mye av virkeligheten vi forholder oss til er sosial i den betydning at vi tillegger den mening, og den meningen konstruerer vi i fellesskap. Om det bare var meg eller du som hadde forestillingen om at det var en 100kr seddel så ville den være verdiløs, den har verdi fordi de aller fleste av oss anerkjenner den som et betalingsmiddel. En kan si at verdien synker når en drar utenlands, men det er et betalingsmiddel i kraft av en felles forståelse, og det er det som gjør at konstruktivistene legger så stor vekt på det som er felles vs det som er individuelt. Om det bare er jeg som har forestillingen så ville ikke andre akseptere at jeg betaler for noe med seddelen.

Det er mange kjernebegreper som må forstås i dette lyset: Alexander Vent – "social theory of international politics", har samme status i konstruktivistisk fagtradisjon som Morgenthau og Waltz har i klassisk realisme og den engelske skole. Kjernebegreper i realistisk, liberal og marxistisk teoribygging – som for eksempel *'interesser' og 'makt' – kan best forstås som ideer (forestillinger) om bestemte fenomener. Dette er substansielle konklusjoner, kan vi si at den konstruktivistiske tradisjonen bidrar med dette? Ja, men de bli enten veldig spesifikke eller veldig generelle:*

- *En grunnleggende konklusjon er at internasjonal politikk er mindre bestemt av (materiell struktur) en ny-liberalister og realister vil si at det er, en annen verden er mulig. Den forfatter som ofte trekkes fram som en "primitiv forståelse" av materialisme er Waltz, men selv om Marx er like materialistisk er det ikke like mye kritikk innenfor den konstruktivistiske tradisjonen. Det kan vel være slik at de fleste konstruktivister er litt radikale. En annen viking grunn er at konstruktivister ikke anser den marxistiske tradisjonen som en like stor trussel, at den er diskreditert av historiens gang og ikke har like mange tilhengere. Ny-realismen er en ledende fagtradisjon.*
- Mer spesifikt (eksempel 2): Atferd er ikke rent interessedrevet, men i betydelig grad styrt av (institusjonaliserte) normer og rutiner
- Mer spesifikt: Viktige konklusjoner som ny-realister og (ny)liberale trekker fram, som at det internasjonale *systemet er anarkisk, er feil.* Dette er et viktig poeng. Wendt sier for eksempel at det ikke er noen iboende materiell logikk annen enn det aktørene gjennom sin praksis og forståelse tillegger den. Om det er slik at USA og USSR bestemmer seg for at de ikke lengre er fiender så er den kalde krigen over. There is no logic of anarchy apart from the practices that create and instantiate one structure of identities rather than another" (Alexander Wendt, 1992:394-5) "If the United States and the Soviet Union decide they are no longer enemies, the 'cold war' is over" (Wendt, 1992:397) Anarkiet behøver ikke bety fiendskap. (poeng fra neste slide) Wendt snakker om at anarkiet kan gi opphav til tre mulige grunnforestillinger:
  - *Hobbessiansk*, naturtilstanden, preget av fiendskap. Anerkjenner ikke andre staters suverenitet som en (naturtilstanden) rett (men kan anerkjenne den som et realpolitisk faktum)
  - *Lockiansk* tradisjon, som gjerne er forbundet med liberal tenkning, med konkurranse men ingen truende fiendskap, partene anerkjenner de andre. Respekterer andres suverenitet som en rett, og legger det til grunn som en viktig spilleregul (kfr. Den engelske skole)

- *Kantiansk*, som er vennskap. Legger positiv vekt på venners sikkerhet og velferd

Wendt sier i essens at det er opp til partene i et system å bestemme hva som skal gjelde, om USA og USSR bestemmer seg for å ikke være fiender lengre så er den kalde krigen over.

Sier den realistiske tradisjonen egentlig at om vi befinner oss i et anarki så må vi være fiender? Nei, den sier noe annet, den sier at følgen av to supermakter er at de vil være rivaler, de vil være strukturelt predisponert til å bli rivaler – "this world is not big enough for both of us". Men, så finner de en måte å leve på, og da kan det bli stabilitet og fred. Men, det er forskjell på rivaler og fiender. Fiendskap er en holdning, konkurranse er en relasjon. Det andre punktet som blir fremhevet er at atferd ikke er rent interessedrevet, men også formet av normer, diskutert tidligere.

En alternativ «Grand Theory»?

Er så konstruktivismen å regne som et alternativ Grand Theory? Testen for dette er om vi er i stand til å forme et sett samlede antagelser om aktørene, og utfra dette lage et sett teser. De er substansielt gyldige fordi de består av et sett med antagelser om aktørene. Ruggie, som selv er konstruktivist sier at slik at det ikke, det er ikke GT som liberalisme og realisme. Det er en "critical reflection". Men det kan være at Ruggie er litt beskjeden, det er uten tvil slik at den konstruktivistiske fagtradisjonen har utfordret andre, og har ført til empirisk kunnskap for eksempel om hvordan normer spres. Ja, det er mange viktige bidrag, men det er vanskelig å fremstille den i skjemaet som ble brukt for GT, det er ikke det som er hovedbudskapet.

Forskning innenfor den konstruktivistiske fagtradisjonen har utfordret nyrealisme og (ny)liberalisme på flere fronter, bl.a. til å forholde seg til forestillinger om kollektiv identitet (og ikke bare nasjonalitetsbasert identitet) som formende elementer for utenrikspolitikk og internasjonal politikk. I de siste årene har vi sett flere forsøk på kopling, og gjensidig anerkjennelse av at alle disse tradisjonene kan yte distinkte og verdifulle bidrag. En radikal forgrening av den konstruktivistiske fagtradisjonen er ikke med på denne linjen. Empiriske studier har bidratt med ny kunnskap om bl.a. hvordan ideer og normer spredes og slår igjennom i internasjonal politikk. Godt eksempel, som kombinerer "rasjonalistiske" og "konstruktivistiske" premisser: Finnemore og Sikkink: "...social construction and strategic bargaining are deeply intertwined..." Men fortsatt gjelder Ruggies vurdering: Konstruktivismen utgjør (på dette stadiet) ikke en egen "Grand Theory" på linje med realisme og liberalisme "...a critical reflection on the limits of neo-utilitarianism..." (Ruggie, 1998:856)

Neo-utilitarianism

Neo-utilitarianismen. Dette er en betegnelse Ruggie bruker om forskning basert på rasjonell atferd. Her slår han realismen og liberalismen sammen og sier det er samme, Basale rasjonalitetsmodeller har ingen egen "ontologi". Eksempel:

Spillteori er en hypotetisk- deduktiv utledning av hvilke beslutninger rasjonelle aktører vil fatte i ulike typer "spill" og spillsituasjoner. Dette er riktig i forhold til konstruktivismen, men det som ofte skjer er at en snakker forbi hverandre, og en måte å holde orden på er de grunnleggende kjennetegnet av rasjonalitetsmodeller, og den faktiske bruken av disse. Morgenthau en tar det helt grunnleggende så er det slik at de grunnleggende modellene ikke har noen substansielle forestillinger om aktørene bortsett fra at de er rasjonelle. Den er jo egentlig et hypotetisk deduktivt resonnement, at om en aktør befinner seg i denne situasjonen er det rasjonelt å gjøre slik. *Handlinger bestemmes av oppfatninger*, aktørens oppfatninger og preferanser tas som exogene størrelser, det er riktig men bare i betydningen av at de *bestemmes utenfor modellen selv, modellen selv gir ingen oppskrift på hvordan disse bestemmes*. Preferanser kan godt være bygd på noe annet enn materielle forhold (realister vil da si at en må vise hva dette faktisk er). Det konstruktivister ofte kritiserer er den høyre kolonnen: I den realistiske og liberale fagtradisjonen tjener forutsetningen om rasjonell atferd som et grunnpremiss for teoribygging med krav på empirisk gyldighet. Da må også de forutsetninger som gjøres om bl.a. Aktørens referanser fylles med et innhold som kan gjøre krav på empirisk gyldighet. Når det gjøres, avleder ofte forskere en aktørs interesser fra aktørens posisjon i en materiell struktur (eksempelvis et marked eller en annen konkurranserelasjon)

Les artikkel i handbook of international relations, skrevet av Pyron og Wendt. En krevende artikkel, men en god. Den viser at av og til med god vilje så kan forskere fra to ulike tradisjoner sette seg sammen og levere et bra produkt.

Er det noe empirisk bidrag på pensum som forklarer en stats politikk basert på konstruktivisme? Melbys artikkel om amerikansk utenrikspolitikk, mye av denne kan forklares fra USAs forestilling om exceptionalism: Gir uttrykk ved at noen gir vekt på «the escape from», noen på manifest destiny - å kunne forme verden. Det er altså mye bruk av forestillinger og identitet i analyser, selv om ikke alle kaller seg konstruktivister.,

Først en kommentar om hvorfor Ruggie som selv er konstruktivist si at det ikke er en Grand Theory. I vanlig språkbruk er GT brukt om teorier som er rimelig *enhetlig*, og uttaler seg om substansspørsmål: *har modellen med de viktigste aktørene, det internasjonale politiske system, og på grunnlag av disse forutsetningene trekker de en rekke slutninger*. Det er vanskelig å finne en tilsvarende oppstilling for den konstruktiviske tradisjon. Det de vil si i stedet er at ja, konstruktivistisk forskning bidrar, men det viktigste budskapet den har, dens misjon, er ikke nødvendigvis å erstatte alle andre substansielle forestillinger, som at det internasjonale politiske system er et anarki er deskriptiv riktig, men så sier han, det er ikke det som er mitt poeng, det er ganske enkelt at det realistene så utleder, det er dette som ikke holder. *De tar feil fordi de ikke tar hensyn til den sosiale konstruksjon av virkeligheten, de tar ikke hensyn til at vi i fravær av en overnasjonal styringsinstans kan utvikle relasjoner av ulik grad av vennskap og fiendskap*. Om en bare snakker materielt så er rent materielt sett UK en langt

større trussel enn nord-Korea ovenfor USA (500 kjernefysiske sprengladninger i UK, 3 i NK). Konstruktivistene vil si at deres oppgave i verden er å få forskere med på å forstå den sosiale realiteten og prosessene som former denne, og ikke alt for raskt trekke konklusjoner om hva det innebærer.

Den radikale (marxistiske) fagtradisjon

Dette er mest om den marxistiske, og grunnen til dette er at om en bruker den brede betegnelsen, den radikale, så er det vanskelig å være entydig. Den marxistiske tradisjonen er prisverdig klar og lett og framstille etter samme mal som liberalismen og realismen.

Hvem er den viktigste aktøren? Realismen, stater, liberale litt mer komplekst. I så måte er det ikke noe dramatisk nytt, de vil gjerne peke på andre aktører også, i den bredere radikale tradisjon gjør en det. I den radikale: Stater er den viktigste kategori av aktører i internasjonal politikk

Det neste spørsmålet er hva som driver aktørene. Realistene: Nasjonale interesser, liberal: aggregat av samfunntendenser. *Den marxistiske: staten er et redskap i hendene på den herskende elite, dette er et fellestrekk for den radikale tradisjonen,* de skiller bare lag om hva som er den herskende eliten. Innenfor den sosiale tradisjonen så har en en bred syn på elite, men den marxistiske har det etter klasser, definert av produksjon av varer og tjenester. Basert på dette utgangspunktet så kan en bare besvare spørsmålet med referanse til ett type system. Det er bare et svar på spørsmål om hva som driver kapitalistiske stater (forskjellig fra de sosialistiske), i kapitalismen så drives politikk ut av den herskende klasses interesser, som er kapitalagendaen, *avkastning av kapital.* Desto mer de får igjen for sine investeringer. Arbeiderklassens interesser er avkastning for arbeid, gode forhold, og dette kommer ofte i konflikt med krav til avkastning. Dettets skiller seg markant fra de andre.

En stat vil om den kan, søke hegemoni. Dette har andre sagt før, så her er det ikke noe skille.

Hva er det sentrale virkemidlet? Makt er det sentrale virkemiddelet. Om en går gjennom det slik så er det en del fellestrekk med den realistiske, det er en grunnleggende oppfatning at det har å gjøre med konflikt, makt og interesser. Den marxistiske har en veldig sterk oppfatning av materialisme i interesser, kanskje mer enn Morgenthau. *I siste instans er det militære,* men det sentrale er kontroll over kapital, naturressurser, teknologi. Dette er kilden til makt. Makt baseres også på strukturell posisjon, den posisjon en stat har i det internasjonale system. Galtung, som skrev en artikkel på starten av 1970 tallet, «Galtung: Imperialisme bygger på to grunnmekanismer – en vertikal interaksjonsrelasjon (som skaper ulikhet) og en føydal interaksjonsstruktur (som opprettholder ulikheten) », Galtung er ingen marxist, men han er opptatt av dominansposisjoner. Han sier at imperialisme bygger på to mekanismer, en *vertikal interaksjonsrelasjon,* i økonomien er dette samhandling på tvers av ulike foreblingsnivåer, som mellom en høyteknologisk stat og en stat basert på

råvareutvinning og mindre kapitalfokusert. Når en får denne interaksjonen så er det som skjer at den som produserer råvarer sitter igjen med et hull i jorden. Den råvareforedlende økonomien sitter igjen med ytterligere utvikling og kunnskap, produksjonsutstyr som stadig utvikles, de får en langt høyere pris for sine produkter enn råvareprodusenten. Fordi de økonomiske ringvirkningen er vesentlig høyere med høyteknologisk produksjon enn råvareutbygging så blir de rike rikere og avstanden større. Galtung sier at det også vil ære mer konflikt grunnlag, objektivt sett. Når to parter er koblet sammen slik at samhandlingen øker avstand i livskvalitet så øker grunnlaget for konflikt. Derfor har han med den foretrukne form for dominans, kulturell dominans. En feudal struktur er det som opprettholder interaksjonen. Han skiller mellom sentrumsstater (en elite, i en bred sosiologisk forstand) og periferien (også i en bred forstand). Det som kjennetegner en feudal struktur er at sentrene kommuniserer med hverandre, og det er interessefellesskap mellom disse, den herskende elite i et riktig industriland har felles interesser med herskende elite i fattige utviklingsland. Et annet er at det er mindre konflikt mellom sentrum og periferi i rike land enn i fattige land. Dette henger sammen med forskjeller i levevilkår, dette finner en ved å se på ginni indekser. Så er det kommunikasjonslinjer, det er lite kommunikasjon mellom periferiene, men det er mye mellom sentrumene. Dette kan en se på ved å se på flyruter, om en skal reise mellom Paris og London har en massevis av tilbud. Om en skal reise fra et lite sted til en by som ikke ligger langt unna så må en kanskje reise via Paris, siden det ikke er direkte fly. Nå er det litt annerledes, men hovedmønstret er fortsatt det samme, det er tette forbindelser mellom sentrumene, og deres periferi. En vil fortsatt kunne se forskjeller mellom de tidligere franske koloniene og de tidligere franske, de tidligere britiske er sterkere knyttet til Heathrow. Dette har de til felles, denne forståelsen av verden oppdelt i dominansrelasjoner.

Den radikale (marxistiske) fagtradisjon: **Det internasjonale system**

Det er anarkisk, men den store feilen med realister og mange andre er at de ikke går langt nok i studere hvordan det virkelig ser ut. De snakker om at makt er ulikt fordelt, men selv ikke realistene får ordentlig tak på dette, fordi anarkiet er *grunnleggende modifisert av det forhold at det eksisterer hegemoni og dominansrelasjoner*. Dette er ulikt det liberale om internasjonale organisasjoner modifiserer anarkiet. Det vi derimot ser er klare dominansrelasjoner, hos noen stater og grupper av stater dominerer store deler av verden. Immanuel Wallerstein (Professor of World Civilizations), han studerer hegemoniske forhold og relasjoner, han er opptatt av at disse går i sykler, «hegemonic cycles». Her møter han den realistiske tradisjonen et stykke på vei. Wallerstein er ikke marxist, men radikal. Dominansrelasjoner er helt avgjørende for å forstå internasjonal politikk.

Hva så med internasjonale institusjoner? Om de gjelder analogt med det som gjelder for staten, de gjenspeiler *grunnleggende samfunnsformer, og de uttrykker de herskendes interesser* om en skal forstå EU eller OECD, så kan disse best forstås i lys av det som er den hegemoniske struktur, som er styrt av de store

kapitalistiske statene og økonomiene, de som dominerer verden, og den gjenspeiler mindre disse statenes preferanser, den gjenspeiler like mye måten deres økonomier og samfunn er organisert på. Det er vanskelig å forstå EU og OECD uten å forstå at de er markedsøkonomier, at det er grunnleggende for disse med liberalisering, felles marked, arbeidsdeling. Institusjonene ville sett annerledes ut om Maos Kina var hegemon og hadde skapt internasjonale institusjoner i sitt bilde, en ville fortsatt hatt dem, og de ville fortsatt ha gjenspeilt de herskende samfunnsformasjoner, men de ville vært annerledes. I denne forstand er EU og OECD mer enn en mellomstatlig organisasjon, den gjenspeiler samfunnsformasjoner, det kapitalistiske samfunn. Det sier Wallerstein at vi egentlig bør studere, "IR is the study of relations...between social formations" (Er ikke en riktigere forståelse av Norges forhandlinger om EEC medlemskap at det er elitene i de 6 EEC landene som går sammen om å starte et økonomisk system som gjenspeiler elitenes interesser, og de dominerende samfunnsformasjoner? Dette er et godt spørsmål, formelt er det samhandling mellom stater.)

Systemet er kjennetegnet av en bestemt *konfigurasjon av interessekonflikt og interessefellesskap*. Det viktige her vs konstruktivistene, er at denne konfigurasjonen er særlig *strukturelt* bestemt, av marxistene særlig i *materielt* bestemt. (Det er også marxistisk litteratur som ser på hegemonisk struktur, falsk forståelse og lignende).

Makt er meget skjevt fordelt. Det kapitalistiske verdenssystem reproducerer ulikhet, men vekstratene vil variere over tid.

Når en ser på noen av disse forutsetningen så sitter en igjen med et inntrykk av at den realistiske og marxistiske tradisjonen skiller seg på noen fundamentale måter, men det er mye felles: politikk er interessedrevet, interesser og makt er grunnleggende byggeklosser, ingen vil tenke seg muligheten av et konfliktfritt samfunn, i alle fall så lenge det er kapitalistisk.

Viktige implikasjoner. Igjen er det som med realismen og den liberale tradisjon, det er mulig å trekke noen interessante slutninger. Her er to som er særlig sentrale for den Marxistiske, ikke alle forskere innen den bredere radikale vil være med på dette:

- Det viktigste er at det *kapitalistiske system bærer med seg kimen til sin egen undergang*. Den er «doomed», en *bestemt historisk fase* som følger etter den feudale, som varte ganske lenge, men på samme måten har den ingen sjanse. Den vil brytes ned, og brytes ned av seg selv. Når vil det gå under? Dette er det vanskelig å svare på. Det er da realistene kommer og sier at det er en interessant tanke, men om jeg var statsleder ville spørsmålet om tidspunktet være interessant for meg. Er det 2020, 4039, det har i alle fall en viss praktisk interesse.
- I mellomtiden, på vei mot undergangen, så vil det skje en del interessante ting, *forskjellene* i levevilkår vil stige, det kapitalistiske

system reproduserer og *forsterker ulikheter*. Dette er både innenfor og mellom samfunn, dette er noe som skaper det konfliktgrunnlaget som gjør at det kapitalistiske system bryter sammen. Det vil møte indre og ytre fiender, og for å beholde makten vil det kapitalistiske system, den kapitalistiske stat, måtte opptre stadig mer *undertrykkende*, desto mer misnøye desto mer undertrykkelse. Dette er en tese som kraftig utfordres av den liberale fagtradisjonen, og et av de viktige konfliktpunktene mellom den liberale og den *marxistiske knytter seg til hva som er i kapitaleiernes interesser*. Den liberale tradisjon sier at en kapitalklasse som skjønner sin egen interesse vil være avhengige av at varene som produseres må kjøpes av noen, så produsentene må ha lønninger som gir dem kjøpekraft, penger på forbrukernes hender. Dette er det den marxistiske tradisjon sier kapitaleierne vil minimere – i tillegg vil de konkurrere om verdifull arbeidskraft, det driver prisen på arbeidskraft opp. Her er det grunnleggende forskjeller, den marxistiske tradisjonen har et pessimistisk syn, hvor *internasjonal politikk bli stadig mer preget av alvorlig konflikt*.

Fordi dette også gjelder mellom samfunn på det internasjonale plan så blir det stadig mer krig i verden. Ikke nødvendigvis slik at hvert tiår er verre en tiåret før, men det er en prediksjon. En grunn til at denne tradisjonen hadde mye vind i seilene på 70 tallet (ikke så mye i dag) skyldes nok et ideologisk stemningskifte, men mye også at flere av prediksjonene har et problematisk forhold til det vi empirisk ser de siste tiårene. Ulikhetene mellom samfunn er ganske sammensatt, en vil få et bilde av at middelklassen blir større når inntektsnivået går opp, og selv om forskjellen mellom de aller rikeste og de aller fattigste øker så blir bildet mer sammensatt når en aggregerer over store grupper. *Har de kapitalistiske staten opptrådt mer undertrykkende?* Nei, det er en retning for at demokratiske styreformere får gjennomslag steder det ikke har hatt det før. Ideer om *menneskerettigheter* har spredt seg kraftig, og fått et langt sterkere rettsvern enn for eksempel i 1950. Er det blitt mer krig? Nei, sier fredsforskning, men det er noen typer konflikter som har tiltatt, konflikter innad i noen typer stater. Disse prediksjonene stemmer dårlig, den liberale tradisjon kan si "hva sa vi om krig og fred, velstand og marked? Internasjonale institusjoner – «developments prove us right». Den marxistiske tradisjon har det ikke så greit. Vi vil nok se en gjenoppliving av noen av dette, i alle fall i den bredere radikale tradisjonen, men det blir neppe i den klassiske marxistiske forstand.

Når det gjelder ulikheter så er det empirisk belegg for at i mange vestlige samfunn så har det blitt større forskjell mellom de aller rikeste og de aller fattigste, om en ser på ytterpunktene. Om en ser på ulikheter mellom bredere grupper, så vil en ikke finne dette som et generelt mønster. En vil finne et mønster hvor en ser på noen av landene med sterkest økonomisk vekst som Kina og India så vil en se at noe av det som er det karakteristiske er at middelklassen har vokst ganske sterkt. Denne trekker samfunnet mot at forskjellene krymper.

Ulikhetene i alle fall politisk forstand er mye større om det er 20% på ytterpunktene og få i midten, eller et samfunn hvor 70-80% er i middelklassen.

06: Fagdebatter om vitenskapsteori og metode, analyser av staters utenrikspolitikk

2010-09-29

Før foreleser kommer inn på temaene en kort repetering fra forrige gang

Forrige gang var det til dels om den konstruktivistiske fagtradisjonen. Veldig kort er det substansielle trekkene ved denne fagtradisjonen:

Sitatat av Wendt: *The claims is not that ideas are more important than power and interest, or that they are autonomous from power and interest. Power and interest are just as important and determining as before. The claim is rather that power and interest have the effects they do in virtue of the ideas that make them up*" (A Wendt: Social theory of International Politics)

«As before» er her som det er i realistisk tradisjon. Men, den konstruktivistiske tradisjonens påstand er at ideer er det som gir makt og interesser mening, et objekt får mening med de ideene vi har om dette objektet. Dette er ganske grunnleggende, og foreleser kommer tilbake til dette i timen, siden det er vitenskapelige teorier her. Men substansielt, for å forstå hvilke interesser en stat har må en forstå hva de som handler på vegne av staten har for ideer. Dette er nøkkelen til den konstruktivistiske fagtradisjonen. Forhåpentligvis blir det litt tydeligere når vi i dag også gjennomgår det.. Kritikk: Når Kenneth Waltz og andre realister trekker ganske vide slutninger basert på anarki, så er Wendt og andre konstruktivistenes påstand at dere overdriver, dere Morgenthau inn og se hvilken betydning beslutningstakere legger i det: "Anarki er det statene legger i det". Det finnes flere forståelser av hva anarki er, verden er mindre determinert enn mark og Waltz og mange andre vil ha det til. Utav det blir det ikke nødvendigvis en fult ferdig Grand Theory, men det er en del grunnleggende teser som utvikles gjennom empirisk forskning.

Kort om den radikale (marxistiske) tradisjonen: Det de har til felles er synet på staten, og her kan vi snakke om en Grand Theory, siden det er lett å få tak i hvilke grunnleggende antagelser forskerne gjør: Redskaper for herskende samfunnsklasser, marxister snakker om klasser andre om.. men det de har til felles er at *staten er et verktøy for en elite*. Tilsvarende det internasjonale politiske systemet er dominert av hegemoner til tross for anarki og suverenene stater. Den marxistiske ser dominans som helt sentralt. De internasjonale organisasjonene er også redskap i hendene på de herskende statene, og siden statene er i hendene gjør det mening å snakke om herskende samfunnsformasjoner, som gjennomsyrrer hele det politiske nivå til internasjonalt. Det er også en klar forståelse av historiske faser, som vil ta slutt på ett eller annet tidspunkt, mange marxister har vært optimister på at det vil skje fort, noe det ikke har gjort. Systemet bærer i seg kimen til sin egen undergang, på veien

mot undergangen blir det stadig mer undertrykkende, forskjell vil øke og konflikter.

Dagens foreleser flytter seg fra det som er substans og til to spørsmål:

Fagdebatter om kunnskap og metode. Hva slags kunnskap er mulig? Hva slags kunnskap kan vi oppnå? Da er det viktig å få med seg forskjell mellom den sosiale verden og den naturlige (som naturvitenskap studerer). Grunntanken er at det er noe forskjellig med et sosialt samfunn. Her kan en si det går et skille mellom de som ofte omtales som vitenskapsteoretiske realister (ikke det samme som politiske realister), det går mellom de vitenskapsteoretiske realister og de som ligger en mer relativistisk posisjon til grunn. Det andre hovedspørsmålet har sammenheng med svaret på det første spørsmålet er hvordan en skal gå fram for å vinne den kunnskap som er mulig å oppnå. (Svaret på det siste spørsmålet kan avhenge av hva slags kunnskap det er mulig å få til) Mye av den diskusjonen foregår inngår det som kalles den vitenskapsteoretiske realistiske tilnærming.

Et tredje spørsmål er hva slags kunnskap bør vi søke, det normative spørsmål. Dette er belyst i pensum under den kritiske teori. Denne gir et helt bestemt svar på dette spørsmålet.

Hva slags kunnskap er mulig?

Den vitenskapsteoretiske *realismen (ontologisk) realisme*, og det aller meste av den faglitteraturen vi har på pensum tilhører grovt sett den retningen, den har som et grunnleggende utgangspunkt at *det eksisterer en virkelighet uavhengig av vår erkjennelse av den*. Det er ikke vår erkjennelse av noe som får objektet til å eksistere. Dette gjelder selvsagt for fysiske objekter, det er ikke vår oppfatning av at jeg ser noe som gjør at den fysiske gjenstanden eksisterer, den er der. Dette vil også gjelde for sosiale fenomener, som vår oppfatning av undervisningen på dette kurset, det kan godt være at vi har en samstemt oppfatning om at den er fryktelig dårlig, uten at seminarledere og foreleser vet om det. Det er ikke forelesers mangel av forståelse på dette som gjør denne beskrivelsen av virkeligheten feil, og det er ikke forelesers oppfatning som gjør at vi har disse oppfatningene, de er der uavhengig av foreleser. Vår kunnskap om denne virkeligheten er imperfekt, men det er mulig stadig å forbedre den gjennom rigorøs bruk vitenskapelig tenkemåte og vitenskapens repertoar av mer spesifikke metoder. Ontologiske realister er i denne forstand optimister

Dette er utgangspunktet. Så kommer *relativistene* og sier, all erkjennelse *innebærer en eller annen tolkning, og all tolkning skjer gjennom språk, begreper forestillinger jeg har på forhånd*. Om gjenstanden jeg slår på får mening for meg, jeg forstår den i lys av et språk jeg har, i lys av begreper jeg har som setter meg i stand til å beskrive hva dette er. Gjenstanden får (Sitat fra Alexander Wendt) mening for meg som mikrofon, fordi jeg har en forestilling om begrepet mikrofon, om jeg ikke hadde hatt dette og sett denne gjenstanden, hvordan ville jeg ha tolket den? Hva slags gjenstand er den? Vi tillegger gjenstander og fysiske objekter mening, fordi vi har begreper som vi bruker til å forstå dem. Vi har ideer som setter oss i stand til å tilskrive mening til et objekt, uten disse begrepene

kan en registrere at det er et fysisk objekt, men hva slags fysisk objekt? Den realistiske tradisjon vil si greit nok, men objektet er der. Vår kunnskap om dette objektet er imperfekt, men det er mulig å forberede vår kunnskap om dette objektet ved å bruke vår kjennskap til vitenskapelige metode og grunnprinsipper. I denne betydningen er den vitenskapelige realismen optimistisk, ja vi vinner ny kunnskap og forstår verden bedre, og vi kan komme videre ved å bruke de beste verktøyene vi har for å vinne ny kunnskap. Relativistene vil betone at fordi all vår forståelse er formet av språk så er den kultur og historisk betinget.

Så langt er det ikke dramatisk uenighet, men det er de *ytterliggående versjoner* av den relativistiske tradisjonen som fører til krangel, særlig postmodernistiske undertradisjoner som presser det veldig langt, som "There are no brute facts", det finnes ikke *noen virkelighet uten den vi har konstruert*, den presser polpunkter om tolkning veldig langt, lengre enn Wendt gjør, siden han sier at det er brute facts, men at det som gir dem mening for oss er at vi har ideer og språk om dem. Mer allment: "Dekonstruksjon" av "fortellinger" blir en viktig intellektuell utfordring, og har ofte mer å si om studiet av enn om selve studieobjektet.

Mellom moderate varianter av begge posisjonene pågår en kontinuerlig dialog: En vitenskapsteoretisk realist vil være enig i at vår kunnskap er imperfekt, og de aller fleste vil mene at "samfunn" skiller seg fra "natur" på måter som har stor betydning for hva slags kunnskap det er mulig å nå frem til. Bl.a. vil det faktum at mennesker har evne til refleksjon, læring og innovasjon innebære at vi ikke på samme måte som i naturvitenskap kan etablere allmenngyldige lover. Det samme innebærer at samfunnsforskning kan påvirke studieobjektet utilsiktet. Det finnes mange grader av relativisme, og bare de mest ytterliggående vil utfordre den vitenskapsteoretiske realismens grunntese. Wendt: Ideer er like "reelle" som materielle objekter

Dette var de ytterliggående spissformuleringene, men det er mellom disse posisjonene en ganske åpen og fornuftig posisjon, hvor det er enighet om at å studere et samfunn og mennesker er noe annet enn å studere molekyler og kosmiske systemer: mennesker har mulighet til å.. mennesker har visse regelmessigheter, men vi har fordi vi kan reflektere over våre handlinger har vi muligheter til å endre det. Dette er også grunnleggende for den konstruktivistiske tradisjonen, de er mindre *deterministiske*, vi har mulighet til å endre dem. dette gjør at samfunnsforskning annerledes fra naturvitenskap. I Norge har vi for eksempel forbud mot meningsmålinger på valgdagen, før det kommer til valgdagsmålinger, det er en karantene. Det har vært en diskusjon i forbindelse med disse finansielle.. er det slik at finansanalyser, at den finansielle tilstanden er skjør, bidrar slik forskning til å utløse den type crack som vi sier? Underminerer den tilliten til bestemte banker og finansinstrumenter? Alle sosiale institusjoner er avhengig av tillit. I det øyeblikk tilliten bryter sammen, så kan folk bli redde og det bryter sammen. Dette er det samme som vi er redde for ved valgdagsmålinger, at mange skal få lyst til å stemme på det seirende partiet. Så,

det er forskjeller, men hvor langt skal vi strekke det? Der går det et skille, og den går midt inne i den konstruktivistiske tradisjonen, med Wendt på den realistiske siden (vitenskapsteoretisk realist), og andre som Burges på den andre siden.

Hvordan kan vi best gå frem? Den "behaviouralistiske" posisjon

Svaret på dette spørsmålet henger i noen grad sammen med svaret på det første. Den meste av diskusjonen på pensum, og det meste av det som dreier seg om metode er innenfor den vitenskapsteoretiske realistiske perspektivet. Se nå først på kolonnen til venstre. Vi hadde fra slutten av 1950 tallet og fremover et opprør, mot den tradisjonelle måten å drive studiet av internasjonal politikk på, den forskningen en finner hos Morgenthau for eksempel. Det foreleser har prøvd å gjøre er å sammenfatte hovedankepunktene mot denne klassiske tradisjonen, de som er inspirert av historisk filosofiske tilnæringsmetoder. Det var dem opprøret var rettet mot, og dette er fire av de grunnleggende anklagene:

- Verdien på viktige enkeltvariable som makt, spenning, konflikt var omtrentlige og ikke basert på systematisk måling, de var basert på "skipperskjønn", det er mange som skriver om at spenninger under den kalde krigen varierte, de var høyere i noen perioder enn andre. Så kommer David Singer og andre og spurte hvordan har dere målt spenning, fysikk kan en måle den med et instrument, men hvordan måler en politisk spenning? "*dette er basert på skjønn*". Så sier opprørerne at det kan vi jo ikke leve med, en vitenskap kan ikke baseres på løst skjønn, vi må ha instrumenter som setter oss i stand til å måle. Det samme gjelder makt, hvordan måler en makt?
- *Djerve slutninger trekkes ofte utfra enkelthendelser, eller verre utfra en helt intuisjon.* Morgenthau hadde en teori om at grunnprinsippet for å forstå internasjonal politikk var det enkelte menneskets natur. Kritikerne sier hva består dette av? Var det genetisk? Morgenthau hadde flere dimensjoner, ikke bare biologisk.
- *Deskriptive og normative, utsagn blandes ofte sammen.* Morgenthau er et godt eksempel på dette, hans redegjørelse for hvordan internasjonal politikk foregår er dels en beskrivelse men med sterke innsalg av oppskrift.
- *Analysene er også lite gjennomsiktede, det er vanskelig å etterprøve dem.* Idealet i mye streng naturvitenskapelig forskning er at en kan prøve resultatene en annen har funnet ved å gjennom den samme prosedyren, en skal kunne replisere resultatet. Men, om en ikke skjønner hva andre har gjort blir det fryktelig vanskelig.

Derfor har opprørerne at:

- Vi må erstatte disse skjønnsmessige målene med bedre instrumenter, som for å måle graden over spenning. *Innføre systematisk måling av*

variable ved hjelp av nøyaktige og velprøvde instrumenter. Det noen forskere gjorde var å lage en indeks over ca 20 ulike atferdsmåter, fra -10 til +10, hvor 0 var nøytralt, for eksempel om USA gjorde noe ovenfor USSR som var rent nøytralt. Ytterpunktene -10 er full krig, til +10 er grunnleggende samarbeid, kanskje til og med danning av overnasjonalt fellesskap. Så målte en frekvensen av ulike typer hendelser, så fikk en ett eller annet mål som en kan bruke til å måle til enhver tid, denne varierte fra -17 til -43, da hadde en et mål, og det var gjennomsluktig i den forstand at alle kunne gå gjennom og se hvordan en var kommet fram til det.

- Generelle slutninger om årsakssammenhenger må baseres på rigorøs, multivariat analyse av store databaser.
- Forskning må skille klart mellom "er" og "bør" (men kan si noe om begge typer spørsmål)
- Analysene skal være gjennomsluktige og etterprøvbare.

I den første fasen var disse opprørene behaviorisme, på 60 og 70 tallet, så km etter hvert på 80 og 90 det som foreleser kaller modelleringsteori. Men først behavioristene. Jackson & Sørensen skiller ikke skarpt nok mellom disse to, de er ganske forskjellige. De var helt samstemte i kritikken, men deres egne forskningsstrategier var ulike:

- *Induktiv hovedstrategi - empiri:* Opptatt av å etablere empirisk kunnskap, og deres forskningsstrategi var induktiv, i den forstand at det gjaldt å få mange observasjoner og undersøkelser til å underbygge en generalisering, en bestemt tese. Som å teste Waltz sin tese om at bipolare systemer er mer stabile enn unipolare er å samle stort materiale fra ulike perioder og om en korrigerer for ulike forhold faktisk var slikt.
- *Stor vekt på observerbar atferd.* Når en prøver å måle spenning eksemplet. Også en kritikk mot noe juridisk, folkerettslig forskning. Da behavioristene begynte å gjøre sine anfektelser gjeldende mange i statsvitenskap mange som studerte formale organisasjoner, og prøvde å trekke slutninger fungerte ved å studere grunnloven. Stor vekt på observerbar atferd og på utvikling av måleinstrumenter, databaser og metoder for multivariat analyse. Be: en ting er den formelle strukturen, vi må studere verden slik den er, det betyr at vi legger vekt på uformelle strukturelle, atferd i stedet for regler.
- *Mål: Sann - og fortrinnsvis generell empirisk kunnskap.* Kriteriet for sannhet, er den slutning vi har trukket i overensstemmelse med studieobjektet vi uttaler oss om, er det slik det virkelig forholder seg?

- *Vekt på kumulativ progresjon, gjennom empirisk prøving og eventuell revisjon av tidligere funn.* I studiet av borgerkriger og en del av fredsforskningen generelt bygger veldig klart på hverandre, den ene undersøkelsen gir impulser til den neste. En del av forskningen freds er helt i tråd med dette, av og til tester de hverandre, men de bygger på hverandres undersøkelser. Om grunnstenen ligger veldig skjørt kan det komme angrep mot fundamentet.
- Viktige krav: gjennomskikt og etterprøvbarehet.

Den **formale** tradisjonen skiller seg fra denne før det første ved hva den faktisk prøver å gjøre.

Formal modellering undersøker ikke virkeligheten, den har en *deduktiv hovedstrategi* – logikk, hvor den gjør noen forutsetninger og undersøker hva som følger med logisk nødvendighet av disse. *Den avleder implikasjoner av disse eksplisitt gitte forutsetningene.* Dette er noe helt annet enn å undersøke hvordan mennesker faktisk opptrer. En spillteoretiker vil si at om en har disse preferansene i denne situasjonen, og vi legger til grunn at du er rasjonell, så følger det at du vil opptre slik og slik, rett og slett fordi det er den atferd som maksimerer utbyttet. La oss ta forbruksatferd, tenk deg den perfekte forbruker, en har en forestilling om hva en vil ha ut av et bestemt produkt, en skaffer seg god oversikt over alle produkter, med utgangspunkt i alle produkter, så vil den formale moderlingestradisjonen trekke en slutning om hvilket valg du vil gjøre. *Behavioristene vil være mest interessert i hele gruppen, så observere hva en faktisk gjør,* for eksempel ved å få tilgang til kvitteringer eller spørreskjema. Dette er to helt ulike metoder. Behaviorisme har overensstemmelse med virkeligheten, mens her er *målet logisk konsekvens, at konklusjonen virkelig følger, det er en ide om matematiske bevis.* Dette har den også til felles med normativ teori, som har noen teorier om hva som er rettferdighet, så utleder den hva dette tilsier i en gitt situasjon. Idealet er et matematisk bevis, det er derfor John Nash har en litt sakral status i noen av denne modelleringsforskningen, siden han løste et problem som lenge hadde vært uløselig: hva som eksakt blir svaret på bilaterale forhandlinger, han viste matematisk at om du aksepterer disse forutsetninger så er det en og bare en løsning som tilfredsstillende (den som maksimaliserer produktet av gevinst for begge parter.) *Vekt på kumulativ progresjon. Viktige krav: Gjennomskiktighet og etterprøvbarehet.*

I parentes er computerbasert simulering. Det å bruke datamaskinen til å regne seg sammen hva som vil skje. Dette er lite brukt. En pioner for denne typen analyse er Robert Axelrod, som skrev "the evolution of corporations". Det han gjør er å lage en turnering hvor han inviterer inn forslag til hvordan en skal spille et gjentatt fangens dilemma spill, så kjører han turneringer hvor alle strategiene spiller mot hverandre. Dette er en type forskning som er lite brukt, foreleseren er en av få som mener at dette kan være veldig nyttig, men der er vi ikke, og mange kollegaer vil si at det er et litt håpløst prosjekt. Men, vi kan for eksempel studere komplekse systemer hvor vi ikke greier å finne fram til hva løsningen er,

og hvor ikke empirisk forskning hjelper. Tom Schelling, han laget en studie hvor han ikke brukte datamaskiner, men noe hvor det kunne ha vært brukt, "hvordan en uten å ha rasistiske meninger kan få sterk segregering i et nabolag". Dette var en øyneåpner, siden det var nok mange som ville si at det får en bare om det er svake rasistiske, men han viste at det kan vi få selv om det er veldig svake, og det bare er ganske få som har det.

Motstøt

Mot rebellene kom det et motstøt, det er ikke slik at en viktig fagtradisjon lar seg kritisere uten at noen slår tilbake. Waltz har for eksempel skrevet noen bra artikler.

Først, mot "behaviouralistene".

Hedley Bull: *opptattheten av å måle noe fører forskere til å være opptatt av ting som kan måles, ikke det som er viktig.* "jeg leter her fordi det er lys". Kritikken fra tradisjonelistene er at det er slik behavioristene oppfører seg, de velger noe de kan måle. The fetish for measurement, would keep or not keep them.. " poenget er klart, denne opptattheten av måling gjør at en blir avledet fra det som er viktig til det som er målbart.

Statistisk analyse omfatter gjerne tvilsomme forenklinger hvor nyanser og kontekst blir radert bort. Noe som er den klassiske tradisjonens styrke er at den ser ting i sammenheng, når en lager en statistisk analyse er en ting en gjør å isolere en variabel fra effekten fra andre. Så sier Morgenthau og Bull og flere andre at det er en viktig oppgave, men en annen viktig oppgave er å forstå de store sammenhengene, hvordan ting virker samme. For det er den behavioristiske oppskriften ikke bra, særlig når det gjelder kontekst.

En mister grepet på etiske spørsmål i utenrikspolitikken, forleser er litt mindre sikker på denne, (Morgenthau).

Det har også vært et argument av *oppbygging av de store databasene ikke har gitt så mye avkastning*, for eksempel PRIO er med i et stort internasjonalt nettverk som bygger slike databaser som over kriger, men en del av de andre, som for å måle spenning, er forlatt.

Tilsvarende er det en rekke *innvendinger mot formal modellering*.

- Forutsetningene en gjør er så grove at slutninger ikke kan overføres til objektet en studerer. Eksempel: Allison's modell 1.
- En annen innvendig, gjort for eksempel av Jon Elster, «Hard obskurantisme», at ofte så mister en av synet hva som er den substansielle problemstillingen, og blir bare opptatt av å løse matematiske ligninger, hva de representerer (i.e. det virkelige liv) er uklart. Dette blir ganske obskurt etter hvert, det blir han kaller "bløt

obskuratisme”, som betyr at det er en skjønnlitterær fremstilling som Elster ikke forstår.

- De mest interessante funnene kommer når en *sprenger rammene av modeleringen*, Schelling som fikk nobellprisen gikk ut av det teoretiske rammeverket og tenker på hvordan en kan løse problemer vi ikke har noe svar på.

Denne diskusjonen er fortsatt med oss. Men, nå vi skal vurdere disse argumenene bør en ikke spørre seg om hvem som generelt har helt rett, men at de ulike tilnæringsmåtene har ulike styrker og svakheter, og for hvilke formål har en tilnærming fortrinn framfor en annen? For hvilke formål vil behaviorismen være bedre, når er behaviorismen bedre?

Positivism og post-positivism

Skillet er fra Jackson & Sørensen. Det er ikke så enkelt å gjøre, men gjort veldig enkelt så vil foreleser si at om en tenker på positivisme i følge Steve Smith og andre så er *positivisme et vitenskapsideal basert på naturvitenskap*, det er en «Tesen om "vitenskapens enhet" - Selv om "samfunn" i viktige henseende skiller seg fra "natur", kan begge analyseres ved hjelp av de samme grunnprinsipper for vitenskapelig tenkning og til dels også ved hjelp av de samme metoder.» Selv om det da er slik så vil statsvitere si at samfunn er noe annet, men det er allikevel slik at begge kan analyseres med noen av de samme grunnprinsippene for vitenskapelig tenkning. Det er omtrent den samme måten vi resonerer på når vi prøver å finne effekten av en variabel på en annen. Hvor mye betyr inntekt på stemmegivning? Når vi stiller den typen spørsmål så er tankepperasjoenne vi går gjennom ikke dramatisk forskjellige fra de en naturviter vil gå gjennom for å måle noe. Fenomenene er forskjellige, men selve tankemåtene har mye til felles.

Den skiller klart mellom er og bør utsagn, altså mellom *deskriptive og normative utsagn*. Antar at politikk er preget av *regelmessigheter*, snarere enn grenseoverskridende nyanser. Det er mulig å trekke noen konklusjoner, en kan si at selgere ønsker høyere pris, kjøpere lavere. Det kan finne unntak, men de fleste vil det meste av tiden opptre i samsvar med dette vil en positivist sagt.

Antar at kunnskap etableres primært ved at den testes og må gjennomgå empirisk prøving.

Post positivisme er en ganske heterogen gruppe, det er meget stor variasjon, men har noen fellestrekk.

- Det er så *store forskjeller mellom samfunn og natur*, så å si at en kan studere dem på samme måte fører galt av sted. For å forstå samfunn og menneskelig atferd så må vi forstå menneskers unike mulighet til å *reflektere, og dermed endre atferd*. Mennesker opptre utfra *tolkning*

og forståelse snarere enn å studere de fysiske objektene. Dette er en klar markering, på noen andre punkter skiller de lag.

- *Forskning er verdibasert*, den har normative implikasjoner, og *politiske funksjoner*. Til dels kan disse være andre enn de forskeren selv vil ønske at forskningen har. Den betoner at *sosial konstruksjon* og praksis – alt snakk om lover legges bort. Morgenthau snakket om lover, den post-positivistske tradisjonen vil si at en ikke kan snakke om lover for menneskelig atferd.
- Antar at kunnskap om den sosiale verden etableres primært gjennom tolkning (forståelse av mening).

Disse begrepene er ikke så lette å ta, derfor så velger foreleser å gjennomgå det nokså summarisk, siden foreleser enten kan bruke en hel dobbelttime eller slutte temaet her, siden foreleser foretrekker å prioritere substans framfor det metodologiske. Men, før vi går inn på analyse av substans:

Kritisk teori

Ved siden av de to spørsmålene om hva slags kunnskap som er mulig og hvordan vi skal gå frem for å vinne kunnskapen som er mulig å nå så er det et tredje spørsmål: "*hva slags kunnskap bør vi søke*". Her kommer kritisk teori inn, som en samlebetegnelse, en god del av den radikale vil falle inn her. *Robert Cox: Knowledge is always for someone and some purpose*. Robert Cox er en av de som eksplisitt har forsøkt å finne hva som er felles tankegods i kritisk teori, hans utgangspunkt er at kunnskap alltid er kunnskap for noen til ett eller annet formål. Dette kan tolkes på to måter: Det ene er at når vi prøver å finne ut noe så *har vi som regel ett eller annet formål*, vi interesserer oss for noe fordi vi finner det betydningsfullt, kunnskapsøkning er styrt av interesser (forsker, de som finansierer, andre). Den er også i en viss forstand for noen, om ikke nødvendigvis bestilt, i det minste er det for forskere selv. Den andre betydningen som Cox legger i dette er effekt, en må skille mellom motivasjon og effekt. Forskning kan tjene noen formål, selv om det formålet ikke ga støtet til forskningen i første omgang. Den virker i samfunnet på en viss måte, som ved å konservere en institusjon eller makt. Den er virksom i samfunnet, og spørsmålet om effekt er ikke det samme som spørsmålet om motivasjon. Ofte virker de sammen, men en forsker som er opptatt av å forandre i praksis kan gi konserverende forskning.

Kritisk forskning har til oppgave å sprengte ut av eksisterende rammer. Det er kanskje enklere å begynne med problemløsningsforskning. Denne tar noen rammer for gitt, det vil for eksempel være slik at mye av den forskningen foreleser er inne på om *institusjoner vil Cox kalle problemløsende*, siden en tar for eksempel statssystemet som gitt, den grunnleggende anarkistiske strukturen, og dermed blir vi opptatt av det Cox kaller å mekke på et eksisterende system, mens en radikal kritisk teori kan gå til bunn og si at kanskje er statssystemet i

seg selv er problemet, kanskje er det grunnleggende problemet at det internasjonale politikk er noe en må ta tak i. så kan en så klart diskutere hva som er de gitte variablene og hva en kan manipulere. *Målet er å sprengte rammer som virker innsnevrende, som gir avmakt.* En god del av feministisk forskning har hatt som mål å sprengte ut av etablerte forestillinger, og nettopp ved å angripe disse muliggjøre frigjøring. Kritisk teori fungerer på den samme måten. Materiell determinisme forkastes, og interessen rettes i stedet mot ideer og kommunikasjon. Viktig inspirasjonskilde: Jürgen Habermas (bl.a. Hans resonnementer om kommunikativ rasjonalitet)

Om en har tid til å lese Wentz artikkel om "anarchy is what states makes out of it" så er han kritisk i den forstand at han gjennomgående forsøker å beskrive hva som skal til for at USA og USSR i stedet for fiender kan oppfatte hverandre som kollegaer. han mener ikke at det er enkelt, men han mener det er mulig. Noe av kritikken mot Cox og andre er at de driver ønsketenkning, men den kritiske teori selv sier at vi har som mål å undersøke betingelsene for endring, de har en normativ begrunnelse for hvilken retning de ønsker den skal gå i, og slik sett har de et politisk mål.

Om det kommer opp på eksamen trenger en bare å gjengi det helt grunnleggende.

Hva er fordelene med kritisk teori? Om en ser på Cox og andres argumentasjon så ligger verdien nettopp i at vi løsner på forutsetninger som vi andre tar for gitt, noe vi tar som gitte premisser for analysen, så kommer Cox og andre, og sier «dere har ikke forstått at det grunnleggende problemet er den territorielle oppbyggingen av statssystemet, den skulle vært funksjonell». Om en ikke hadde noen som tok opp slike forutsetninger, så ville en oversett viktige muligheter. Hva er forskjellen mellom dette og dekonstruksjon? En del av forskningen som også konstruktivister (mer radikale) er en del former for *tekstanalyse, analyse av narratives, å dekonstruerte dem, og rett og slett løfte dem ut og tolke dem å greie å trenge gjennom*, en spesiell måte å tolke en tekst så en får ut en ekte og reelle kjerne. En del konstruktivistisk forskning gjorde dette, de dekonstruerte Waltz, hva han egentlig sier. Det er ikke å finne ut hva "Waltz egentlig mente", dette er mer dyptliggende enn kritisk teori.

Analyser av utenrikspolitikk: Allison - problemstilling og hovedteser

Introduksjon til neste gangs forelesning. På pensum er det en artikkel av Graham Allison. Denne knytter seg til en bok, «the essence of decision», om Cubakrisen. Studier av en beslutningsprosess, og han vil forstå denne. Når en leser artikkelen så er det viktig at en skjønner hva Allison forsøkte å gjøre, og spørsmålet han stiller er: *hvordan bør vi som samfunnsborgere forstå hvordan våre myndigheter opptrer?* (1) Når forskere tenker om dette så gjør de bruk av modeller, all tenkning gjør bruk av modeller som forenklede representasjoner, og disse *modellene styrer vår tenkning, hva vi ser er avhengig av hva slags modell vi bruker.* (2) Så sier Allison videre, at det er en grunnmodell som de fleste bruker når vi studerer internasjonale politikk og utenrikspolitikk, og det er den som ser

staten som *enhetlig rasjonell aktør*. Denne brukes ofte som en default option, en bruker den uten å reflektere over om det finnes andre og bedre modeller. (3) Noe av det som er Allison's hovedbudskap er om en vurderer om det finnes andre så vil en ofte finne at det er det. Han går så gjennom to som, disse gir ofte grunnlag for litt bedre forståelse, i alle fall om en er opptatt av mer enn det helt grunnleggende. To alternative grunnmodeller – i studien betegnet som henholdsvis organisasjonsatferdsmodellen (Modell II) og byråkratisk politikkmodellen (Modell III) – gir grunnlag for bedre forklaring og prediksjon, i alle fall hvis vi ønsker å trenge bak grove hovedtrekk.

Allison gjør noe som er et eksempel på hvordan en forsker bør opptre. Allison går *i gang med å underbygge tese 1 med ved å analysere samme materiale ved å bruke tre ulike modeller på det samme materialet*. Og så, og kanskje enda djervere så velger han *et case hvor hans egen tese har alle odds mot seg*, mange forskere velger en case hvor tesen har alle sjanser til å bli støttet, men Allison sier at "om jeg skal være troverdig må jeg utsette min tese for den hardeste mulige test", denne får jeg ved å velge meg en sak, et materiale, som er hjemmebanen til modell 1, en høyspent internasjonal krise mellom supermaktene, er det noe sted hvor modell 1 skal gjelde så er det her. Om jeg jeg kan underbygge at modell1 ikke er egnet, så vil det følge at den er enda mindre egnet til å forstå mindre dramatiske situasjoner. En kritisk test, å utsette metoden med den hardeste testen. Det er ikke ofte en gjør dette. Noen snakker om "plausibility probes", det er svakere test.

Staten som enhetlig, rasjonell aktør

Modellen bygger på to ulike forutsetninger, den ene er forutsetningen om at *aktøren kan betraktes som enhetlig*. Og så er spørsmålet, hva betyr dette? At vi betrakter staten som en enhetlig aktør? Det betyr, om vi skal ta det veldig enkelt at vi kan betrakte staten som et individ, at det er en beslutningstaker, en enkelt beslutningstaker, dette er den rene formen. *Statens atferd styres av én preferanseorden og én situasjonsforståelse*. Det forutsetter i sin tur perfekt hierarki (én beslutningstaker), perfekt enighet, eller mekanismer som aggregerer preferanser så klart at kravet tilfredsstilles. Det er primært denne forutsetningen om enhetlighet som de to andre modellene utfordrer. Hvordan kan vi tenke oss at staters politikk blir til på denne måten? Det er som de fleste vet ikke i virkeligheten, men tenk at en i praksis har en beslutningstaker på toppen, og et perfekt hierarki. Den andre forutsetningen er forutsetningen om rasjonalitet. Denne betyr for det første, at beslutningstakeren har klare preferanser, ved hva han eller hun vil, og her må en skyte inn, de er lov å si "jeg er indifferent mellom to utvalg", men da vet jeg at de er like gode eller dårlige. Om en sier "jeg vet ikke hva jeg vil", da blir det vanskelig, men om en sier "det er det samme for meg" så er det noe annet. *Rasjonalitetsmodeller forutsetter at en vet hva en vil*, men det er lov å svare at en er indifferent, men da må en vite at en er det. Beslutningstakeren vurderer handlingsalternativer ut fra klare og konsistente preferanser og (beste) tilgjengelig(e) informasjon, og velger det beste alternativ (~"maksimerer nytte"). Dvs, en har informasjon om mulige alternative valg, og

deres konsekvenser. Denne informasjonen kan være perfekt eller imperfekt, men mange opererer med perfekt, siden da fungerer logikken bedre enn med mykere forutsetninger. Dette betyr at beslutningstaker alltid vil velge den løsningen som er best gitt aktørens preferanser og rammer, den maksimerer nytte eller avkastning.

Så langt høres det kanskje troskyldig ut. Hva vil skje om en aktør ikke velger det han eller hun tror er det beste alternativet? Det er her noen av rasjonalitetsforskerne setter inn det første forsvaret: de vil si, at hvis du har klare preferanser, og full informasjon, og *velger et annet alternativ enn det en velger er det beste så opptrer en perverst*. Det er jo riktig, perverst i den forstand at en helt bevist velger noe som en utfra sine preferanser vet er dårlige. Så sier de videre, at stort sett er mennesker ikke det, de fleste velger den løsning som er best når en ser på alternativene. Men, det som gjør at det blir krevende er når rasjonalitetsforskere spesifiserer hva det innebærer, da kommer et motstøt "begrenset rasjonalitet".

Husk:

Perfekt rasjonalitet: Beslutningstakeren har en integrert og konsistent "nyttefunksjon". Beslutningstakeren har full informasjon om: Settet av tilgjengelige alternative r, og for hvert alternativ: I det minste spektret av mulige utfall. Beslutningstakeren er i stand til å utføre den analysen (de beregningene) som er nødvendige for å finne det beste alternativ

Begrenset rasjonalitet: Beslutningstakeren har preferanser, men ingen integrert og entydig "nyttefunksjon". Kriteriene vurderes hver for seg. Beslutningstakeren har begrenset informasjon om alternativer og konsekvenser. Søking begynner i nærheten av utgangspunktet. Beslutningstakeren foretar "sekvensiell tilfredsstillelse" , hvor alternativer vurderes sekvensielt, og ut fra terskelverdier som angir krav til en tilfredsstillende løsning. Det første alternativ som tilfredsstillende minstekravene, blir valgt.

Rasjonalitetsmodeller kan håndtere mange ulike situasjoner, så lenge en er i stand til å spesifisere hva som er kjent, og at en er usikker på hvilke konsekvenser de vil ha – en kan håndtere usikkerhet, men det ingen rasjonalitetsteori i denne strenge forstand kan håndtere er når en ikke kan fortelle hvilke preferanser og alternativer en har, en rasjonalitetsmodell må vite dette ganske eksakt. den kan også håndtere verdirasjonelle handlinger, så lenge en godtar at det ikke er noe som i kants forstand ville kalles et kategorisk imperativ, men den kan håndtere at en i stedet for interesser har verdier, men da kan de ikke være i form av kategoriske påbud, en må kunne spørre "hvor mye oppnår jeg av denne verdien ved å gjøre slik og sånn".

Grunnresonnementet i rasjonalitetsmodeller er en trekant: Preferanser (interesser, mål) – Situasjon (problem, alternativer) fører til Beslutning/handling.

07: Analyse av staters utenrikspolitikk

2010-10-06

Temaet for forelesningen er måter å tenke på staters utenrikspolitikk på. Perspektivet vi har er et sett artikler av Graham Allison, men også Melby og andre går inn på dette. Det som var Allisons prosjekt var å si at når en prøver å besvare dette spørsmålet så bruker vi enten bevist eller ikke ulike typer modeller, dvs, forenklede bilder av det objektet vi prøver å forstå. Allison sier at vi bør tenke nøye gjennom hvilken type modell vi vil bruke, siden det vil ha betydning for hva vi ser. Med det utgangspunktet sier Allison at han vil illustrere dette ved å undersøke ett og samme prosess med tre ulike modeller, tre ulike linser. Den ene er modellen av staten som en *enhetlig rasjonell aktør*. Hans hovedpoeng er at dette er en av flere mulige modeller, og at den brukes for ofte. Vi bør også vurdere andre typer av modeller, så risser han opp to andre: organsiasjonsprosessmodellen, og byråkratiskpolitikk modellen. Så gjør han et grep som en samvittighetsfull forsker må gjøre: å utsette sin påstand på den hardeste mulige prøve, gå til et område hvor teorien har alle odds mot seg. Det er dette han gjør ved å si at han vil bruke modellene på en høyspent internasjonal krise, og om det er noe sted hvor den strategiske måten å tenke på vil dominere er det den typen situasjon. Først litt tilbake til der vi slapp forrige gang.

Stat som enhetlig, rasjonell aktør.

Det ligger to forutsetninger:

- *At en kan se staten som enhetlig, som en aktør eller ett individ*, eller mer presist, at det er en beslutningstaker som fatter beslutninger på statens vegne. Et perfekt hierarki, en trenger ikke analysere det. Det er en beslutningstaker som tar beslutning.
- *Forutsetning om rasjonalitet*. Innebærer at beslutningstaker vurderer utfra klare og bestemte preferanser, beste tilgjengelige informasjon, og velger alternativet som maksimerer nytte gitt situasjonen aktøren befinner seg i.

De to modellene andre som Allison risser opp angriper primært sett forutsetningen om enhetlighet. Så så vi litt nærmere på forutsetningen om rasjonalitet. Disse kommer i ulike varianter, men ta utgangspunkt i den strenge forutsetningen om perfekt rasjonalitet til venstre i lysarket. Hva betyr det at en aktør er perfekt rasjonell? Det betyr for det første at beslutningstaker har en integrert og konsistent "nyttefunksjon". Den er integrert i den forstand at den tar hensyn til alle kriterier en aktør bruker for å vurdere om en løsning er god eller dårlig, om utfallet godt eller dårlig, alle er med, og de er innbyrdes avstemt (viktige kriterier gis mer vekt). Om en skal kjøpe hus for eksempel så har en antageligvis et sett med kriterier som kjøpet må tilfredsstillende. Om en er perfekt rasjonelle så vet en hvilke kriterier en bruker, en leter etter noe som.. og

vurderer utfra disse kriteriene, si størrelse, beliggenhet og pris. Så sier en til seg selv” hva er forholdet mellom disse?” da blir det ikke like enkelt.

Pris er en terskelverdi, jeg har råd til så mye men ikke mer, dvs, mer på linje med en type modell som er begrenset rasjonell modell (seinere). Så lager en seg en oppfatning, og det forutsetningen om perfekt rasjonalitet bruker er at en kan si om hvilket kriterium som er viktigst. Den må være konsistent i den forstand at den ikke kan ha $A > B$ og $B < C$ og $A > C$, dvs, om en foretrekker A fremfor B og B fremfor C så må en også ha A fremfor C. Det er også noen ytterligere forutsetninger som vanligvis legges inn. *En av dem som er mest omstridt er uavhengighet av tredje alternativer?* (..) Om valget står mellom pizza og salat så velger en kanskje pizza, så kommer kelneren og sier at vi har en dagens spesialrett, Brokkoli. Så betyr forutsetningene om perfekt rasjonalitet at uansett hvor en plasserer alternativet så skal den ikke endre rangeringen av pizza og salat, et tredje alternativ skal ikke føre til at en endrer rangeringen. De som virkelig arbeider med denne typen modeller har ganske strenge krav. Så er det et krav om at *beslutningstaker har full informasjon*, at beslutningstakeren har kunnskap om hele settet med alternative handlinger, alternative valg. Videre er det en forutsetning at for hvert alternativ så må beslutningstakeren i det minste fall vite hvilke utfall som *kan* inntreffe, en må ikke være helt sikker (modellen tar hensyn til usikkerhet). I formal beslutningsteori skilles det gjerne mellom beslutninger med sikkerhet (en vet hva som utfall inntreffer), beslutninger med *risiko hvor en kjenner mulighetsrommet og en kan tilegne hvert enkelt utfall en sannsynlighet*. Beslutningsteori opererer ofte med siste type beslutninger. Dette skal en helst vite presis, siden en i følge oppskriften skal regne ut hvert beslutnings.. ved å ta *nytteverdi * sannsynlighet* og summerer dette for hvert mulig utfall. Litt verre blir det om en kjenner alle alternativene, men ikke kan si noe om sannsynligheten. Da gjør formal beslutningsteori ett av to grep, den transformerer den typen beslutningen til beslutninger enten under sikkerhet (forutsetter at ett utfall skjer), eller at om en ikke kan tilegne sannsynlighet så kan en like gjerne anta at alle er like, så regne ut forventningsverdier utfra det. Mest oppmerksomhet har det vært om den første, å anta at ett inntreffer, men om en velger den varianten så blir det til slutt et spørsmål om hvor risikovillig du er, siden et utfall som ofte fremheves i litteraturen er det pessimistløsningen, det alternativet hvor om alt går galt gir det beste utfallet. Om en følger den leveregelen blir det kjedelig men relativt trygt. Men, det lar seg begrunne at dette i visse typer situasjoner er et bra alternativt. (En er generelt enig i at en ikke bør velge alternativet hvor om alt går bra gir det beste utfallet). Så er det noen alternativer hvor en ikke vet konsekvensene, som ved en kjernefysisk krig. Dette fremheves også ved global klimaendring, en vet ikke spekteret ved utfall. Da gir formal beslutningsteori opp. Så er det selvfølgelig en forutsetning at beslutningstaker kan gjennomføre det beskrevet.

Sekvensiell tilfredsstillelse: Så er det en annen variant, hvor beslutningstaker nok har et sett kriterier, men ingen tydelig rangering av disse. En vet i grove trekk hva en er ute etter, men en har ikke satt opp for seg selv en rangeringsorden, en

har ikke laget en indifferenskurve. Men, en har kriteriene, så en må si at det må tilfredsstillende noen minstekrav, for eksempel med hensyn til pris, størrelse. Om en har disse kriteriene så gir det mening å bruke dem til å vurdere alternativer. Men, en vet at en ikke har full oversikt over alle alternativene, men en kjenner noen av dem og velger mellom dem. I politisk sammenheng er det en antagelse om at en begynner å lete i nærheten av der en befinner seg (ikke nødvendigvis sant i boligeksempelet), men det gjør man om en tenker politikk, en begynner i nærheten av det utgangspunktet en har. En begynner altså sekvensielt, en begynner i nærheten av der en er, og det første alternativet en finner som tilfredsstillende disse kriteriene velger en. En maksimerer ikke nødvendigvis, det kan godt være at det finnes et bedre alternativ, men en velger det første. Om en finner en bolig så tilfredsstillende de kravene en har stilt så byr en på det, selv om det kanskje finnes et annet valg.

Trekantmodell – trolig Preferanser (interesser, mål) – Situasjon (problem, alternativer) fører til Beslutning/handling.

Dette er i begge typer rasjonelt, både perfekt og imperfekt. Om en kjenner aktørens preferanser, og kjenner alternativene og konsekvensene av disse, så kan en forutsi hvilken handling aktøren vil gjøre ved ganske enkelt å stille spørsmålet (tilpasset den perfekte): hvilket alternativ tilfredsstillende aktørens preferanser og interesser best gitt situasjonen aktøren befinner seg i, hva er det beste valget? Så enkelt, tilsynelatende, er resonneringen. Dette er i en viss forstand kraftfylt, siden modellen er enkel, ikke å bruke, men i sin grunnstruktur. I noen sammenheng brukes modellen en annen vei, for eksempel under den kalde krigen: hvilken intensjoner har USSR? Hva slags ambisjoner har det kinesiske lederskapet? Så blir denne typen modell brukt. Dette er et spørsmål om preferanser og intensjoner, hvordan ville en bruke trekanten? Hva slags spørsmål ville en stille? En ville kanskje si som så at denne aktøren har gjort handling X i en bestemt situasjon, som "invadere Tsjekkoslovakia i 1968", så antar en at lederskapet er perfekt rasjonelt i den betydningen en har definert. Hvilke intensjoner må USSR ha hatt for at dette skal være det beste valget sovjetunionen vil gjøre? En slutter ut fra en utført handling og situasjon til intensjon og preferanser som må ha ligget til grunn for handlingen, igjen ved å legge til grunn at aktøren er perfekt rasjonell. Handlingen er dermed den som best ivaretar preferanser og interesser gitt situasjon. Det første er det vanlige, fra informasjon om preferanser og situasjon slutter oss til beslutning.

En modifisert variant: Poliheuristisk teori

Beslutningsprosesser går normalt gjennom to trinn:

- Først skjer en grovsortering i aktuelle og uaktuelle handlingsalternativer
- Hovedkriteriet (-kriteriene) i denne sorteringen er (interne) politiske kostnader for regjeringen/lederen selv. I denne fasen betraktes et kriterium som en terskelverdi, hvor en terskelverdi angir et minstekrav. En

”score” under terskelverdien ikke kan oppveies av høy verdi på et eller flere andre kriterier. Et alternativ som ikke passerer dette ”filteret”, er forkastet. De alternativene som passerer filteret, går videre til trinn 2. Der blir de vurdert ut fra mer fullstendige og komplekse nyttefunksjoner, og ved bruk av ordinære rasjonalitetsprosedyrer.

Dette er en bestemt variant av tanken om rasjonell politikk. Når en går over til denne så er staten i streng forstand ikke lengre perfekt enhetlig, men vi tenker oss allikevel at det er en beslutningstaker, og denne forholder seg nå også til sitt hjemlige publikum, men fortsatt en beslutningstaker. *Tanken er at beslutningsprosessen normalt går gjennom to ulike faser.* I det første trinnet opptrer en slik som forutsetningen om begrenset rasjonalitet ligger an til, og i det neste trinnet slik antagelsen om perfekt rasjonalitet ligger opp til. For å være presis må en beskrive hvilke kriterier som avgjør i det første trinnet, hvor en anlegger dette sekvensielt tilfredsstillelse tilnærmingen. Der sier denne varianten at det som veier tyngst er innenrikspolitiske hensyn. De bygger dette faktisk på empiriske undersøkelser. (den er et forsøk på å tilpasse modeller til empiriske kunnskaper om hvordan beslutninger tas. Minsk og andre som står for denne mener at gjennom empirisk forskning at det er slik beslutninger tas. Først vurderer presidenten de innenriksmessige følgene, så sier presidenten: at det er noen alternativer som er innenrikspolitiske uakseptable. Det er noen alternativer som vil styrke det republikanske partiet så mye at det vil koste meg gjenvalg, så sier politisk teori at den typen konsekvenser blir tillagt stor vekt i den første fasen, og kan føre til at dette alternativet er uaktuelt, så kan det være andre alternativer også, men grunntanken er at en i første fase vurderer primært innenrikspolitiske følger. Så sitter en igjen med et sett som tilfredsstiller innenrikspolitiske krav. Så sier teorien at en trekker inn flere kriterier, en vurderer det brede sett, og dette gjøres omtrent som den perfekte rasjonalitetsmodellen beskriver. Dette betyr ikke at beslutningstaker ikke sitter og løser ligninger, de regner ikke ut forventningsverdier matematisk, selv om vi vet at de har hatt ekspertgrupper som har sittet og regnet på den måten, men beslutningstakerne gjør det ikke selv. *Poenget med dette er at nå er en over i en fase hvor et bredt sett med kriterier legges inn, og en bruker perfekt rasjonalitet så godt som beslutningstakerne klarer det.* Det er et par artikler om denne modellen, siden den har den fordelen at den støtter seg på empirisk forskning.

Staten som kompleks organisasjon (modell II)

Dette er en av de to alternative modellene. Det denne modellen gjør er at den først og fremst *utfordrer antagelsen om staten som enhetlig aktør.* Den rører også noe om rasjonalitet, men først og fremst at det ikke er antagelsen om perfekt rasjonalitet. Det første punktet: *Store organisasjoner håndterer kompleksitet ved å spesialisere seg.* Det er f.eks. mange departementer, det er også noen departementer med flere statsråder, som i UD. Store organisasjoner svarer med spesialisering, inndeling i avdelinger, med egne kontorer. *Når en enhet spesialisere seg er tanken videre at dermed konsentrerer den seg primært om arbeidsoppgaver som faller inn i dens eget domene.* Det er ikke slik

at kunnskaps-ministeren normalt i sin utøvelse av fagstatsrådsområdet blander seg inn i samferdselsministerens domene. Så klart, det er slik at de ofte stiller på regjeringskonferanser, og da stiller alle, men i den løpende beslutningstakingen kan statrådene gjøre ting uten interferens. Slik blir det også når en går ned på avdelinger og kontorer, hver avdeling er spesialisert til utsnitt av verden eller saksfelt. På grunnlag av dette er resonnementet videre så danner de som *arbeider i en organisasjon et bilde av hva som er organisasjonens essens, visjon, formål, hvorfor er vi her, og hva er det som gjør vår virksomhet viktig?* De som arbeider som forskere og lærere ved et universitet forventes å ha en ide om hva som er universitets essens. En rektor eller direktør som prøver å tukle med dette vil få høre det. Av og til kan denne ideen virke innsnevrende. Det er f.eks. gjort studier av det amerikanske forsvarskomplekset, og den viser at det oppsto en alvorlig konflikt da en utviklet rakettforsvar i USA, hvem skal ha autoritet? De flyr, så må være flyvåpenet, hæren: i kamp brukes det ofte i nære kampsituasjoner, marinen: de skjules ofte på ubåter. Men, flyvåpenet var ambivalent, siden mange av de som hadde sin stolthet i yrkeforståelse, de ville fly, raketter har ingen pilot, så mange mente at dette egentlig ikke var innenfor flyvåpenets essens. Dette ble løst på denne måten at alle våpengrener har ansvar, på ulikt formål, men det illustrerer måten å tenke på, og slik er det også med utdanningsinstitusjoner. De som vokste opp for lenge siden har ofte tanker om hvordan studier egentlig burde foregå, og enkelte bærer fortsatt på disse. Det er utgangspunktet, så er spørsmålet, hvordan reagerer så komplekse organisasjoner når de organiserer seg og har forestillinger om essens? *Det de gjør først er å lage rutiner for å håndtere problemer de stadig støter på.* UDI har for eksempel rutiner for håndtering av henvendelser for asyl, oppholdstillatelse, osv. Det er bestemte rutiner for å løse problemet. Disse rutinene settes så sammen til det Allison og andre kaller *standardprosedyrer*, en standardprosedyre for hvordan en behandler en asylsøknad. Den amerikanske marinen hadde en standardprosedyre for signalisering til andre skip under blokaden av Cuba, som hvordan en signaliserer "stopp". Så er det slik av og til at disse prosedyrene må avstemmes mot hverandre de settes sammen i *programmer*, og et program er et sett med standardprosedyrer som er laget for å ivareta en bestemt oppgave. For å holde oss til Cubablokaden, det er en manual for å ivareta blokader, det er et standardprogram som marinen hadde. En organisasjons samlede meny av programmer, alt den kan gjøre, alt den er programmert til å gjøre er dens *repertoar*, dens disponible handlingsalternativer. En kan tenke på det som moderne vaskemaskiner, der er det slik at det finnes standardprogrammer for skylling, altså en standardprosedyre for skyll. Disse er så satt sammen i et program, som "finvask 40 grader", da gjennomfører den et sett standardprosedyrer. Vaskemaskinens samlede meny av programmer er dens repertoar, alle er preprogramert. En kan overstyre disse programmene i noen grad, men da må en sitte der og gripe inn, det er ikke slik at en kan legge det inn på forhånd. (En kan gripe inn og si "nå er det nok skyll"). Organisasjoner er ikke like mekaniske, men fungerer litt på samme måten, de har de samme elementene. Det å prøve å gripe inn og overstyre slike programmer kan være

ganske vanskelig, og det illustrerer Cubakrisen ganske godt. Der var situasjonen at presidenten opptatt av at en ikke skulle signalisere aggressivitet, men samtidig signaliserte besluttsomhet, og da var han usikker på at standardprogrammene ikke var bra nok. Forsvarsministeren fikk beskjed om å følge nøye med, og det førte til opphissede diskusjoner med øverstkommanderende med flåteoperasjonene, som slengte manualen i bordet og sa at dette kan vi. Det som er klart er å overstyre i detalj hvordan en skal gjennomføre blokaden, det er ikke lett. Som nevnt tidligere var det en diskusjon om hvordan en skal tolke sovjetisk atferd, hvor lasteskip senket farten. Er det for å vente på forsterkninger, eller er det et første indikasjon på kompromissvilje? Så skjønner en umiddelbart av hvilken av de to tolkningene en vil gjøre? Forsterke militær beredskap, eller sørge for å sende et signal tilbake om at en har tolket det som en indikasjon på moderasjon. Presidenten valgte den siste tolkningen og trakk blokaden litt tilbake samtidig som en tok underhåndskontakt med sovjetisk ledelse for å gjøre den kjent med hvordan USA tenkte. Men, ulik tolkning kan ha stor innvirkning på hva slags politikk som legges til grunn.

Læring (innovasjon) skjer primært som respons på: Eksogene sjokk (~ klar fiasko) Store endringer i ressurstilgang. Søking begynner i nærheten av eksisterende praksis, og leder (eventuelt) til inkrementelle justeringer

Modell II: Grunnresonnement og viktige implikasjoner

Modell to, ett skritt videre, tenk at om en bruker modellen til å *forklare eller forutsi atferd*, hvordan resonerer vi? Når en bruker rasjonalitetsmodellen så resonerer vi utfra preferanser og situasjon, og spør oss om hvilket alternativ som best ivaretar interessene. *Her tenker en altså at utenrikspolitikk er et resultat av komplekse organisasjonsprosesser, ikke en person som resonerer.* Om en skal *predikere*, forutsi hva en aktører kommer til å gjøre hvordan skal en gå fram for å finne ut dette? Det en vil gjøre er – tenkt deg at atferden er et uttrykk for rutiner. Om noe er et uttrykk for rutiner *så kan en legitimt anta at aktøren vil gjøre det samme i samme type situasjon*, siden dens atferd er regelorientert, derfor vil den gjøre det samme i hver tilsvarende situasjon, i alle fall inntil rutinene endres, og det skjer ikke ofte. *Om en kan finne frem til hva aktøren gjorde i den nærmest foregående tilsvarende situasjonen, nærmest foregående for å minimere sannsynligheten for endring av rutinene, og tilsvarende fordi det er en spesiell situasjon.* Ved første øyekast kan dette se ut som en prediksjon en også vil gjøre med den perfekte rasjonalitetsmodellen, siden stilt ovenfor det samme spørsmålet da vil velge det samme svaret. Men det er en forskjell på disse to, rasjonalitetsmodellen forutsetter at en har kapasitet til å lære. Om det en gjorde i den forrige situasjonen ikke var vellykket, og siden en vurderer hvert enkelt tilfelle for seg så vil denne nye informasjonen spille en rolle. Men, når det er snakk om rutiner som endres sjelden så vil en snakke om en større negativ eller positiv tilbakemelding for å endre atferd. En er tryggere på situasjonen om den er basert på rutiner enn rasjonalitet. En opptrer annerledes som følge av læring ved rasjonalitet, rutiner endres sjeldnere, enten ved en klar fiasko eller om det skjer

noe dramatisk med de ressursene en har til disposisjon, som alvorlige kutt eller økning i budsjetter.

Implikasjon 1: Desto høyere spesialisering desto snevrere beslutningshorisont og desto snevrere repertoar. Et annet eksempel fra gulfkrigen (Bush I), daværende president, i den krigen var den amerikanske presidenten igjen opptatt at krigen skulle ivareta visse politiske hensyn. Et av disse var å ikke bringe Israel inn i krigen. Israel må holdes utenfor, de er ikke med. President Saddam hadde antageligvis den stikk motsatte preferansen, "se om vi kan få Israel inn i dette", derfor fyrte han noen skrøpelige raketter mot Israelske mål. Men, den amerikanske presidenten ga da ordre om å ødelegge utskytningsrampene for disse rakettene. Den amerikanske øverstkommanderende ble rasende, "dette skrapjernet er da militært komplett verdiløst, det er like farlig å kjøre bil i midtøsten som å gå rundt i et territorium hvor Saddam skyter raketter mot det", men presidenten sto på sitt, militært var det meningsløst, men politisk ga det mening. Så gjorde styrkene noe midt i mellom, de fant noen og ødela dem, men det ble aldri noen virkelig høy prioritet.

Implikasjon 2: En kompleks organisasjon er preprogrammert – snakket om tidligere.. et annet eksempel fra Cubakrisen, for å illustrere hvor vanskelig det er å overstyre. Det amerikanske militæret har ulike nivåer av beredskap, med standardprogrammer laget på forhånd. På et vist tidspunkt i krisen skulle en gå til DEFCON3, dvs, nivå 3, dette er høyt, da går amerikanske bombefly utstyrt med kjernefysiske raketter på vingene, de er på vingene 7 dager i uken inntil presidenten gir ordre om lavere grad. Tilsvarende aktiviseres atomvåpen, det er massevis av fly og satellitter som aktiviseres, det er rett og slett ti tusener av mikrohandlinger som utføres av en ordre. Kennedy var åpenbart ikke helt klar over alt som skjedde, det kan ikke en president vite, og ble etter hvert bekymret, og det var det nok god grunn til, og en av dem var at disse rekognoseringsflyene, ved et tilfelle var et av disse på stø kurs mot USSR, og det er all grunn til å tro at de var klar over dette. Dette var rett og slett feilnavigering, og fortvilte forsøk ble gjort på å få det tilbake, og det var bare så vidt at det var mulig å få det til å endre kurs. Dette i seg selv var neppe nok til å utløse kjernefysisk konfrontasjon, men det var farlig. Dette uløste i ettertid, og en grunn til at Allison's studie fikk så mye oppmerksomhet var at en så betydningen av denne måten å tenke på. På tiden var det mye tenkning om strategisk realisme, Thomas Schelling, den fremste teoretikeren for dette hadde interessante resonnementer for "brinkmanship", hvordan en kan navigere på grensen for å gi signaler. Så "om vi har å gjøre med en stat som opptrer som en beruset person, så bør vi absolutt anbefale denne personen å ikke gå ut på kanten av stupet, hold deg på trygg avstand fra stupet." *Det å legge tilside forståelsen av stater som enhetlig rasjonelle aktører, til å tenke på det som komplekse om enn gjennomprogrammerte strukturer endrer hvordan en ser på avskrekking og utenrikssituasjoner.*

Byråkratisk politikk (Modell III)

Dette blir enda tydeligere om en tenker seg at den tredje modellen har noe for seg. Denne går foreleser raskere gjennom. Her er *tanken at stater utenrikspolitikk formes gjennom en serie av ulike prosesser, som kalles differensierte spill*. Hvert spill er definert av *spilleregler*, som om hvem som skal delta, når presidenten skal varsles, når øverstkommanderende skal rekkes, en rekke slike regler for hvordan beslutninger skal tas. Disse reglene er stort sett slik at desto mer alvorlig krisen blir desto høyere opp tas beslutningen, og desto færre er med på å ta den. I Cubakrisen var det et eget lite kriseteam, ledet av presidenten selv som tok avgjørelsene. I hvert still deltar det altså et sett spillere, men disse varierer fra et spill til et annet. Noen beslutninger tas av presidenten, men masser av beslutninger om hvordan disse ordrene skal ivaretas tas av andre, og det er regler om hvem som skal gjøre hva. *Det er et sett aktører (spillere), hvor de aller fleste aktørene har en formell rolle, forsvarsministeren har en formell rolle, det er "hans eller hennes domene"*. Clinton kan få telefoner om natten pga kriser enn en handelsminister, så er det det noen ganger slik, spesielt når en får disse organene på toppen med beslutningstakere som formelt sett ikke skulle være der. Cubakrisen er et godt eksempel, Kennedy ville gjerne ha med seg sin bror, Robert, som var justisminister. Han var ikke der i egenskap i egenskap av justisminister, men som i egenskap av å være en særdeles betrodd medarbeider til presidenten. *Hver av disse aktørene deltar i kraft av sin formelle rolle; i enkelte tilfelle i kraft av personlige egenskaper eller uformelle posisjoner*. Robert Kennedy la til grunn at broren forsto hva jeg tenker og mener, og kunne hjelpe meg til å få budskapet gjennom, og til og tenke stort sett som jeg tenker. Så kan en spørre seg, skal en ta inn slektninger på denne måten? Hovedreglene er nok nei. *Det er nok også slik at formell rolle og posisjon bestemmer langt på vei oppfatning om preferanser og hva problemet er («Where you stand depends on where you sit»)*. Om en kan være med på en regjeringskonkurranse, og en spør seg hva de ulike fagstatsrådene for, så kan en treffe godt om en tenker at hver vil argumentere for mer *ressurser* til sitt departement. Kunnskapministeren vil ha flere midler til utdanning for eksempel, de representerer i en viss forstand sine sektorer. Standpunktet er avhengig av hvilken rolle en har. Dette bestemmer også politiske ressurser, og hvor sterkt en står innenfor en gitt situasjon.

Modell III: Grunnresonnement og viktige implikasjoner

Hvordan *forklarer og predikerer en* utenrikspolitikk utfra denne modellen? I modell 2 var det et utslag av rutiner, og derfor kunne legge til grunn en antagelse om at det som skjer i fortiden vil gjenspeile det som skjer i nærmest forgående tilsvarende situasjon, så må en her gjøre en analyse av disse spillene, hvor alle er særegne. Dette er litt tilbake til der vi var med rasjonalitetsmodeller, med aktører som tar beslutninger sammen. Utfallet av hvert enkelt spill lar seg forklare, men en (1) *må kjenne den institusjonelle rammen, hvem som deltar*, (2) *hva slags preferanser hver spiller har*, (3) *og fordelingen av innflytelse og makt*. Kjenner en disse tre faktorene skal en langt på vei kunne forutsi resultatet. Det en da gjør er å ta utgangspunkt i ditt kart over deltakernes preferanser, så se på

to ting i tillegg, en veier preferansene med utgangspunkt i makt, så ser en på beslutningsreglene til slutt, hvordan fattes beslutningen, er det en flertallsbeslutning eller en beslutning som lederen tar. Om en kjenner disse tre så kan en si noe, men å kjenne disse tre krever ganske mye.

Implikasjon 1: Staters utenrikspolitikk blir da en blanding av nasjonale interesser (som realistene snakker om) og viktige spilleres særinteresser, en må skjønne spillet, med viktige spillere som har viktige interesser. Eksempelvis som at presidenten vil være særlig opptatt av innenrikspolitiske følger, da særlig for presidentens parti (selv om en som president vil tro at det er i landets interesse at en styrer.)

Implikasjon 2: Det foreligger en reel risiko for vertikal desintegrasjon av politikk, at de handlingene en faktisk utfører ikke gjenspeiler de overordnede preferansene en har, eller en overordnet ide («nasjonale interesser»). Det er ikke slik at en uten videre kan regne med at norsk bistandspolitikk i praksis gjenspeiler de overordnede målene som regjeringen har meldt til stortinget. Når en ikke kan ta dette for gitt så er det fordi politikk blir til i ulike spill, i ulike prosesser, mens målene settes på et politisk nivå, mens praksis formes via mange mikrobetlutninger tatt i ulike prosesser. Da kan det godt være at praksis ikke svarer til målene. Men, i et tilfelle med komplekse organisasjoner og spill så behøver ikke det å bety at aktørene ikke er oppriktige, det bare blir ikke sånn når det kvernes gjennom med flere år av praksis ute i felten, det kan være forskjellige mekanismer som gjør at målsetningen ikke gjenspeiler praksis. Ikke moral svikt, men det er slik et komplekst system gjør.

Implikasjon 3: Styring blir, og da litt tilbake til den realistiske tradisjonen, et spørsmål om makt, men modell to setter makt i parentes siden det er snakk om regler og rutiner, så sier modell tre at det er innflytelse/makt og innsats.

Hvilken type modell skal en velge? Det viktigste budskapet forleser har er nok "it depends", det avhenger dels av hva en ønsker å vite, og dels hva slags situasjon, hva slags materiale en har tilgjengelig, så her er noen tommefingerregler, så vil en seinere snakke om at en av og til kan kombinere modeller. Det første er i alle fall at en må fortelle *hva den avhengige variabelen er, hva en ønsker å forklare og forstå. Hvorfor er dette viktig? Ville en bruke den samme modellen for å forstå de overordnede prinsippene for norsk bistandspolitikk, og det å forklare den faktiske fordelingen av innsats ute i felten? Det burde en antageligvis gjøre, og grunnregelen er at desto høyere en flyr over landskapet, desto mer overordnet den avhengige variabelen er, desto mer en er interessert i de store overordnede trekkene desto lengre kommer en antagelig ved å tenke på staten som en enhetlig aktør.* Dette er Kenneth Waltz poeng, "a few big important questions". Dersom en derimot er opptatt av de finere nyansene, og det er vi jo i noen situasjoner så er det slik at det kan være god grunn til å se på mer komplekse modeller. Det er altså ikke slik at de komplekse modellene ikke har betydning for de store trekkene, men da viskes de litt ut. *Desto mer detaljert den avhengige variabelen en ønsker har, desto større grunn kan det være å bruke en kompleks*

modell. Det er også slik at når en bruker komplekse modeller så studerer en en eller to stater. Å bruke den byråkratiske modellen på beslutninger på diskusjoner i FNs hovedforsamling, så vil det ta enormt med tid, men ofte er det slik at en ikke trenger det, kanskje en ønsker å si noe om sannsynligheten for et nytt gjennombrudd så trenger en ikke det. De som gjør slike analyser tar friske bestemmelser, de ser på 5-6 land, og antar at de fleste vil ligge opp mot dette, Norge følger stort sett EU, noen følger India, noen Brasil, da har en verden på enkel form. Da må en være relativt nøye på de få en bruker som kjerneaktører. Så kan det hende vi tar feil. Tilgang på relevante data er også viktig, og det kan være at egenskaper ved det poliske system er noe en må ta hensyn til. Det er ikke sikkert at en vil bruke samme modell på USA som på Liechtenstein. Det kan godt være at det er sterkere grunner til at desto mer komplekst systemet er desto sterkere grunn er det til å bruke en komplisert modell.

Allison har i seinere arbeider kombinert modell 2 og 3. Det har han gjort ved å si at beslutningstakerne er begrenset av organisasjonenes repertoarer og prosedyrer, men prosessen foregår ellers omtrent som beskrevet i byråkratisk politikk modellen.

Internasjonale forhandlinger som "tonivå spill"

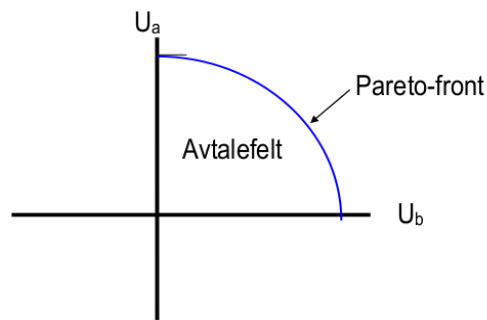
Det som gjorde at den fikk oppmerksomhet var at den gikk litt lengre og utledet konsekvenser. *Internasjonale forhandlinger kobler beslutningsprosesser på to nivåer: Det internasjonale nivå (selve forhandlingene) og Det nasjonale nivå (interne politiske prosesser)*. På hvert av disse nivåene står en beslutningstaker ovenfor et begrenset mulighetsrom, et begrenset sett løsninger en kan få til. *På det internasjonale nivået(1) begrenses settet av løsninger av motparten, «et avtalefelt».* *På det hjemlige plan begrenses dette av at vi har et spill hvor mange aktører deltar, og aktøren må være i stand til å få det gjennom internt, «et win-set».* For eksempel må en ratifisere en avtale i stortingene som utenriksministeren har undertegnet, så det ligger begrensninger i hva en kan få gjennom internt, og hva en kan få gjennom eksternt. *Sjeforhandlerens utfordring er å finne en løsning som ligger innenfor begge mulighetsrommene.*

Forhandlinger

Først litt om hva forhandlinger er. *Det viktigste er å si at de har en krevende beslutningsregel, og denne er enighet. Om det er en bilateral forhandling så er det enstemmighet, ved store konferanser er det konsensus som gjelder.* Dette skjer omtrent på følgende måte: gjerne litt på overtid en sein natt så vil presidenten gå på podiet og si at "jeg tolker de drøftelsene som vi nå har ført slik at det er en generell konsensus (dvs, alle er ikke helt enige) om the following, så kommer et statement som er laget skriftlig", så kommer den store testen: om alle holderkjefte er det greit, om noen få småstater murrer så er det fortsatt relativt greit. Hvis en halvstor stat står opp og sier "vi tolker dette slik og slik" (av og til i strid med intensjonene, for eksempel når det gjelder fortolkninger av menneskerettsprotokoller). Men, først den bilaterale situasjonen, fordi den er enklest. Da har en feltet avtalefelt, som er det *politiske mulighetsrommet*. Dels er

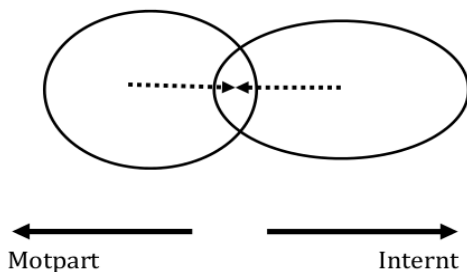

det politiske mulighetsrommet slik at det må være bedre for hver av partene kunne ha kommet fram til. BATNA, Beste tilgjengelige alternativ til en forhandlingsløsning. Strekene som krysser hverandre i origo, det angir det beste tilgjengelige alternativet. Dette må altså ligge til høyre og ovenfor hvert av disse to koordinatene. Avtalefeltet har altså en ytre grense, paretofonten. En løsning er pareto optimal om: det ikke finnes noen annen løsning som er bedre for noen part, uten å samtidig å være dårligere for en annen part. Siden beslutningen skal fattes gjennom enighet så er dette grensen, mulighetsrommet angitt med aksene som angir minimum, og begrenset av kurven.

Så er altså sjefsforhandlerens utfordring å finne en løsning som ligger innenfor begge disse mulighetsrommene. Da er det altså slik at bare løsninger som ligger innenfor begge mulighetsrommene er mulige.

Eksternt mulighetsrom (Nivå I)   **Internt mulighetsrom (Nivå II)**

Win-set (level II) = "the set of all possible level I agreements that would "win" - that is, gain the necessary majority among the constituents... (Putnam) Det interne mulighetsrommet bestemmes ikke bare av formelle krav til ratifikasjon av en avtale, men også beslutningstakernes vurdering av politiske kostnader.

Det som Putnam får inn er at det som skjer på det internasjonale nivået har betydning for hva som skjer på det interne. Det er her han bidrar, og blant annet har han noen tanker om hvordan forhandlingsstyrken eksternt henger sammen med forhandlingsstyrken internt. *Et grunnresonnement er at om en er forhandlingsleder så vil en ønske at en er utsatt for et internt press, så en kan si*

"denne løsningen som jeg er utsatt for kan jeg ikke få gjennom internt, så det går ikke". Men, en ønsker ikke at denne motstanden skal være så sterk at den tømmer avtalefeltet, om en ønsker å få til en avtale. Det kan den være, at det ikke finnes noen løsning som både godtar internt og eksternt. Al Gore var i denne situasjonen i Kyoto, siden senatet hadde vedtatt visse krav som USA måtte følge, disse kravene lot seg ikke oppfylle, og Clinton sendte ikke avtalen til senatet, fordi han innså at den ikke ville bli ratifisert. Bare løsninger som ligger innenfor begge mulighetsrommene er politisk realiserbare. I tautrekkingsforhandlinger er en parts forhandlingsstyrke på nivå I avhengig av (tilnærmet omvendt proporsjonal med) størrelsen av mulighetsrommet på nivå II, og (i noen grad) vice versa. Lederen vil normalt ønske tilstrekkelig stort internt mulighetsrom til ikke å pådra seg store politiske omkostninger ved å inngå en avtale, men samtidig tilstrekkelig intern motstand mot konsesjoner til å kunne argumentere troverdig overfor motparten med at hans/hennes muligheter for å gi innrømmelser er ganske begrenset. Mer allment: "Trekk" som gjøres på et nivå kan påvirke utviklingen på det andre.

Så er det av og til at en kan få *uformelle koalisjoner mellom sjefsforhandlere* (for å påvirke interne politiske prosesser), og/eller mellom aktører på nivå II (for å påvirke "sjefsforhandlerne"). Et interessant eksempel er de første forhandlingene mellom EU og Norge er at sjefsforhandlerne i noen grad hjalp hverandre til å få gjennom løsninger, fremstille det så det var tiltalende for det hjemlige publikum. Et annet eksempel er nedrustningsforhandlinger mellom USA og USSR, de to sjefsforhandlerne avtalte at de skulle gå "a walk in the woods" utenfor Geneva. Gjennom denne kom de fram til et grunnkonsept som de mente både var i amerikansk og USSRs interesse. De gikk utover sitt mandat, så sendte de dette hjem, og så sa Reagan nei takk, og USSRs kollega nei takk, men det de to prøvde var å genuint strekke sine fullmakter så langt de kunne, i et forsøk på å få de hjemlige overordnede med på det de så som et formålmessig løsning, som de genuint mente var i begge interesse. Så er spørsmålet, hvordan forholder dette seg til Allison? Det er et godt spørsmål, dersom en skulle plugge Putnam inn i Allison så vil en kanskje ikke begynne med modell 1, men hvor ser en de største likhetstrekkene? Det lar seg gjøre å kombinere forestillingene. Det Putnam gjør er å først og fremst analysere staten som en kompleks aktør, men han går, og det er en grunn til at modell ikke skal avskrives, han behandler lederen som en beslutningstaker, men det er altså allikevel en kompleks aktører som dels forholder seg til motpart og hjemlig publikum. Da er en over til en av de to siste. Det neste snittet som en tenker på for å skille disse to er om Putnam beskriver interne beslutninger som regelstyrt eller styrt av den typen spill som Allison beskriver i modell tre en viktig forskjell på disse to er hvordan adferd er styrt - regelstyrt eller interessestyrt. Svaret på dette spørsmålet er kanskje ikke helt opplagt, men Putnam har ikke mye eksplisitte referanser til rutiner, dette betyr ikke at han vil avvise det, men hans redegjørelse er ikke gjennomsyret av det. Når en skal stille dere det spørsmålet, tenk at det er to grunntrekk med modell en: enhetlig og rasjonell, så er det to måter å forstå kompleksitet på regelstyring

og en rekke ulike beslutningsprosesser med spillere og maktressurser. Det er to måter å forstå det på, og prøv å se på Putnam i det lyset.

08: Konflikt og makt / internasjonalt samarbeid

2010-10-13

Hovedtemaet er det første, det siste 15-20 minutter i andre time. Det er mer litteratur på samarbeidsrelasjoner, og som ikke går direkte på konflikt. Før foreleser begynner på dagens tema vil han gå litt tilbake til den føreste forelesningen: hvordan forholder temaene vi nå gjennomgår seg til fagtradisjonene? *Er modellene Allison presenterer i en fagtradisjon, eller er det slik at de ulike fagtradisjonene gir seg veldig tydelige utslag også på dette planet, eks slik at en kan forbindes til liberalisme, relativisme, konstruktivisme. Svaret er nei så enkelt er det ikke.* Det er riktignok slik at om vi går tilbake til det vi snakket om forrige gang, det er slik at *spesielt den byråkratiske politikkmodellen har veldig mye til felles med tankemåten i liberal teori, som forstår samfunnet som pluralistisk, så måten å tenke på vil liberale forskere si at mye for seg. Tilsvarende vil mange realister nikke til modell 1, spesielt nyrealister som Waltz, slik modellerer vi staten som en enhetlig rasjonell aktør. Enda mer usikkert: modell to tar en del utgangspunkt i forestillinger om rutiner, normer, samfunn, fellesskap – sosiologiske ting. Er det Allison skriver om organizational xx en forestilling om identitet, har ikke den en parallell i konstruktivismens forståelse av store forestillinger som religioner og sånt?* Svaret er ja, det er noen likhetstrekk, men igjen, det er ikke et 1:1 forhold. Noe som ofte bestemmer hvilken modell som en skal bruke er for det første hva din avhengige variabel er. Er en interessert i Waltz "a few big enduring patterns", da har en en grov avhengig variabel, så en kan klare seg med en enkel forståelse av staten som aktør. Men, om en skal inn og studere enkelthandlinger så blir modellen for grov. Mye rasjonalitetsforskning, spesielt om de bruker matematiske verktøy, og måten de gjør de på er å si at aktøren bare er en enhet. *Så, det er ikke noe 1:1 forhold mellom de modellene vi nå gjennomgår de store fagtradisjonene. Men, noen fagtradisjoner bruker enkelt av disse modellene oftere enn andre, som liberal teori og Allisons byråkratimodell, de passer godt sammen.*

Slik vil det også være når vi nå går videre til å snakke om konflikt og samarbeid. Det er ikke dramatiske forskjeller mellom liberalistisk og realistisk men de skiller seg på viktige måter på et annet spørsmål, når de ser på internasjonal politikk så vil en realist se mer konflikt enn den liberale og konstruktivistiske. Det er J&S ofte mener med at den er mer pessimistisk, dens forståelse av virkeligheten ser mer konflikt, og mer ondartet konflikt, men det er ikke slik at det er store forskjeller i så måte, men det er mer hvor viktig det er, i den faktiske virkeligheten en studerer. Den realistiske tradisjonen vil si at liberale forskere og konstruktivister har et for optimistiske syn, men det er ikke helt ulike måter å analysere det på.

Distinksjoner i faglitteraturen som studerer konflikt

Det er vanlig å skille mellom tre aspekter ved en konflikt:

Situasjon: Den tilstand at en aktørs konkrete mål eller underliggende interesser eller verdier helt eller delvis utelukker en annens. Mitchell knytter sin definisjon til konkrete mål.

Holdning: En aktørs følelsesmessige ("psychological") forhold til motparten, Konkurrent versus fiende. Bildet av motparten som konkurrent kan følelsesmessig være tilnærmet nøytralt. Bildet av motparten som fiende bærer i seg negative følelser som motvilje, mistenksomhet, sinne, kanskje endog hat Mitchell: Holdning er normalt en forsterkende faktor, ikke den primære årsak

Atferd: Handlinger en aktør utfører med sikte på å få motparten til å modere eller oppgi sitt mål (standpunkt)

Det ene er det som ofte refereres til som konfliktsituasjon, den tilstand at en aktørs mål eller interesser helt eller delvis utelukker en annen, det er grunndefinisjonen i samfunnsvitenskaplige fag for konflikt: det er en tilstand der en aktørs mål eller underliggende interesser helt eller delvis utelukker en annens. Mitchell knytter sin definisjon til konkrete mål, dette kan være greit siden den gir en god kontakt med virkeligheten, det en ofte observerer. Men mange forskere si at en må gå *bak de konkrete målsetningene, og se om det virkelig er en underliggende reel konflikt*. For eksempel om vi trener meglere, så vil et av de første rådene vi gir dem er å ikke ta partenes utsagn om situasjonen som det siste ord, prøv å forstå de underliggende interessene. Selv to parter som sier de er i alvorlig konflikt med hverandre ikke er det, treng bak, se om det egentlig er en situasjon bak overflaten hvor det egentlig ikke er noen alvorlig konflikt, det kan være en felles plattform. Om en leser litteratur om par-relasjoner så gis ofte det samme rådet der, "hør på partene, så prøv å treng bak det de sier". Så, når en beskriver situasjonen, så beskriver en en tilstand hvor partenes konkrete mål eller underliggende interesser og verdier helt eller delvis..

Så er det neste punktet en kan gå til hva slags *følelsesmessig engasjement* en har med hverandre, hvordan opplever de relasjonen? En viktig distinksjon er mellom konkurranse og fiende. Konkurranse kan være et ganske følelsesmessig nøytralt forhold. Eks, to fra master søker på samme jobb, da er de konkurrenter, siden maksimalt en av dem kan få jobben, en kan leve med å være konkurrenter og ikke fiender, i alle fall så lenge ikke en av oss vinner, det er tyngre å være taper i en konkurranse enn bare å være konkurrenter. Distinksjoner mellom å være konkurrenter og fiender er viktig. Da Thorvald Stoltenberg ble sendt til Jugoslavia for å megle, så ble han allikevel som lokalkjent slått av hvor sterke følelser partene ga uttrykk for, og til dels refererte til hendelser på 13-1400 tallet som Stoltenberg mente ikke var sentrale for 1990 tallet, men som var høyst levende, som lå der som et magasin av mistillit, fiendskap og kanskje i noen tilfeller hat. Da er det en krevende situasjon å være megler, det er noe mer om situasjonen bare er konkurranse. Mitchell sier at holdning sjeldent er en utløsende årsak til konflikt, men det kan være en forsterkende.

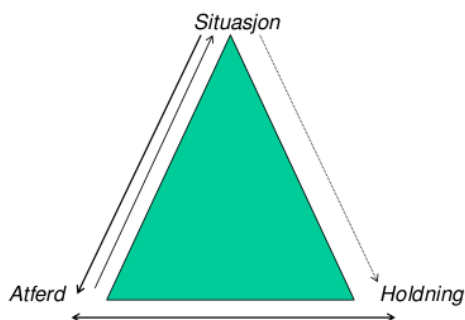
Så konfliktatferd, som kan ha mange former fra saklig argumentasjon til krigshandling.

Disse tre aspektene er det vanlig å sjeldne mellom, det ene er den faktiske tilstand av konflikt, den andre det følelesmessige engasjement det generer, det tredje atferden partene har. Så to andre distinksjoner, den tredje har vi vært litt innom. Det er ganske vanlig i litteraturen å skille mellom *en objektiv forståelse av konflikt og partenes egen forståelse av denne situasjonen, den subjektive forståelsen av situasjonen*. Om en trener meglere eller forhandlere så vil en si at den subjektive forståelsen kan være både overdrevet, prøv først å se om det er en reel eller imaginær konflikt. Her er det interessant at ulike fagtradisjoner ser dette, alle legger vekt på skillet. Mens liberal teori og mye konstruktivistisk forskning går til verket med en forestilling om at subjektive tanker om konflikten så er den Marxistiske tilnærmingen den motsatte, at spesielt arbeiderklassen ikke forstår alvoret i konflikten de befinner seg i, uttrykket "falskt bevissthet" brukes ofte. En falsk illusjon om at arbeidere har felles interesser med kapitaleiere. Så skillet mellom imaginer og objektiv trekkes ofte, men fordi teoriene har annerledes grunnbilde om verden kommer de inn med ulike vinklinger, så, når vi med liberalt utgangspunkt sier at en må skille mellom subjektivt og objektivt, så ligger det under at om en greier det så er det en antagelse at den objektive virkeligheten er bedre, så kommer radikal og Marxistisk teori og sier at det er motsatt. Men, begge gjør et skille mellom den objektive konfliktstasjonen og den subjektive forståelsen av den. *Mitchell gir en subjektiv definisjon ("perceive")*.

Så er det ofte et skille som trekkes mellom latent og manifest konflikt. Latent kan en ikke se noen konfliktatferd, men det er en konflikt, den er der, partene erkjenner at den er der, men den gir seg ikke synlig utslag i atferd. Situasjonen hvor to mennesker søker samme stilling, hvor begge er innstill på at det ikke skal bety noe forholdet er et eksempel på en latent konflikt, ved å observere deres atferd kan en ikke se at de er konkurrenter, men de er konkurrenter, den kan bryte ut. Det som ligger i latent er at den er antenkelig materiale, om den blir utsatt for en tilstrekkelig tenningmekanisme så vil den kunne blusse opp, men den gjør ikke det uten videre. Mange vil, si, og mange sa, før oppløsningen av den kalde krigen, at når supermaktkonflikten blir borte, så vil en savne den kalde krigen. (De hadde rett, det vil gå flere menneskeliv tapt etter at dette er oppløst, enn det gjorde for den kalde krigen i Europa. Men, regnestykket må også ta inn resten av verden, hvor det skjedde mye, mange liv gikk tapt, men akkurat for Europa er det støtte for den bi-polære stabiliteten, at det ikke er mange menneskeliv som gikk tapt.) Det som da skjedde var at latente konflikter brøt ut, de fikk en tenningmekanisme, og det var i mange år en ganske alvorlig og dramatisk konflikt midt på det europeiske kontinent. Mitchell har også en tredje kategori - "incipient" (gryende) konflikt - som er en tilstand av "objektiv" konflikt som (ennå) ikke er oppfattet av partene selv

Så er det konflikters gjenstand, av og til er det nyttig å skille ut konflikter pga interesser og konflikter pga faktiske forskjeller. En av grunn til klimadebatten er menneskers påvirkning, det er en faktisk uenighet, spørsmålet i seg selv er en faktisk uenighet. Dette kan håndteres som en annen måte en uenighet om interesser. Det er en oppfatning av at verdikonflikter er vanskeligere å håndtere enn interessekonflikter. For interessekonflikter gir det mening å snakke om mer eller mindre, på boligmarkedet er det konflikt om pris, men det er mer eller mindre, en gjør en mer eller mindre god handel, men det gir mening å snakke om pris som mer eller mindre. Men, mange har påpekt at konflikt som har sin basis i ulike religioner, e.g. Huntingtons diskusjon om sivilisasjoner, som gjerne har med religiøse men ikke utelukkende. Deres argument er at dette er det verre med, en kan krangle om 100' til eller fra, uten at det gjør noe, men det er veldig få som er 40% muslimsk, 40% katolsk, selv i et multikulturelt samfunn er dette absurd, en er enten det ene eller andre eller ingen av delene. Slik er det ofte når det er verder, det er noe annet enn å snakke om prisen. Konkrete mål eller underliggende interesser, verdier, oppfatninger På det grunnleggende nivå vanlig å skjelne mellom Interesser (knyttet til, for eksempel, et knapphetsgode) Verdier (hva er "det gode liv"? "det gode samfunn"? "den rette tro"? "Fakta" (virkelighetsforståelse)

Konfliktforskningen viser frem et komplekst samspill

Tykkelsen på pilene er ment å antyde hva som er de mest studerte sammenhengene. Situasjon -> atferd, at atferd gjenspeiler situasjon er en grunntanke i rasjonell teori. Dette gjelder både for den objektive og den mer subjektive forståelsen av situasjonen. Mye forskning har tatt for seg koblingen mellom holding og atferd, ikke minst sosialpsykologisk forskning. Hvordan påvirker holding atferd, og vice versa? Dette er et grunntema her. Men så er det slik at for å gå litt tilbake til fagtradisjonene, disse interesserer seg i litt ulik grad for de ulike sammenhengene:

Forskning som gjør bruk av rasjonalitetsmodeller er særlig opptatt av sammenheng mellom situasjon og atferd, men en tenker seg også at atferd kan påvirke situasjonen.

Situasjon $\longleftrightarrow$ *Atferd*

Om en foretar seg noe som en annen part kan se for seg som en fiendtlig handling, så kan det forverre situasjonen. Tilsvarende, om en kommer den andre parten i møte, da er situasjonen mindre konfliktfylt enn den var tidligere, partenes interesser er ikke så sterkt mot hverandre. Men, grunntanken er at det er situasjon som påvirker atferd snarere enn vice versa. Sosialpsykologisk forskning har bidratt mye, men det har også den relasjonen som står sterkt i konstruktivistisk forskning: forholdet mellom holdning og atferd. Om en går tilbake til artikkelen *Anarchy is what states makes of it*, så har han en drøfting av hva som skal til for at USA og USSR skal komme ut av fiendebildet. Det han beskriver er et sett handlinger som hver av partene kunne gjøre for å bidra til å skape en annen situasjon. Det er en forståelse av at holdning (ideer og forestillinger) og atferd spiller sammen, at en gjennom atferd kan endre holdninger, at det ikke bare er slik at atferd gir uttrykk for holdninger.

Holdning $\longleftrightarrow$ *Atferd*

Det er et hovedpunkt i mye konstruktivistisk forskning, men også et kjernepunkt i realismen, hans Morgenthau ville sagt ja nettopp. Om en går litt tilbake til Morgenthau så husker en kanskje at han hadde noen tanker om hva en klok utenrikspolitikk besto av: Prudence. At en skulle sette seg inn i den andre partens situasjon, og analysere virkeligheten fra denne partens side. Morgenthau gikk langt i retning av å argumentere for at handlinger, at partene, supermaktene hadde et ansvar for å transformere fra fiendskap han mente at atferd skulle bygge ned konfliktene. Han mente det var en illusjon å tro at de underliggende konfliktene kunne bli borte, men han mente at det var et skille mellom konflikt som fiendskap og konkurranse, prudence skulle hindre at konkurranse ble fiendskap, men skulle det gjøre mulig å håndtere konflikt som fredelig konkurranse. Det kom nylig en bok, "Constructivist Realism", hvor en nettopp prøver å belyse dette forholdet, på noen tilfeller er den klassiske realismen, på det substansielle nivået ganske like.

(nytt dokument - figur, her hoppes det over en slide, om stilbilde, mye av forskning er opptatt av bevegelse)

To ulike modeller som står sentralt i studiet av internasjonal politikk. Forskning om konflikt i internasjonal politikk vier mye oppmerksomhet til konflikters utviklingsforløp og til mekanismer som former slike forløp

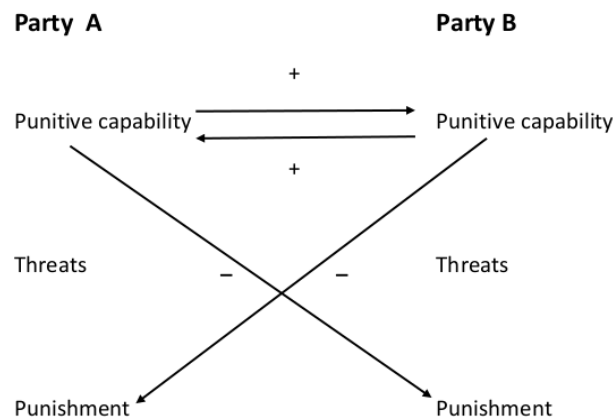

Figure 1: a model of deterrence, avskreningsmodellen. Dette har en helt sentral plass. Den bygger på tre grunnleggende forutsetninger:

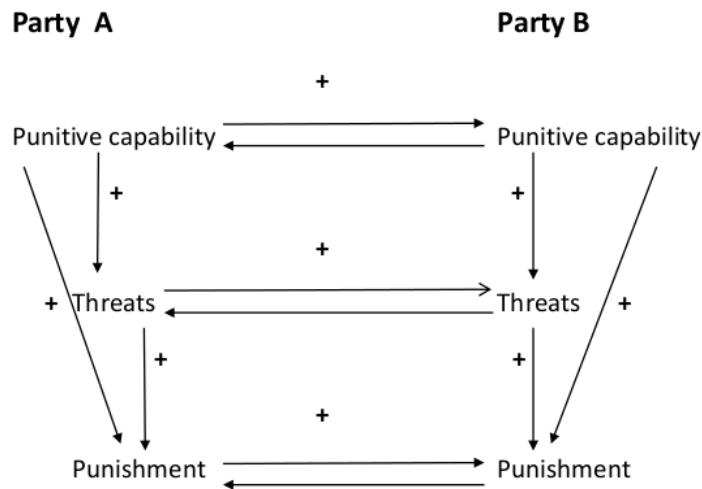
- 1) An increase in the punitive capability of one actor induces the other to respond by increasing its own capability (example: arms races)
- 2) An increase in the punitive capability of one actor is seen by the other as increasing the probability that it will in fact be used
- 3) Thus, an increase in the punitive capability of A deters B, and vice versa

Den ene antagelsen er, representert med de øverste horisontale pilene, som gjelder *straffekapasitet*. Den ene antagelsen er at om en aktør skaffer seg mer punitive kapabilitet, som våpen, så vil den andre aktøren gjøre det samme. Det at en skaffer seg mer punitive capability vil bli betraktet av en annen som en grunn til bekymring, "vi må gjøre det samme, fordi om en part styrker seg så vil den andre prøve å gjøre det samme".

Den andre antagelsen er at når en part ser at den andres straffekapasitet øker, at motparten øker sin militære slagkraft, *så vil man bli redd for at den kan bli brukt*. En vil tenke som så at desto sterkere den andre parten er, desto mer sannsynlig er det at den andre parten vil bruke sin makt over meg. Om vi er jevnbyrdige så er utsiktene til den andre part å vinne en konflikt 50:50, men om den andre har et klart overmakt så har den høyere sannsynlighet for å vinne, og desto mer sannsynlig er det at den vil initiere en konfliktsituasjon.

Så er det den siste antagelsen, og det er derfor det går en pil med minus mellom As straffekapasitet og Bs bruk av straff, grunntanken er det siste elementet: en økning for en aktør vil gjøre den andre part, altså den part som ser sin situasjon svekket mer medgjørlig, og redusere sannsynligheten for at den svake part vil bruke sin straffekapasitet. Å ha overlegne militære kapasitet avskrekker, en avskrekker ved å ha overlegen militær kapasitet, og en bedrer sin evne til å

avskrekke ved å øke sin militære kapasitet. Dette er grunntanken i avskrekking, vi reagerer på den andre parts evne til å påføre oss smerte.

Figur 2: Konfliktspiralmodellen.

- (1) An increase in the punitive capability of one actor induces the other to respond by increasing its own capability (as in the deterrence model)
- (2) The availability of a punitive capability tends to lead to its use
- (3) The (threat of) use of punitive capability by one party tends to provoke retaliation by its opponent – unless the latter finds itself in a much weaker position

Denne begynner med den samme antagelsen, når en skaffer seg straffekapasitet, når en ruster opp vil den andre gjøre det. Så har den, og foreleser anbefaler å se på om forutsetning 2 er den samme i avskrekningsmodellen: de kan være to sider av samme sak. Det konfliktspiralmodellen sier er at om du har straffekapasitet tilgjengelig så øker det din fristelse til å bruke den. Om jeg har stor straffekapasitet så øker den sannsynligheten for at jeg vil bruke den, jeg tror det er god sjanse for å vinne, og blir i verste fall beruset av min egen evne til å påføre andre skade. Og når en begynner med å bruke sin straffekapasitet så vil den andre gjengjelde. Bruk av straffekapasitet fører til krig eller konflikt.

Det avgjørende skillet mellom disse to, ett av to: avskrekningsmodellen antar at jeg blir skremt, derfor gir jeg etter, derfor får vi ingen konfrontasjon, du avskrekker meg ved å ha stor straffekapasitet. Konfliktspiralmodellen sier at om du har stor evne til å påføre meg skade, så vil du bli fascinert av dette, du vil se din egen evne og bli fristet til å bruke den. Du er den sterkeste, og du sier "det er for galt å ikke bruke den makten en har, hvorfor skal vi ikke bruke den makten vi har?" en blir fascinert av muligheten til å vinne. Så vil du initiere en konfrontasjon med trusler, og om det ikke virker gå til væpnet aksjon eller en eller annen aksjon. Da er situasjonen den at en annen part, stilt ovenfor en faktisk bruk av

militære styrker, eller ydmyket gjennom en trussel vil være tilbøyelig til å yte motstand. Tanken er at det er en forskjell mellom å gi seg og å bli utsatt for en eksplisitt og kanskje ydmykende trussel (se på Saddam Hussein behandlet Kuwait før invasjonen, det er veldig fjernt fra Morgenhaus Prudence, det må ha bli oppfattet som ydmykende.) Når det skjer og krigshandlingene kanskje har startet så får en manifest konflikt.

Dette er to måter å tenke *dynamikk* på, de har mye av de samme premissene, og det er smart å gå inn og se på hvor de viktige forskjellene ligger og hvor likhetstrekkene ligger. Modellene er ikke direkte på pensum, men de er sentrale i konfliktforskningen, om vi hadde hatt mer av Mitchell på pensum, men de er også sentrale i mye av tenkningen som ikke minst den realistiske tradisjonen står for, J&S beskriver dem, men uten å tegne dem opp.

Makt

Når en snakker om konflikt melder det seg nesten med en gang spørsmålet om hvem som er sterkest. Derfor nå en halvtime om å snakke om analyse av makt. Det er også litt implisitt dekket i mye av pensumlitteraturen, men foreleser prøver nå å trekke det litt frem mer direkte. Først en distinksjon er greit å ta utgangspunkt i: *Makt i basisspill og makt i beslutningspill*. Et basisspill er det beslutningssystemet som beslutningsspillet gjelder "Basisspillet" er det aktivitetssystemet et "beslutningspill" handler om (for eksempel er internasjonal handel det aktivitetssystem WTO-forhandlinger dreier seg om). Om en forhandler om en internasjonal handelsavtale, så er selve internasjonal handel basisspillet. Om en forhandler om fiskekvoter så er fiskeriindustrien basisspillet. En skiller mellom disse to fordi makt i basisspillet kan være annerledes enn i beslutningsspillet. Et eksempel er at det kan være et skille mellom Kinas stemmevekt i organisasjoner som handler med veid stemmegivning som verdensbanken og pengefondet og hvor mye penger og investeringer de har. Så er det i tillegg slik at ikke bare er de forskjellige, men at det er ulike variabler en må se på for å forstå maktforholdene i ulike sammenhenger. I institusjonaliserte beslutningsprosesser vil argumenter og stemmer kunne være viktige kilder til makt.

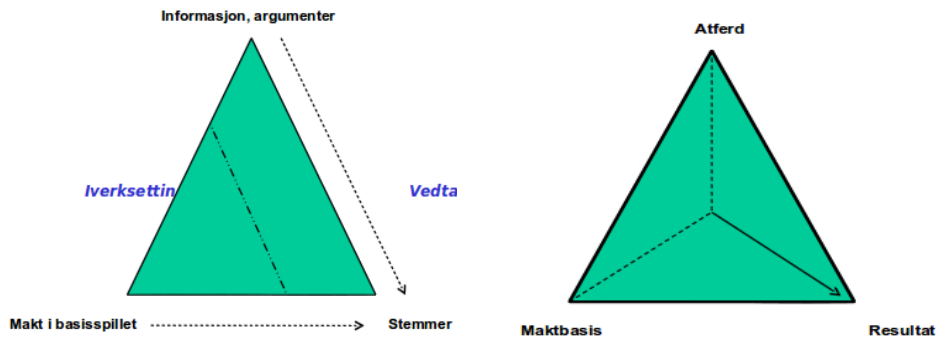
Innimellom legger ikke minst realister vekt på "hard power", som ikke bare er militær men også økonomisk kontroll. Mange forskere har hevdet at dette er foreldet, en av disse er Joseph Nye (en artikkel av han på pensum). Han skrev en bok i 2004, *soft power, the means to success in world politics*. *Soft power: the ability to shape the preferences of others* (Nye, 2004:5), spesielt den tiltrekningskraft som ligger i at andre ser deg som et godt eksempel. Dette er for ny-realister kanskje den mest viktige kraften. Nye har vært bekymret for at USAs opptreden har svekket deres soft power. USA er ledende militært, men USA har brukt sin makt og opprødd på en måte som har gjort at USAs status som forbilde er svekket. Det vil USA angre på, fordi mye av det som har gitt USA billig framgang er at folk har sett opp til det Amerika og prøvd å etterligne. Rett nok, det er det amerikanske samfunn og Coca Cola, men det er også slik at det

amerikanske demokratiet har vært et forbilde når en har skrevet ny grunnlov. Amerikanske statsledere har også hatt status som superstjerne i alle fall i begynnelsen.

Hvordan analyserer statsvitere makt i basisspillet? Dette er ikke bare et spørsmål om fysisk tvangsmakt. Det grunnleggende premisset er antagelsen at det som gir meg makt over meg er min avhengighet av deg. Makt og avhengighet er omvendt korrelert. Så blir det neste spørsmålet, hvordan skal vi måle avhengighet? Det er ikke alltid helt enkelt, men foreleser gjør noen strenge forutsetninger: først, at det er et *rent bilateralt forhold*, med to aktører A og B (derfor den direkte avhengighet). *Da vil As avhengighet av B være en funksjon av As kontroll over goder eller verdier hendelser som A knytter interesser til.* Desto mer A kontrollerer av dette desto større makt har den parten. Så er det så klart at noen prøver å lage en formal teori ut av dette, og da tar en utgangspunkt i en bestemt sak. Tenkt at fiskeriministeren er hjemme i stedet for i Kina. Tenkt at det handler om bilateral handel, saken S er dette mellom Norge og Kina. Hva er maktforholdet? Først, Kinas makt over Norge: La oss si at vi snakker om handel, og mer presist norsk eksport. Da blir spørsmålet hvor viktig er det for Norge å eksportere varer og tjenester til resten av verden? Hvor mye av den norske nasjonalinntekten kommer fra eksport? Det er ganske mye, fra SSB 2007, 47%. Dette er et mål på Norges relative interesse for å eksportere varer og tjenester. Dette er ett mål, det kan være andre, men det er operasjonelt. Når en snakker om relativ interesse så prøver en å ha noe som kan standardiseres, mellom 0 og 1, derfor er uttrykket relativ interesse viktig. Så er det neste spørsmålet, hvor mye kontrollerer Kina av norsk eksport? Hvor stor andel kontrollerer Kina av norsk eksport? *Forskere skiller ofte mellom absolutt, relativ og total makt.* En kan se på prosenten av eksportinntektene som stammer fra Kina. Men, har Kina virkelig kontroll over den prosentandelen som går til Kina (kanskje vi kunne ha eksportert til andre). I 2007 var det 3%, men den har økt i det siste. La oss anta at det er ca 3%. Ville Norge kunne fått avsetning for disse 3% andre steder i verden med en like god pris? Ville vi kunne selge det samme med like høy pris? Det er jo mange som kjøper norsk laks, men i termer er 3% av 47%, og om det virkelig var slik at om de kunne fjerne det helt så ville det være følbart. Om de faktisk kan gjøre det er veldig relevant, spesielt om det er med andre typer systemer enn det enn finner i Kina. Da de arabiske land gjennomførte en utpresningsaksjon mot vesten på 70 tallet så var det en del amerikanske statsvitere som lurte på hva en kunne gjøre som mottrekk, kunne USA holde tilbake korn? Men hva ville da skje om den amerikanske presidenten holdt tilbake store mengder mat? Først ville bøndene protestere, så food processing, og det er veldig sannsynlig at en amerikansk president kunne finne en annen effektiv bruk av disse varene. Det er nok slik at selv ikke Kina har full kontroll på importen, men et demokratisk system vil ha enda mer problemer. Det er nok lettere for kinesere å leve uten norsk laks enn for vestlige stater å leve uten olje.

I tillegg: det kan jo være at Kina kan legge press på Norge fordi de har kontroll på en tredjepart som har betydning for Norge. Et eksempel er hvordan de tre viktigste handelspartnere har endret seg de siste årene, og Kina har hatt en betydelig vekst de siste årene.

Et perspektiv på maktrelasjoner i Beslutningsspillet

Dette kan ha mange former. Et eksempel som illustrerer hvor stor forskjellen kan bli: midt på 1970 tallet samlet utviklingslandene seg for en ny økonomisk verdensorden. Pakken inneholdt endrede handelsbetingelser, som fri tilgang for utviklingsland på de rike landenes markeder, og i noen tilfeller preferert tilgang. Også endring i institusjonsoppbygging for pengefondet, verdensbanken, og et grunnleggende krav at at en skulle legge mindre utfordring av handelssystemer til GATT o.l, i stedet ville en ha en egen FN organisasjon, med flertallsvedtak og lignende. Denne organisasjonen ble etablert under navnet UNTA (eller noe sånt). Så skjedde det at utviklingslandene kontrollerte organisasjonen utfra sine stemmer, et land en stemme. Noe helt annet var det å få endret det internasjonale økonomiske systemet. *Det bringer foreleser til skillet mellom vedtak som kan fattes med stemmer, og iverksetting som bare kan gjøres med kontroll over de aktivitetene som kan omstilles.* Tenk dere denne situasjonen hvor utviklingslandene fattet vedtak, og delvis gjorde det, om rammebetingelser for handel. Men, hvem avgjør dette faktisk? Det er de partene som handler sammen, det er USA, EU, Japan, Kina, de sentrale aktørene i internasjonalhandel, det er de som bestemmer betingelsene. Husk at det er et skille mellom vedtak og iverksetting, og den typen ressurser som gir makt over vedtak (basisspillet) ikke nødvendigvis har den samme gjennomslagskraft når det kommer til iverksetting (makt i beslutningsspillet). Satt på spissen, det ville ikke kunne bli noen ny verdensordning uten vesten, men vedtak kunne fattes. Dette skille er grunnleggende viktig i mye realistisk forståelse av internasjonalt samarbeid. Etter aksjonen for å drive tilbake Irak fra Kuwait, så var det noen som optimistisk pekte på at sikkerhetsrådet hadde vært for det, og dette viste den økte betydningen av FN – så kommer realistene "hvor mange divisjoner har FNs generalsekretær?" hvem drev Irak tilbake fra Kuwait, det var en koalisjon ledet av dens tidens kanskje eneste supermakt. Dette viser at av og til må en ha med en atferdskomponent når en skal forstå makt. Dette er en diskusjon om hvor stor rolle strategisk dyktighet, klok bruk av makt spiller. En tidligere utenriksminister, Frydenlund, han sa i en tale at Norge ikke har stort annet å spille på enn

dyktighet. Om vi ikke har det så går det ikke bra med oss. Militært og økonomisk er vi en småstat, men i noen sammenhenger kan vi få innflytelse utav vår evne til å navigere og dyktige folk.

Maktens mekanismer: eksemplet økonomiske sanksjoner

Dette er bruk av kontroll over goder som andre verdsetter. Det grunnlaget for makt i basisspillet, sanksjoner er et godt eksempel på dette. En grunn til at foreleser la så god vekt på gjennomgå det teoretiske grunnlaget er en artikkel om sanksjoner i pensum. Hovi gir en grei gjennomgang av dette, og viser at mye forskning konkluderer negativt. Så prøver Hovi å gjøre et resonnement om hvorfor det er slik, hvordan en kan forstå det. Hans grunnhypotese: sanksjoner har en tendens til å bli brukt der det er minst sjanse for at de er effektive. Det er tre ledd av effekter: en slags forventningreaksjon. Norge kunne før Kina begynte å rasle med dette sanksjonsmidlet ha sagt at vi kan bli utsatt for handelssanksjoner om Jagland og Nobelkomiteen skulle irritere det kinesiske lederskapet. Det kunne ikke ha avverget sanksjoner, men det kunne ha gjort det mulig å forberede. Om Norge hadde fryktet dette så kunne Norge gjort noen tilpasninger. Vi kan ikke gjøre noe med nobelkomiteen, men på andre områder kan noen reagere, og si "vi må unngå å irritere et land med stor straffekapasitet". Om en prøver å unngå så vil ikke sanksjonene bli iverksatt, men straffekapasiteten har virket, ved at noen ser den og det er en risiko. Mye skjer på effektnivå 1, kanskje det meste. Så kan det komme en trussel om at sanksjoner blir iverksatt. Denne trusselen i seg selv kan øke frykten og øke sannsynligheten, + selve trusselens selvbindingseffekt. de gjorde det ikke før trusselen ble fremsatt. Dette er en effekt en bare kan vente om den ene part er klart overlegen, om partene er jevnsterke kan en forvente en mottrussel. Så kommer en til det tredje effektnivået, faktisk bruk av sanksjoner. Mye skjer på nivå 1, litt på 2, på 3 er det de harde virkemidlene, da er det mindre sannsynlig at den vil reagere om trusselen faktisk blir iverksatt. Så sitter en igjen med de tilfellene hvor en ikke vil gi etter, for om en er tilbøyelig til dette ville en gjort det på nivå 1 eller 2. At det er lite på nivå 3 undervurderer effekten av "punitive capability". Bare når det ikke foreligger (tilstrekkelig) effekt på nivå 1 eller 2 kommer en sanksjon. En trussel er kostbar (for den som truer) når den ikke virker, et løfte når det virker. Tre nivåer: (1) Frykt for at sanksjoner blir iverksatt, (2) Trussel om at sanksjoner blir iverksatt og (3) Faktisk bruk av sanksjoner.

Spørsmål: hvordan måler en effekten av frykt? En sak er å måle effekten av sanksjoner som blir iverksatt, men hvordan..

Samarbeid (litt forkortet)

Det denne transparenten viser er dagsorden for neste samling. Det er noen grunnleggende problemstillinger som studiet av internasjonalt samarbeid er opptatt av, og vi skal i varierende grad gå gjennom disse 4. Det første spørsmålet er "*når foreligger det behov for internasjonalt samarbeid*", eller mykere: når kan internasjonalt samarbeid føre til bedre resultater enn ensidige initiativ? Interessen knytter seg særlig til det vi kan kalle *institusjonalisert samarbeid*.

Institusjonalisert samarbeid skjer gjennom internasjonale regimer og organisasjoner. Dette er ulikt fra regimer, som er et sett regler og normer som antas styre virksomheten på områder, som et regime som styrer handel, vi har en rekke slike regimer: et sett regler og normer som forutsetter og styre virksomheten på et spesielt område, som handel eller utslipp av bestemte typer forurensninger. Kan noe være et selvstendig rettssubjekt? En organisasjon kan være det, et regelsett kan ikke ære det. En internasjonal organisasjon er et selvstendig rettssubjekt, eksisterer som en fysisk størrelse, med kontorer, ledere og funksjonærer, ikke nødvendigvis stort og flott, men de finnes som en materiell størrelse, og de er et rettssubjekt. En kan inngå kontrakt med dem, det kan en ikke gjøre med en regel.

Hvor omfattende må samarbeidet være for å kunne "løse" problemet? Et neste spørsmål, hovedspørsmålet i Scott Barrets bok, noen spørsmål krever universell deltakelse, mens andre kan realiseres av en aktør, den som har mest av de ressursene som trengs.

Et tredje spørsmål er hva vi oppnår gjennom dette samarbeidet, hva slags resultater oppnår vi? Hvor "effektivt" er et bestemt internasjonalt regime? Hvordan skal vi gå fram for å måle resultatene? Hvordan kan vi måles et regimes effektivitet, hva et regime, et bestemt regelverk betyr? Dette er ikke lett. En grunn til at det ikke er lett er at det reiser det kontrafaktuelle spørsmålet er "hva ville ha skjedd om noe ikke hadde funnet sted". Når vi først interesserer oss for resultater interesserer vi oss også for hvorfor noen regimer lykkes og andre mislykkes. Hvorfor oppstår samarbeid i noen situasjoner, men ikke i andre? Hvorfor er noen samarbeidstiltak (regimer, organisasjoner) mer effektive enn andre?

Det er disse fire spørsmålene som er kjernen i forskning om internasjonal samhandling. Pensum behandler ikke alle like grundig, men neste gang blir det en gjennomgang av disse fire.

09: Internasjonalt samarbeid

2010-10-20

Vi begynte så vidt forrige gang med å snakke kort om de viktigste problemstillingene:

- Når foreligger det behov for internasjonalt samarbeid, når er det behov for å institusjonaliserer det. Institusjonalisere er å gi det en bestemt uttrykksform, regime (et sett regler som forutsettes å styre virksomheten på et gitt område, med normer verdier), en organisasjon (rettslig objekt som kan foreta en handling, kan være en aktør.) For skjellen mellom disse er det viktig å ha for seg, selv om det nesten alltid er slik at regimer forvaltes av en organisasjon.
- Hvor omfattende må samarbeidet være for at det skal være effektivt?
- Hvor gode resultater oppnår vi gjennom samarbeid? Reiser kinkige spørsmål, spesielt knyttet til metode: hvordan måler en resultater?
- Når en ser variasjon, hvordan kan en forklare at noen samarbeidsforsøk lykkes bedre enn andre.

Dagens tema er disse fire spørsmålene. Først det første:

Når foreligger et behov for samarbeid?

Det kanskje viktigste svaret i litteraturen, om ikke hele svaret (Simmons bok basert på): *Samarbeid er viktig og nyttig, i en situasjon der partene befinner seg i en tilstand av kollektiv avmakt*. Kollektiv avmakt foreligger når relasjonene mellom medlemmene av en gruppe er slik at når hver enkelt velger den beste løsning for seg selv, blir resultatet for gruppen som helhet dårligere enn det hadde behøvd å være ("kollektivt suboptimal") *Kollektiv avmakt definerer en gjerne som en tilstand hvor om hver enkelt part følger sine interesser blir resultatet for gruppen dårligere*. Ofte definert som kollektivt suboptimalt, at det ville vært mulig å nå et bedre resultat, men om hver enkelt handler individuelt rasjonelt uten koordinering så blir resultatet suboptimalt. Så er det noen ganger en må være presis for å definere hvem det vil være suboptimalt for. Ta for eksempel et perfekt marked, som ofte fremheves for sine egenskaper til å få til økt vekst og utnytting av knappe ressurser. Men, for selgere og produsenter kan det være at det lønner seg å samarbeide, om en kan samarbeide om prissetting så kan det lønne seg, for eksempel for flyselskaper i Skandinavia, prisene presses så hardt at det kan være vanskelig å overleve. Dette er bra for forbrukerne, men for flyselskapene er situasjonen at de ville ha tjent mer om de kunne samarbeide i sin prissetting. I Norge og andre land så er det lover mot oligopol og monopoler. Når en snakker om kollektiv suboptimalt så gjelder det altså for produsentene i dette tilfellet.

Hvilke mekanismer kan forårsake kollektiv avmakt?

Det neste spørsmålet er altså at det finnes situasjoner hvor partene ikke lykkes å nå det felles beste om partene handler individuelt rasjonelt, hvilke mekanismer er da virksomme? Den viktigste er inkongruens mellom individuell og kollektiv nytte. Dette har Scott Barret behandlet i sin bok er globale eller i det minste kollektive goder. Dette er et viktig eksempel på en type goder hvor en får slik *inkongruens*, og en får det – den klassiske definisjonen av et kollektivt gode er *to ting*: at det når det først skaffes til veie er det *umulig eller ugjørlig å utelukke noen parter innenfor en bestemt gruppe å nyte godt av godet*, dvs, det er ingen skille mellom det å skaffe ting til veie og å ha glede av det, en kan være gratispassasjer om noen andre skaffer det til veie (viktigste kjennetegnet), det andre kjennetegnet økonomer hefter ved det er *“non rivalness”* (Første er non-exklusibility), som betyr at ditt forbruk av et gode ikke går på bekostning av tilgangen for andre, at det i en viss forstand er uendelig når det gjelder etterspørsel: Scott Barret bruker eksempelet kampanjer for å utrydde sykdommer, en kan ikke bruke opp dette gode, om en først skaffer det til veie så er det non-excludable, og det er også preget av non-rivalness, i den forstand at ingen av oss bruker opp dette gode for andre. Men, mange goder som tilfredsstillende det første tilfredsstillende ikke det andre, som forvaltning av begrensede fornybare ressurser, at om en fanger mye fisk så vil det være mindre tilgjengelig. For den analysen som vi skal gjøre her er det første begrepetegnet, non-exklusibility det viktigste, og da er det ingen entydig sammenheng mellom hva en har bidratt til å skaffe til veie og det en kan nyte godt av.

Det andre er *der det foreligger usikkerhet og misforståelser*. Kan gi suboptimale utfall også i politisk “godartede” koordineringsproblemer som ikke har noen entydig løsning (eksempelvis samling og bearbeiding av informasjon, forebygging av ulykker m.v.) Eksempel er samling og innsamling av informasjon. Tenk at en ikke har noe globalt samarbeid om innsamling av værobservasjoner, dette er en situasjon hvor vi ville få vesentlig dårligere værmeldinger enn vi nå får. Det systemet som vi nå har, hvor en deler observasjoner, med rigorøse definisjoner (så vi vet at det er en bestemt mal), det er en rekke slike områder, flytrafikk over Europa, skipstrafikk i Middelhavet, det er en rekke slike relativt godartede ting som vi fort ser ville fungert dårlige uten samhandling, som mye forsinkelser og dårligere værvarsler. Så, vi har å gjøre med disse to grunnårsakene i det minste, inkongruens mellom individ-fellesskap nyttekostnader og usikkerhet og godartede koordineringsproblemer som vi ikke klarer å løse hver for oss.

Så en haug med formler: Anta at en aktør, A, er opptatt av å maksimere *egen netto gevinst*. La u_a stå for aktør As andel av *total nytte* av egen virksomhet (eller egen politikk) La k_a stå for As andel av *total kostnad* ved egen virksomhet (politikk)

Hvis $u_a > k_a$, vil A gjøre *“for mye”* (effekter for andre er overveiende *negative*)

Hvis $u_a < k_a$, vil A gjøre "for lite" (effekter for andre overveiende positive)

Hvis $u_a \sim k_a$, vil As egne interesser falle sammen med fellesskapets interesser

Ikke så ille som det ser ut til. Hvordan kan vi se inkongruens mellom aktørens og fellesskapets interesser. Anta at vi har å gjøre med en bestemt aktør, A, og denne aktøren A er individuelt rasjonell, dvs, at han eller hun bare vurderer resultatet for seg selv og ikke for andre, er opptatt av å maksimere egen nytte. (vanlig forutsetning i mye rasjonalitetsmodell, men ikke den eneste) U_a er andelen av total nytte, som A selv høster av egen virksomhet. Dette er andelen av den nytten, de positive konsekvensen A selv nytter av sin egen virksomhet. Denne andelen kan variere mellom 0 og 1. Så har foreleser på tilsvarende måte brukt K_a for å betegne As andel av kostnadene, denne kan variere mellom 0 og 1. Om begge disse andelene er 1 så ville en ikke hatt noen inkongruensproblem, for da ville As nytte-kostnadskalkyle være den samme som fellesskapet. Men, når disse andelen er forskjellige så oppstår et inkongruensproblem, dvs, det er forskjellen mellom andelene som er den sentrale størrelsen. Om A høster en større andel av fordelene enn kostnadene så ville konsekvensen om aktøren er individuell rasjonell at aktøren vil gjøre for mye av adferden enn det som er felles beste, rett og slett fordi aktørens egen kalkyle er skjev i forhold til fellesskapet, fordelene veier tyngre for aktøren. Ofte er det dette det er tale om forurensning, det er ofte et biprodukt av virksomhet for andre formål, som transport og produksjon. Ofte vil det da være slik at produsentene høster alle fordelene (inntektene) ved sin produksjon, forurensning derimot, spres ofte til andre, og om en stor del rammer andre så inngår det ikke i produsentens eget regnestykke. Desto større forskjellen er desto mer vil produsentens nytte-kostnadskalkyle avvike fra fellesskapets. Så er det omvendt om andel av nytte er mindre enn godene. Når det gjelder kollektive goder så er det den siste situasjonen som oppstår, siden om vi skaffer til veie et gode så vil andre som ikke har deltatt også nytte godt av det. Dvs, om en produsent setter i gang tiltak for å stoppe forurensning, og andre har gode av det, så vil produsenten stå for alle kostnadene, men bare en andel av nytten. Dvs, kollektive goder blir ikke skaffet til veie i optimalt volum, og faren for dette er større desto større inkongruensen er. Om det var mange aktører, og alle har samme andel av kostnaden ville inkongruensen være borte.

Av dette følger at en løsning som en kjent amerikansk aktør, Manson Walson, prinsipp for utforming av internasjonale samarbeidstiltak: *Fordel grensekostnadene (kostnadene ved et nytt skritt, nytt til tak i et bestemt formål, for eksempel en bestemt tiltak) proporsjonert med grensenytten*. Om en er i stand med å fordele grensekostnadene med grensenytten (def?) er inkongruensen løst. Ikke lett å få til, men riktig som logisk konstruksjon, og får derfor stor oppmerksomhet. Men så er det som regel slik at vi ikke er der, og vi

får det heller ikke til. Da kommer det andre punktet inn: *Alt annet likt, så vil det være slik at det er de store aktørene, de som selv høster den største andelen av gevinster og kostnader som vil opptre mest ansvarlig (mest i tråd med fellesskapets interesser)*. En stor aktør vil, siden denne aktøren selv har en høy andel av både gevinster og kostnader vil være i en annen situasjon enn en gratispassasjer, det er mye vanskeligere for en stor aktør å være gratispassasjer. Hvem gjør de største kuttene i oljeproduksjon når OPEC skal samles for å få ned prisene? Saudi-Arabia, de er også den største produsenten av olje, og bærer ofte en uforholdsmessig stor andel av kostnadene ved tiltakene enn SA andel av oljeproduksjon eller av verdensmarkedet for olje. Mens det derimot ofte er slik at de minste landene bidrar relativt lite. Dette er formulert: små snylter på de store. Dette stemmer stort sett empirisk sett, om en virkelig har å gjøre med inkongruens. Om det ikke stemmer så kan det være fordi noen av de små har andre grunner til å bidra enn ting som er knyttet til godet selv, som at de har private insitament, som et ønske om å fremstå som en god samarbeidspartner, vise et hjemlig publikum at de er en god samarbeidspartner, mer enn selve godet skulle tilsi. Om en har å gjøre med mange aktører er det slik at store må bære en uforholdsmessig stor andel av byrdene med å realisere et felles prosjekt.

Dette er grunnlaget, kjernen for mye teori om samarbeid: *samarbeid initieres fordi partene ellers er i en situasjon av kollektiv avmakt, som skapes av inkongruens* (og noen andre forhold, som godartede koordineringsproblemer, hvor partene har helt sammenfallende interesser men som ikke kan koordineres uten en institusjon)

Noen internasjonale regimer har et annet rasjonale

Så et skifte, nytt for året. Det er med et kapittel fra Beth Simmons bok i pensum. Simmons (2009): Menneskerettighetsregimer kan bare i beskjeden grad forstås innenfor rammen av konvensjonell teori om internasjonalt samarbeid. Grunnen til dette er at det er en utmerket bok av en utmerket forsker, men den viktigste grunnen er at hun med denne studien viser at dette resonnementet som foreleser nå starter med og som Scott Barret også gjør, det er noen problemer hvor det ikke fører oss veldig langt, en må forstå det på en annen måte. BS hovedbudskap er at om vi skal forstå internasjonale avtaler om menneskerettigheter må vi tenke på en annen måte, det er ikke samme måte et kollektivt gode. Disse traktatene og protokollene må forstås som uttrykk for rasjonelt ekspressiv atferd. Ekspressiv atferd har til hensikt å gi uttrykk for verdier, prinsipper, standpunkter. Kanskje den enkleste måten å innse dette på er å tenke to eksempler:

Når Norge og andre land inngår avtaler for eksempel om internasjonal handel, så er det vi gjør, og det som ligger i definisjonen av en avtaler, vi utveksler med andre land betingede løfter, "om dere gir våre varer følgende vilkår på deres hjemmemarked, så vil vi gi de godene og varene dere produserer eller et nærmere sett vilkår på vårt hjemmemarked". Partene inngår betingede løfter, hvor om vi gjør slik så skal vi gjøre sånn. Dette er essensen i denne

typen samarbeid. Tilsvarende når en er i klimaforhandlinger, vi skal prøve å begrense våre utslipp så mye om dere gjør noe tilsvarende. "utveksling av betingede løfter". Hva er menneskerettigheter i denne sammenhengen? La oss tenke på det som det vi vanligvis tenker på som liberale borgerrettigheter. En kjent konvensjon er den mot tortur. Her er det noe annet som skjer. Det er ikke slik at Storberget eller noen andre reiser til New York og sier at vi skal avstå fra å torturere våre fanger om dere avstår fra å torturere deres fanger. Det er ikke en utveksling av betingede løfter, det er ingen betingede løfter. Den norske "commitment" på samme måte som den nederlandske er ubetinget, men allikevel er det en traktat, det er en juridisk bindende avtale for de som har undertegnet og ratifisert som forbyr tortur etter denne regelen. Beth Simmons: hvordan skal vi forstå dette om vi ikke kan forstå det som rasjonell handling som over? Hennes svar er at det bare kan forstås som "rasjonelt ekspressiv atferd". Hva er dette? La oss begynne med ekspressiv atferd, gjerne i kontrast med instrumentell atferd. Den ekspressive atferdens verdi ligger mye i uttrykket selv, ved å slutte seg til bestemte prinsipper, som å slutte seg til en traktat mot tortur, så gir regjeringer uttrykk for det en konstruktivist vil kalle en identitet: vi er en regjering, et regime som verdsetter disse rettighetene, vi forplikter oss til dem. Det traktaten er et håndgripelig uttrykk for dette, partene står opp og erklærer at de skal følge denne leveregelen, ubetinget av hva andre gjør. Så er spørsmålet, "rasjonelt ekspressiv atferd": Beth Simmons vurderer det store empiriske materialet, hun vurderer det dels ut fra rasjonalitetsmodeller av den typen Allison legger til grunn og dels som atferd som normstyrt. Når hun sier at en har å gjøre med rasjonell atferd så ønsker hun å markere at det først og fremst er det – stater er rasjonelle i en grunnleggende betydning, at de har vurdert fordeler og ulemper ved handlingen, og bestemt seg for hva som er best. Det er altså ikke noe kantisiansk imperativ til grunn, de gjør en vurdering. Neste punkt er nøyaktig hvilken vurdering de gjør.

Hva kan så tilslutning til slike traktater vise, hva gir de rasjonelt uttrykk for?

- God overensstemmelse mellom avtalen og egne preferanser
- Borgerrettigheter m.m.: Størst tilslutning fra etablerte og nye demokratier
- CEDAW: Mange og til dels dyptgående reservasjoner fra muslimske land
- Prosessgenererte incentiver: (politiske) gevinster knyttet til selve handlingen (tilslutning, ratifikasjon)

For det første sier Simmons: de statene som er ivrigst til å slutte seg til et bestemt regime er gjerne de hvor deres egne preferanser, regler normer og prinsipper som prinsippene står for, desto mer sannsynlig er det at staten slutter seg til. Dvs, samsvar mellom egne prinsipper og det traktaten står for

er den viktigste forklaringen for at noen slutter seg til og andre ikke gjør det. Derfor er det slik at de liberale verdiene, som ytringsfrihet, demokratiske verdier, fravær av tortur, så finner en at det er mest tilslutning fra etablerte og nydannede demokratier. Men, her er det forskjeller:

- For de etablerte så er mange av disse internasjonale avtalene et lite gjesp, fordi dette gjør vi under alle omstendigheter, det er ikke så veldig nytt for oss, det er ikke slik at Norge eller Nederland la om sin fengselpraksis når de ratifiserte avtalen mot tortur. Det var ikke noe problem å gå inn med denne avtalen. De kan ha problemer med denne typen avtaler, det er heller ikke avtaler som betyr mye for dem i noen annen forstand at en bestemt politiker kan hatt det som en kampsak, det betyr ikke mye for borgerne i landet.
- Her sier Beth Simmons at de nye demokratiene kommer i en helt annen situasjon, for dem er disse avtalene potensielt helt avgjørende, siden de kan ha stor betydning i å hjelpe disse regimene i å greie overgangen fra diktatur til demokrati. Dels ved at de legitimerer og autoriserer en gitt praksis, en gitt norm, og dels fordi det til noen av disse traktatene er knyttet hjelp, det er knyttet bistand. For eksempel de skandinaviske land innretter delvis sin bistand til å opprette liberale demokratier, eller etablering av menneskerettigheter.

Dvs. om det er noen stater som disse konvensjoner har betydning for så er det stater som er underveis fra et totalitært styre til demokrati, for disse statene er det verdifullt, men for Sverige er konvensjonen mot tortur ikke så viktig. Men, så er det også slik at en del stater undertegner og ratifiserer, men de har innimellom en forklaring om en går inn og ser på menneskerettighetstraktaten (FNs) og ser på hva som er av reservasjoner så er det interessant. En vil ofte se at de etablerte demokratiene legger inn en liten reservasjon. Mange av disse er ganske tekniske. Det kan for eksempel være at et bestemt land forutsetter at i vår forståelse så kan vi fortsette med vår praksis slik og sånn, ofte småting. At det ofte er rike vestlige land som kommer med sånne merknader er at det er bare vi som har tid og ressurser til å bry seg om sånt, så vi kommer med den typen merknader. Men, så er det ofte stater som har langt mer substansielle merknader. Beth Simmons studerer en konvensjon CEDAW mot diskriminering av kvinner. Her er det større reservasjoner, hvor noen undertegner men sier at det ikke gjelder hele artikler, "vi reserverer oss mot artikkel 19", her er det ikke tekniske ting, men grunnleggende. I diskusjonen om FNs arbeid pågår det på en måte en kulturstrid mellom vesten og deler av resten av verden om hvordan en skal forstå individuelle rettigheter i forhold til familie og fellesskapet, og denne diskusjonen dukker opp i mange av disse.

Når Beth Simmons ser på mønsteret i assosiasjon (ref pensum) så skiller hun mellom: De som ikke ratifiserer og heller ikke følger er *genuine negatives*, tilsvarende med *genuine positive*. Men, to er interessante: *False negatives*, de som ikke ratifiserer og tilslutter, men som følger bestemmelsene i stort. Hvorfor

slutter de seg ikke til? Det er to hovedgrunner til dette, og USA er et godt eksempel i noen tilfeller: *Det ene er at de har strenge prosedyrer for ratifikasjon*, og dette har ledet noen til å tenke på at føderalstater har strengere prinsipper for ratifikasjon, men Simmons finner ikke dette, det er derimot en annen dimensjon: hva slags rettssystem en har. Om en har et system som bygger på etablert praksis og de systemene hvor individer kan saksøke myndighetene om de ikke følger en avtale, de er kandidater for false negatives, de unnlater å ratifiserer for å unngå en type søksmål. En ratifikasjon av senatet i USA (2/3 dels flertal), blir "the supreme law of the land", det går over all annen lovgivning, og som privatperson kan en saksøke justisdepartementet og myndighetene for omtrent hva som helst. Noen frivillige organisasjoner har ressurser til å gjøre dette. Altså, false negatives: enten strenge krav til ratifiseres, eller rettsystemer som har common law + liberale regler om rettslig atferd for individer.

Så er det *the false positives*, de som ratifiserer uten å følge. Hva finner en der? En finner i hovedsak regjeringer i en av tre kategorier: (1) regjeringer som har positive prosessbetingede insentiver, som at selve handlingen å ratifisere vil bli verdsatt av befolkningen, for eksempel om en presset regjering gjør noe – "vi kan allikevel fortsette som før". Dette leder ofte til den andre elementet: (2) at en undervurderer konsekvensene av ratifikasjon, for av og til sier Beth Simmons at det er slik at alt ikke er som før etter at en har ratifisert, en undervurderer konsekvensene, ved å ratifisere blir en "entrapped", en får sitt handlingsrom begrenset i fremtiden selv for autoritære stater. Så er det litt interessant at (3) noen ratifikasjoner kan forstås ved at regimet er på vei ut, det er ikke vi som skal slite med konsekvensene av dette. Derfor er det en tendens til at autoritære regimer ratifiserer mot slutten av sin tid.

Et par spørsmål fra pausen: det ene spørsmålet var om det finnes noen grenser for hvor mange reservasjoner en kan ta og allikevel være med? Her er det et rettslig svar: Ofte så etableres det ett eller annet forum eller kommisjon, og de som er med der er de som har ratifisert, der kan en være med selv om en har gjort alvorlige reservasjoner, her er det greit om det er av typen "vi har ikke ressurser", men det å stille og ikke vise noen fremgang det er en utsatt posisjon, det er noe som i den engelske litteraturen heter "naming and shaming", som i noen tilfeller viser seg å ha effekt. I noen rapporter så er dette anonymisert, "some contracting partners have failed to comply with article so and so", andre ganger er det temmelig klart hvem det dreier seg om, selv om den anonyme formen brukes så vil noen medlemsland si "det gjelder deg"

Hvor omfattende må samarbeidet være?

Scott Barrets hovedspørsmål. I sin bok skiller han mellom tre hovedkategorier av kollektive goder. *Det ene er der hvor samtlige må delta og fullt ut iverksetter for at det skal bli vellykket.* Dette er samarbeidsprosjekter hvor det svakeste ledd bestemmer utfallet. Eksempel er å bekjempe *smittsomme sykdommer*, eller om en bygger diker mot flom, her er det det svakeste leddet som avgjør hvordan det går. Noen prosjekter er slik at alle må være med. Nå er det jo slik at det å

iverksette en handling krever både vilje og evne, og noen ganger står en overfor land som gjerne vil men ikke kan, og her tiltrer for eksempel WHO med støtte, det er ikke slik at fattige utviklingsland får bukt med ting alene. Dette er en type bistand som er relativt lett å få. De fleste fellesproblemer krever deltakelse (herunder også iverksettelse) av flere stater, men ikke nødvendigvis av alle. Et samarbeidstiltak fordrer en "kritisk masse" av bidrag. I de fleste tilfelle er det ikke antall stater som er avgjørende, men deres samlede kontroll med "basisspillet". basisspillet = det aktivitetssystemet regimet skal regulere

SPØRSMÅL: Hva betyr dette for klimaforhandlingene?

Så hopper en til det andre ytterpunktet: *globale kollektive goder som kan skaffes av en enkelt stat*, og det kan kanskje bare være en enkelt stat som kan greie dette. Som eksempel trekker Barret fram beskyttelse mot innkommende asteroider av en størrelse som kan være farlige men ikke enorme. Med dagens teknologi kan vi oppdage dem ganske tidlig, det vil være mulig for ett eller to av verdens rikeste land å gjøre dette. Det er også en sjanse for at de vil gjøre det, siden om det dreier seg om et himmellegeme som kan føre til stor skade, og det ikke er klart hvor det treffer / global skade, så er det insentiver til å gjøre det. Igjen, vilje og evne, noen, som USA har evne til å ødelegger himmellegemer før de treffer, og de har insentiver, men begge må være oppfylt. Ofte er det snakk om ganske dramatiske størrelser om en snakker om den siste kategorien. Her har både realistisk og tidels liberal teori vært opptatt av hegemoner. Noen er hegemoner som skaffer til veie kollektive goder, de tar regningen for det felles beste. Men, noen hegemoner sørger for å få andre med ved å belønne og straffe, de skaper en "koalisjon of the willing". Men som regel vil bare noen få – kanskje bare én - ha de nødvendige ressurser. "*Den velgjørende hegemon*" (the benevolent hegemon) realiserer kollektive goder for egen regning, eller betaler en "uforholdsmessig" stor andel av kostnadene. "*The coercive hegemon*" kan indirekte løse noen typer problemer ved å "tvinge" andre stater til å bidra (belønner samarbeid og/eller straffer avvik)

Den store mengden spørsmål ligger midt i mellom, hvor ikke alle må være med, men ingen en aktør kan løse problemet, men må ha en koalisjon av en viss størrelse. Viktig spørsmål: hvor stor må en koalisjon være for at det skal være attraktivt å bidra. Viktig spørsmål når det gjelder klimaspørsmålene, hvor stor må den være for å gjennomføre et bestemt prosjekt som resten av verden vil ha fordel av? Økonomer regner på dette, hvor mye betyr EUs tiltak for Kinas kostnader? Osv, så er det et grunnleggende spørsmål hvor mye som er cost-benefit kalkyler, og hvor mye er grunnleggende normer om rettferdighet. Om EU kan begrense Kinas kostnader ved å begrense utslipp med 0.001% av det Kina gjør ikke vil være avgjørende. Her legger fagtradisjonene til grunn at det er rasjonell atferd, men en kombinasjon av ren egennytte og normstyrt atferd.

Hva vil det si at institusjonalisert samarbeid er effektivt?

Hva vil det si at samarbeid lykkes? Det enkle svaret som de fleste gjør: *Et internasjonalt regime er effektivt om det løser det den er opprettet for å løse*

(eller ivaretar den funksjonen det ble opprettet for å ivareta). Tilsvarende for enkeltstående reguleringer og for organisasjoner. Noen ganger spalter en det opp i funksjoner, som å "bidra et bedre kunnskapsgrunnlag som partene kan handle på", så kan en måle hvor effektivt de er i den funksjonen, et annet kan være "hvor bra er det til å endre partenes atferd?". Men, så blir det vanskelig, for hva skal en måle det regimet oppnår i forhold til? Her er det to hovedsvar:

- Effektivitet må måles i relasjon til et klart definert referansepunkt. Den hypotetiske tilstand som ville ha foreligget uten regimet ("business-as-usual") Hvordan finner en ut det? Det vet vi egentlig ikke, vi kan ikke observere det, det vil være en alvorlig feil å se på tilstanden da regimet ble opprettet, for det kan ha skjedd mye i mellomtiden. En må gjøre et kontra-faktisk analyse, da trenger en kausal modell som for eksempel viser hva som gjør at et regime slipper ut klimagasser. Å sammenligne med en hypotetisk situasjon er det vi gjør når vi vil vite om regimet har hatt noen forskjell. Brukes når vi forsøker å besvare spørsmålet: Har regimet forbedret tilstanden?
- Den beste tilstand det er mulig å oppnå (det "kollektive optimum") Brukes når vi forsøker å besvare spørsmålet: Hvor godt er problemet løst under dette regimet? Av og til vil vi vite hvor godt problemet er løst, da legger vi til grunn en annen referanseramme, da tar vi utgangspunkt i en ideell løsning, og måler resultatet opp mot dette. Da trenger vi en ide om hva som er en ideell løsning.
- Så er det noe som heter "the Oslo-Potsdam solution": Ikke forveksle disse to over, så kom to tyske forskere og sier at en kan sette dem sammen, bruke den første som teller og den siste som nevner. Da får en en interessant formel:
Faktisk tilstand med regimet - hypotetisk tilstand uten regimet
 Kollektivt optimal tilstand - hypotetisk tilstand uten regimet

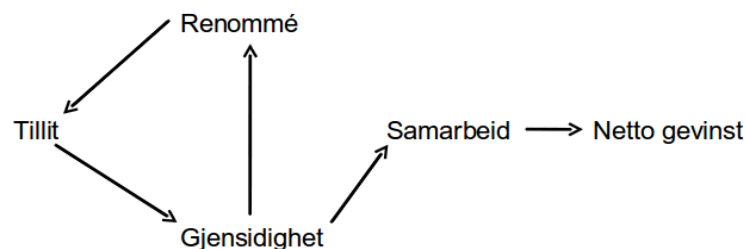
Da får en koeffisient som ofte vil variere mellom 0 og 1.

Så en liten illustrasjon for å vise hvordan en kan bruke denne typen formler i ulike sammenhenger:

		Atferds- ending (forbedring)	Problem- løsning
☐ Miles et al. (2002) (tabell →) – Standardisert skala med verdier mellom 0 og 1.			
☐ Breitmeier et al. (2006) – Where the conditions targeted <i>improved</i> "slightly" or "considerably" regimes had a "significant" or "very strong" influence in 52% of the cases and little or no influence in 9%. – Where conditions <i>deteriorated</i> , regimes played a significant or very strong role in only 7% of the cases, and little or no role in 40%.	Data- basen sett under ett Politisk <i>ondartede</i> problemer	.51 .48	.35 .34

- *Mennesker kan finne kollektive løsninger som er bedre enn det spillteori forutsier.* Hvorfor dette? Aller først har hun en reservasjon, "dette gjelder ikke om en har å gjøre med virkelig hard konkurranse". Det siste momentet er viktig, siden dette er Waltz poeng, verden er full av potensielt utslettende konkurranse. Ostrom sier at om det å tape medfører å bli utradert er det vanskelig, men mange av samarbeidssituasjonene gjelder ikke dette for, da blir resultatet bedre enn formell spillteori forutsier.
- For å forklare dette trenger en en andregenerasjonsteori om begrenset rasjonalitet. ...a second generation theory of boundedly rational, innovative, and normative behavior" (1998:9) Å kombinere ulike forskningsmetoder, fra spillteori via eksperimenter til inngående feltstudier Kanskje er det slik at stater kommer inn i et problem prisgitt en anarkisk grunnstruktur, men det er mulig for mennesker å endre dette, på samme måte som mennesker kan etablere en struktur som ikke er anarkisk, men hvor andre normer kommer fram. En trenger en teori som tar hensyn til at mennesker hele tiden nyskaper og omskaper, og at det er en blanding av instrumentell rasjonalitet og normstyring. Dette er et viktig budskap fra hennes forskning.
- Om en så går videre og spør: "hvis du nå kan gi en enkelt oppskrift som vi kan forstå uten å forstå spillteori og eksperimentteori, hva vil du si?" Det er kombinasjonen av gjensidighet, renomme for å være pålitelig og tillit som er viktig:

Det er dette som driver samarbeidet framover, kombinasjonen av gjensidighet, et renomme for å leve opp til forpliktelser, og tillit. Disse spiller sammen på måten som er vist her. Får en dette til, klarer en å skape en rappe som har disse elementene i seg så får en til samarbeid. Nå tegner ikke Ostrom noen tilbakeføringspiler, men tanken er at om en klarer å bygge samarbeidet så bygger det opp tillit og renomme, og dermed er en inne i en positiv sirkel. Så tre viktige rammebetingelser:

- Det hører med til det optimistiske budskapet at det ikke er alltid at det lykkes, og Ostrom har i sin forskning mange beskrivelser av dette. Når er

det individer klarer å bygge opp denne plattformen? Det er særlig der det er en liten gruppe, med relativt få deltakere.

- Der kommunikasjonen er ansikt til ansikt, i stedet for å sende brev til hverandre.
- Der vi har å gjøre med noenlunde symetri med hensyn til interesser og ressurser. Dette betyr at vi har et relativt godartet problem, i alle fall ikke ondartet.
- Med disse begrensningene til grunn, kan en overføre det fra individnivå til stater? Kan vi regne med at det også gjelder for stater, og mer spesielt i de globale tilfellene som Scott Berret diskuterer, er oppskriften for å få til en klimaavtale gjensidighet og tiltak, eller er det slik at en må finne noe som partene i selvinteresse er interessert i, og bry seg ikke så mye om årsakene: "lag et tiltak som stater er interessert i å gjennomføre, hjelp og styrk dem, om en ikke kan finne dem gi opp". Ostrom har skrevet om dette spørsmålet, og deres konklusjon er at en må være forsiktige, men det grunnleggende resonnetet er viktig, det grunnleggende resonnetet gjelder også for stater.
- Et siste poeng er at statsvitenskap har et ansvar for å bevisstgjøre studenter og samfunnsborgere om de muligheter og det ansvar de har for å bygge og opprettholde dette fundamentet. Ostrom snakker om både muligheter og ansvar. Noen foreslår at for å løse klimaproblemet er at en skal opprette det som en menneskerettighetskonvensjon, "menneskers rett til å leve i et sunt miljø", at alle mennesker har rett til dette. Er det noen problem med dette? De fleste konvensjoner er rettet mot regjeringer, de forplikter ikke enkeltmennesket. Det er noen problemer som må involvere samfunnet, som klima. Om noen skal ha en rettighet må noen ha en plikt. Hvordan håndterer vi situasjonen hvor det dels er de samme som har rettigheten er plikten? Slik er det ikke med menneskerettighetskonvensjonen, men slik vil det være om vi gjør det på denne måten.

Hvorfor er noen regimer mer effektive enn andre?

Ikke så mye på pensum om dette. Det er to hovedsvar på spørsmålet: Noen problemer er *lettere å løse enn andre*, og regimer som har lette spørsmål så gjør de det bedre. Dvs, det er noe med spørsmålene. Hva gjør det vanskelig? At vi ikke har *de kunnskapene vi trenger*, som at vår kunnskap om klimasystemet fortsatt er imperfekt. Derfor er det ofte slik at det første regimer gjør er å etablere et fundament om kunnskap, og om en lykkes i dette har en kommet langt. Men, det kan også være at det er vanskelig å løse fordi det genererer en politisk *mer "ondartet" interessekonstellasjon*:

- Et "politisk ondartet" problem kjennetegnes av: Inkongruens (mellom individuell og kollektiv nytte) + Asymmetri (og derved "objektiv" konflikt mellom partene)
- Et "politisk godartet" problem kjennetegnes av Kongruens [+ Symmetri]

Så en tabell som viser hvordan en med spillteori ganske enkelt kan se på, prøve å klassifisere problemer. Det en har her er moderat selvhevdelse, som er et godartet problem: det har en løsning som er bedre enn de andre, men en er usikker på at den andre vil gjøre sitt, så da vil en heller ikke bidra om den andre ikke bidrar, det verste er om den andre ikke bidrar. Men, det er godartet fordi det er en pareto optimal løsning.

Her er et problem hvor det er to *nash-likevekter*: *En nash-likevekt er når en har å gjøre med to aktører er at en har to strategier som ingen vil angre på etter at en har fått informasjon om hva den andre har gjort.* I denne typen moderat ondartede problemer vil begge helst at den andre gjør jobben, men det verste er om ingen gjør jobben så vil en gjøre jobben selv.

Tilbake til den andre delen av svaret, hvor en ser på institusjoner, en ser etter forklaringen i systemet, i de institusjonene, i problemløsningskapasiteten. Det er slik at de fleste som følger dette forklaringsporet har med de tre første punktene:

- Den institusjonelle rammen (bl.a. beslutningsregler, ressurser og fullmakter for ledelse og sekretariat, m.v.) Der det krever enstemmighet er det et problem, derfor er EU kraftigere enn der det krever enstemmighet
- Fordelingen av makt mellom aktørene. Makt i basisspillet vs. makt i beslutningsspillet
- Lederskap
- Så noe som ikke er så mye studert: Sosial kapital, som Ostrom beskriver, kjernen der er en beskrivelse av sosial kapital. Denne består av tillit, gjensidighet, tette nettverk. Når det ikke er studert mye så er det fordi det er vanskelig å gi det en operasjonalisering på institusjonelt nivå som treffer like bra på underliggende nivåer. En annen kan være at mange IP-forskere (særlig realister) i utgangspunktet antar at sosial kapital har mindre betydning i forholdet mellom stater enn i forhold mellom individer

To (omstridte) tilstandbeskrivelser

- Dagens internasjonale system "... combines structural stability, massive changes in relative capabilities, and political deadlock on major issues". It is "stable but stuck" (Keohane & Underdal, kommer)

- Internasjonale institusjoner stort sett i stand til å drive "business as usual", men har store vanskeligheter med oppgaver som krever lederskap
- EU er et kvalitativt nytt institusjonelt kompleks – forskjellig både fra stater og fra andre internasjonale organisasjoner
  - Moravcsik ("liberal nyinstitusjonalisme"): EU kan i hovedsak forstås som en ordinær internasjonal organisasjon, der viktige beslutninger tas gjennom forhandlinger mellom medlemsstatene
  - Sosiologisk fundert institusjonell teori og (ny)funksjonalistisk integrasjonsteori: EU er i kontinuerlig utvikling, og denne utviklingen har sin egen dynamikk som medlemsstatene ikke lenger har full kontroll over
  - Forskjellen kan trolig delvis føres tilbake til ulike perspektiver: Moravcsik ser primært på store beslutninger om veivalg, (ny)funksjonalistisk integrasjonsteori på aggregatet av mikrobetlutninger

Noen litteratur prøver å peke på om regimers.... Schimmets (pensum) har et spørsmål: Er EU i kvalitativt i en annen dimensjon når det gjelder problemløsning og kollektive goder. Han tar utgangspunkt i Moravcsik, en liberal forsker, og han sier at EU har kommet langt, men ikke veldig. Hans begrunnelse er at EUs beslutninger er et resultat av lange og dels vanskelige diskusjoner, hvor medlemsstatene spiller en stor rolle, det er en kjerne i samarbeidet som må være med når de store beslutningene fattes. Så er det en del litteratur som har et annet resonnement, institusjonell teori, og et kjernepunkt her er at det skjer noe underveis, samarbeid begynner som Moravcsik beskriver det, men etter hvert som det går videre så mister medlemsstatene etter hvert kontrollen over det de har skapt. For å snakke i principal-agent termer, om statene er principalen som skaper samarbeidet for å løse problemer, så må de gi agenten spillerom, så en rasjonell aktør vil gi en agent et vist spillerom. Denne agenten vil selv være interessert i å utvide sitt spillerom, og etter hvert som samarbeidet utvides så vil medlemskapene dels fordi de har tatt beslutninger som det er vanskelig å gå tilbake på (indre marked, oppløsningen av USSR – noen beslutninger er nesten irreversible), det skjer noe, det er en sti avhengighet, en låses inne i et spor, og det har skjedd med EU, de har passert den terskelen, dette er institusjonlistenes poeng, derfor er EU forskjellig, de fleste institusjoner har ikke kommet dit. Denne diskusjonen er viktig, og føres med stor kraft, men det foreleser tror en kan si om den er at for å forstå hvorfor partene kommer til ulike konklusjoner så må en se på hva de analyserer: Moravcsik tar utgangspunkt i store veivalg, mens det institusjonlister og nyfunksjonalister studerer er aggregatet av alle de små beslutningene, alt inngår og vurderes samlet.

Så Omstond mot Alexander Wendt, om anarkier: Omstond tenker seg at det er en utviklingsprosess, som kanskje kan ligne det Hobbiseanske langt tilbake, så utvikler det seg gjennom, og det tar i de lokalsamfunnene hun studerer, så tar det generasjoner å komme seg dit, men de utvikler seg allikevel til noe som kan være en variant av det kantianske anarkiet, men Omstrond vil gå lengre enn det, hun vil si at det ligger i utviklingsprosessen at en kan oppløse anarkiet, at en greier å skape institusjoner som ikke lengre er anarkiske. Det ene ser på dette som et utviklingstrekk hvor en begynner langt tilbake, og en utvikler seg mot de "høyere kulturene" enn anarki.

Det er en pause på 14 dager, en grunn til dette er at det er lenge til vi har eksamen, og neste gang så vil foreleser gjerne ha tips om hva han skal legge vekt på.

10: Oppsummerende oversikt, spørsmål og svar

2010-11-03

Dagens tema er de store sammenhengene, det kommer en spørretime nærmere eksamen. Først tilbake til det som er kunnskapsmålene for kurset: Hvordan er den store sammenhengen i undervisningen og litteraturen? Det beste rådet er å gå til kunnskapsmålene. Det ene er at en gjennom J&S bok og en del av artiklene skal få kunnskap om grunnleggende premisser, dvs, fagtradisjonene. Disse er helhetsforestillinger om analyse av IP, grunnleggende premisser, om staten, det internasjonale system, hvordan forholdet er mellom dem. Når en snakker om fagtradisjonene er en dette en er opptatt av, og det er der J&S ligger. Det er også noen artikler tatt inn for å utdype dette. Men, det er også et annet formål, som ikke bare er "høytflyvende". I kurset ønsker en også å gi analytiske verktøy som også kan brukes til å forstå parters utenrikspolitikk. Putnam, Melby osv er der for dette. De er der ikke for å belyse realisme, positivisme, osv, men for å gi oss verktøy, modeller som vi kan bruke. Konflikt er beskrevet i Mitchell og Hovig sine artikler. Det er også noen sammenhenger mellom disse to målene, en del av litteraturen om samarbeid har også utgangspunkt i noe, som kan ligge nære en fagtradisjon. Som Schillings artikkel, den tar i det vesentlige utgangspunkt i konstruktismen. Simmons og Omstrums artikkel tar utgangspunkt i realismen, atferd som i hovedsak rasjonelt motivert. Disse fagtradisjonene kan en se nedfelt i noen av de andre artiklene, men de er der ikke for å bygge opp om J&S om de store fagtradisjonene, men for å gi oss verktøy for å analysere fagtradisjonene, og to spørsmål: konflikt og samarbeid.

Modeller og teorier

Vi begynte med modeller, de er grunnelementene i teoribygging. Når vi bygger teorier lager vi modeller, de er grunnpilarene i teoribygging. All IP analyse bruker modeller, i disse ligger et sett med forutsetninger om den enkelte aktør, og om systemet. Hva er en modell? Det er viktig å huske dette, siden en ikke må forveksle modellen med den empiriske virkeligheten. En modell er en forenklet representasjon, *den skal forenkles ved å fange inn essensen med få variabler*. Eksempel: en kan forstå IP prosesser ved å se på partenes preferanser, institusjonell ramme og partenes makt. Dette er en enkel i første omgang, men blir komplisert når en prøver å spesifisere. Enkelte teoretikere har lange lister over hvilke faktorer en bør ta hensyn til når en analyserer staters utenrikspolitikk. Dette er ikke galt, men en modell som prøver å fange inn alt er ikke lengre tjenlig som modell, da kan en heller prøve å beskrive det virkelige objekt. En modell skal også gi oss grunnlag for å la oss utlede interessante og dristige slutninger. En modell må være modig, den skal si oss noe som ikke er trivielt. Det skal være riktig også, men det skal ikke være trivielt. En lærebok om metode som tre av våre ledere forskere har skrevet har et slagord som en kan tenke over: "It is better to be wrong than vague". Det er noe av det vi må ha med oss når vi tenker modeller, siden om de ikke er så skarpe at vi ikke kan utlede noe av dem så er de

ikke til hjelp. Det er ikke nok at det blir riktig (fotballkamp vil alltid ende i H/B/U, det er trivielt). Så, til teori: forskjellen mellom en modell og en teori er at en modell er en forenklet representasjon av objektet, og en teori er et sett sammenhengende utsagn om dette objektet som vi mener vi har grunnlag til å sette lit til. Vi kan lage oss en modell av stat som rasjonell beslutningstaker, men det er en modell. Men, vi har også mange teorier som gjør bruk av slike teorier, som teorier som tar utgangspunkt i rasjonalitet, som sier noe om hvilke tilfeller samarbeid kommer i gang. En god del forskning ser på hvilke betingelser konflikt eskalerer til krig. Dette er teorien. En teori skal helst forklare mye ved hjelp av lite. Det skal ikke være slik at en trenger en egen teori for Norge og en for Sverige, den skal fange inn kjernen, være presis, og den skal få med det viktigste. Så gjelder igjen at det er kriterier det kan være vanskelig å forene. Viktige kriterier:

- Et bredt gyldighetsområde (i rom, tid, sak)
- Dybde (trenger inn til "kjernen")
- Presisjon (gir klare konklusjoner)
- "Forklaringskraft"
- Har med de viktigste faktorene/variablene og virkningsmekanismene
- Spesifiserer sammenhengene mellom dem riktig

Så til enkeltteksemplarer av modeller, Allison. Han har tre modeller, og i en del seinere forskning er de to siste slått sammen til en. Den første modellen han tar utgangspunkt i er staten som en enhetlig rasjonell aktører. Det innebærer at vi kan tenke oss staten som ett enkelt individ, som en enkelt beslutningstaker. Da gjør vi noen forutsetninger, som at det er foretatt en helhetlig vurdering til grunn for beslutningene som er tatt. Denne helhetlige vurderingen har utgangspunkt i nasjonale interesser, og atferden er instrumentelt rasjonell. Kort sagt om instrumentelt rasjonell: handling og atferd kan forstås som en funksjon av preferanser og situasjon. De to andre modellene utfordrer primært tanken om å se staten som en enhetlig rasjonell aktør. Det han gjør er å gripe an to tilnæringsmåter: den komplekse organisasjonsmodellen er inspirert av "business administration". Det den gjør er å si at vi står ovenfor en kompleks organisasjon, den svarer på utfordringer ved å spesialisere seg. Det vil være flere ulike enheter, og en får en rekke enheter som har en mer eller mindre spesialisert forståelse, som fiskeridepartement osv. Disse snakker ikke nødvendigvis veldig ofte. (Dvs, ikke enhetlig aktør). I tillegg til det så etablerer komplekse organisasjoner rutiner. De vil først klassifisere en sak i en kategori, som igjen vil utløse rutiner, som utenriksdepartementet vil klassifisere noe som "søknad om asyl", da er det rutiner for søknadsprosessen, og kriterier fra stortinget om hvem som skal få politisk asyl. Det som skjer er ikke er at en saksbehandler vurderer i hensyn til nasjonens interesser, en vurderer i følge

rutinene. Om en skal forutsi resultatet så er det beste en kan gjøre er å se på hva som ble gjort i nærmeste foregående situasjon, siden atferden følger reglene. I den tredje modellen, den byråkratiske modellen er det beslutningstakerne som er interessante, de som inngår i bestemte roller og dermed har adgang til beslutningsprosesser. En får en serie beslutningsprosesser, med ulike deltakere, hvor hver deltaker har med perspektiver utfra posisjon, en får en blanding av nasjonale interesser og særinteresser, utenrikspolitikken blir et aggregat av dette. I den andre vil en forvente konsistens mellom prinsipper og mikrobeslutninger (fullstendig i den første, og sektorvis i den andre) så vil en ikke forvente det i den tredje.

Modell	Analyseenhet	Forutsetninger		
		Horisont	Viktigste drivkraft	Atferd
I	Staten (enhetlig, rasjonell aktør)	Helhetlig	Nasjonale interesser	Instrumentelt rasjonell
II	Kompleks organisasjon	Hver enhet mer eller mindre spesialisert	Nasjonale interesser <i>innenfor</i> enhetens eget domene	Pregt av <i>rutiner</i> og repertoarer, begrenset fleksibilitet
III (kfr. også Putnam og <i>poliheuristisk</i> teori)	Beslutningstakerne (<i>"spillere"</i> , i roller). Flere typer spill, med til dels ulike deltakere	Variere, mye bestemt av <i>rollen</i> ["Where you stand depends on where you sit"]	Blanding av nasjonale interesser og særinteresser	Utenrikspolitikk blir strømmen av <i>spillutfall</i>

Til dette kan en knytte Putnam, hans resonnement ligger nære modell tre til Allison, men det han tilfører analysen er at en stat befinner seg i en forhandlings situasjon med en eller flere andre stater. Modellen hans tilpasser denne konkrete foretredelsen til handlinger. I en slik situasjon vil beslutningstakeren, være en person som må fatte en beslutning begge veier: for å få til en løsning må en få til en løsning med de andre partene, og en må få til en løsning som kan aksepteres internt. Det er to krav til sjefsforhandleren: å finne en løsning som er forenelig med de andre partenes interesser, og som samtidig blir akseptert internt. Dette er ikke lett å forene, siden begge parter vil kreve mye. Spørsmålet er om det finnes noe overlapp mellom det ytre og indre mulighetsrommet. Finnes det noen løsninger som faller innenfor begge disse mulighetsfærene, om ikke så bryter det sammen. Hva er Putnams definisjon av win-set? Det knytter seg til det interne, det er det settet løsninger som sjefsforhandleren kan få gjennom internt. I noen sammenhenger har Putnam vært mer presis: det settet løsninger som vil bli akseptert om en har en direkte votering i for eksempel et parlament, hvor en avtale er ene alternativ og status quo er det andre. For at det skal bli en heldig løsning av en forhandlings situasjon må sjefsforhandleren få indre og ytre aksept. Putnam beskriver ganske interessant hvordan forsøk på å påvirke motparten kan få betydning internt og vice versa. Det vil være slik for eksempel at å ha en betydelig intern opposisjon som ikke vil ratifisere hva som helst, kan være en styrke, men bare opp til ett

punkt, siden sjefsforhandler er avhengig av at det finnes minst en løsning som kan godtas av både forhandlingspartner og opposisjon.

Grunnresonnementer i rasjonalitetsmodeller

Dette er grunnresonnementet når en sier at en forstår politikk som rasjonell atferd. En aktørs handlinger er basert på preferansene til aktøren, og tar hensyn til situasjonen beslutningstakeren står i. Valget er perfekt rasjonelt om valget er det beste for å realisere egne preferansene gitt situasjonen aktøren befinner seg i. Den brukes av og til på andre måter. Hva er det polytistisk (?) teori gjør? Den gjør tre ting som avviker fra den perfekte forståelsen av rasjonalitet som en finner i spillteori, for den første sier den at beslutningsprosessen går gjennom to trinn: det første er en grovsortering, hvor en avviser alternativer som ikke oppfyller visse minstekrav. Det er en innledende runde, en setter minstekrav og sorterer vekk de som ikke tilfredsstillter det. Det andre de sier er at i første runde så er det interne kravene som vurderes først. Når Obama vurderer hva som skal gjøres i Afghanistan så vil en bare se på løsninger som tilfredsstillter interne kriterier vil gå videre. (Ligner litt på Putnam, men ikke helt det samme) det tredje, som følger av det andre er at i denne vurderingen er det ikke nasjonens interesser som står i fokus, det er regimet eller beslutningstakers interesser som står i fokus. Det gir et mer komplekst bilde, som nyanserer oppstillingen. Det første trinnet er grovt, det andre det nasjonale. Den første fasen er annerledes. Et annet spørsmål foreleser fikk var hvordan dette forholder seg til det konstruktivistene snakker om rasjonalisme (Ruggie for eksempel). De aller fleste som bruker denne typen rasjonalitetsmodeller er ikke glade for ordet rasjonalisme, de snakker heller om spillteori, public choice teori, public action teori – de har mer presise betegnelser. Betegnelsen rasjonalisme er noe som konstruktivistene har festet på andre retninger. Når de gjør det så har det med seg denne forståelsen, men de har gjort to ekstra grep: de fester seg for det første ved at rasjonalitetsforskere antar at preferansene er exogene gitt, at de er gitt utenfor modellen sett. For konstruktivistene legger de mer i den, de sier at de er gitt en gang for alle og ikke endres under veis, dette er en forutsetning en del forskere gjør når de bruker rasjonalitetsmodeller (men det er ikke en del av modellen selv). Det andre de gjør er at de sier at rasjonalisme primært er opptatt av materielle goder. Dette er ikke riktig om en tenker helt generelt, men det er en korrekt beskrivelse av en del rasjonalitetsforskning, som Kenneth Waltz, han tenker i rasjonalitetsmodeller og legger hovedvekten på materielle. Så, det er noe i det, men de som bruker modellen over er ikke glade i betegnelsen rasjonalister, og konstruktivistenes forståelse av hva en rasjonalist er tar ikke bare hensyn til betegnelsene men like mye til praksis som rasjonalitetsforskere har, så legger de praksisen inn som definatoriske kjennetegn. Derfor får tradisjonene et problem med å diskutere skikkelig med hverandre.

Stater som utenrikspolitisk aktør

Det som er gjort her er å ta fire av tradisjonene som er gjennomgått. Forleser vil gå tilbake til IPØ og den engelske skole seinere, den siste ligger litt mellom alle tre. En kan skille disse tradisjonene fra hverandre ved å stille spørsmål av typen

som er stilt her. Hvordan ser de på staten vsv samfunnet? For den konstruktivistiske er det noe mer komplisert, men det en kan si ser den typisk staten som forankret i samfunnet, embedded er et yndlingsuttrykk for denne tradisjonen, og det gir man anledning til å svare på et spørsmål – ruggies embedded ....., det han gjorde var å si at han polemiserer mot noe som var dominerende forestillinger i IPØ at det var en kamp mellom marked (liberale) og planøkonomi (kommunistisk). Så var det noen forskere som sa at i vest-Europa har vi liberalisme, i øst har vi planøkonomi, så kom Ruggie og sa at det ikke var riktig, i vest har vi embedded regionalism, den er embedded i a social, et kompromiss mellom staten og arbeidsgivere og arbeidere, det er embedded liberalism, bygger på liberalisme langt på vei, men er embedded in. Mange konstruktivister vil gå videre og si at det er embedded in the normative superstructure, velstand i et videre forstand, og normer som likhet. Ruggie sa at en må slutte med forvirrende betegnelser, i det vestlige samfunn er det ikke elaiize faire, men embedded liberalisme, liberalisme som er forankret, liberalisme med social purpose, begrenset av ideer. Men, ellers er det ikke lett å beskrive konstruktivisme i slik tabell.

	Grunnstruktur	Interesse-konstellasjon	Maktfordeling
Den realistiske fagtradisjonen	Anarkisk • Ingen overnasjonal styringsinstans • Morgenthau: Heller ikke noe felles og styrende normsett	Konflikt utbredt og uunngåelig • I noen konflikter står mye på spill	Meget store forskjeller, men i kontinuerlig endring (kfr. Gilpin: "Loven om ujevn vekst")
Den liberale fagtradisjonen	Anarki, i varierende grad modifisert av institusjoner (også ikke-statlige)	Blandet; sammenveving skaper positiv interesse i andres velferd	Ulik – og kan variere mye fra saksområde til saksområde
Den konstruktivistiske fagtradisjonen	? [Wendt: modifisert anarkisk]	Variere – avhengig av den sosiale konstruksjon av "ego" og "alter" (Kan ikke avledes av "objektiv" materiell struktur)	[Ulik, men materielle forhold får betydning gjennom ideer og oppfatninger]
Den marxistiske (radikale) fagtradisjonen	Formelt anarki, men det internasjonale system er sterkt preget av uformelle dominansrelasjoner	I et kapitalistisk system: grunnleggende konflikt mellom klasser (grupper) (Strukturelt bestemt)	I et kapitalistisk system: Meget store forskjeller

	Statens forhold til samfunnet	Styreformens betydning	Politikken uttrykker (i hovedsak)
Den realistiske fagtradisjonen	I utenriks- og sikkerhetspolitikk: Betydelig <i>autonomi</i>	For <i>innholdet</i> liten For <i>makt og atferd</i> : noe større (i klassisk realisme)	Nasjonale interesser (dette utsagnet har både deskriptiv og normativ status)
Den liberale fagtradisjonen	Staten som <i>representativ</i> institusjon (i ulik grad, mest for demokratier)	Stor ("den demokratiske fred")	Et veid aggregat av <i>samfunnets</i> interesser
Den konstruktivistiske fagtradisjonen	[Staten "embedded" i samfunnet, men sjelden eksplisitt spesifisert]	[Ikke inngående behandlet, men implisitt tillagt en viss betydning]	<i>Kollektiv identitet</i> – felles oppfatninger og normer
Den marxistiske (radikale) fagtradisjonen	Staten <i>redskap</i> for den herskende klasse (elite)	Moderat: det <i>økonomiske</i> system viktigere	Den <i>herskende klasses (elites)</i> interesser

Tilsvarende kan en gjøre om det internasjonale politiske system. Her gir det også mening å beskrive det som gjort her. Hvilke antagelser gjør en om systemets grunnsystem? Anarki, konflikt – litt mer konstruktivisme: Alxeander Wendt: Anarki men modifisert av normer. Den marxistiske tradisjonen vil snakke om grunnleggende dominanssystemer hvor noen klasser styrer. Slik kan en fortsette, om konfliktsituasjoner: realister, konflikter er utbredt, noen er intense, de kan aldri bli avskaffet. I den liberale tradisjon: det er opptatt av konflikt, men ser mange felles interesser. En kan beskrive tradisjoner på denne måten. Tilsvarende gjelder også for internasjonale institusjoner:

	Autonom kraft?	Påvirker staters verdier/ interesser?	Påvirker maktfordeling?	Viktigste funksjon(er)
Realisme	Liten – i alle fall i "storpolitikk" – men kan være delegert <i>tekniske</i> funksjoner	Marginalt for stormakter, litt mer for småstater	Marginalt; redskap for de mektigste medlemsstatene	1. Tjenesteyting 2. Regulering
Liberalisme	Variere mellom saksfelter og regioner, men i tendens økende	Ofte, særlig på det operative plan, mer sjelden fundamentalt	Ja, i moderat grad, og da som oftest <i>utjevne</i>	1. Regulering 2. Tjenesteyting (Konstituering)
Konstruktivisme	Analyseres oftest som <i>arenaer</i> , som kan gi viktige føringer	Ja, og kan <i>endog bidra til fundamental</i> endring	[<i>Indirekte</i> , gjennom endring i verdier og oppfatninger]	1. Konstituering 2. Regulering (Tjenesteyting)
Marxistisk (radikal)	Liten, i alle fall i et kapitalistisk system	Marginalt	Marginalt; redskap for herskende klasse (elite)	1. Regulering (repressiv) 2. Tjenesteyting

Her er det valgt ut fire dimensjoner, igjen de samme fire tradisjonene. En kan f.eks spørre om tradisjonen tillegger institusjoner en selvstendig forklaringskraft? Realistene vil si nei, det er en betydning teknisk, men ikke politisk. Liberalister vil si at det varierer i tid og sak (mer i økonomisk enn i sikkerhet), i rom (mer Europa enn midt-østen). konstruktivister tillegger institusjoner stor betydning som arenaer. Der hvor konstruktivistene vil markere seg tydeligst er når en kommer lengst til høyre i matrisen, siden de ikke har store egne bidrag (unntatt arenaer) på det første, men så blir det viktig. Kan institusjoner påvirke stater og interesser, ja, via sosialisering, internalisering, osv. påvirker de maktfordelingen? Det sier de ikke så mye om, men indirekte sier en det. Hva er det viktigste en institusjon gjør? Det former kollektiv identitet, verdier, forestillinger – de konstituerer, de gjør noe med aktøren, former de som deltar. Her skiller de seg fra de andre, som ser på tjenesteyting og regulering som de viktigste funksjonene til institusjoner. Det foreleser har prøvd å gjøre her er å bruke enkle grep til å få fram noe av essensen til fagtradisjonene. Det er mye mer å si om dem.

Forleser fikk et spørsmål om hva private government er i forholdt til dette. Mesteparten av litteraturen på pensum handler om mellomstatlige ting. Men, det har vært en veldig vekst i populasjonen av internasjonale organisasjoner,

transnasjonale regimer og organisasjoner. Denne har vokst mye raskere enn populasjonen av stater. Det er en artikkel på pensum som sier at slik er det, "private" (or non-governmental institutions) har vokst raskere. Men, hvilken betydning har det? Kan en forstå det i makttermer? For artikkelen er det et skille mellom authority og power. Authority er legitim myndighet vi tillegger noen, vi kan tillegge statsministeren legitim autoritet til å fatte beslutninger, og godta beslutninger selv om en ikke liker dem, siden vi har gitt han mandat, vi har gitt Stoltenberg fullmakt til å handle på våre vegne, og da må vi av og til godta at de beslutningene han fatter ikke alltid er noe vi liker. Det er rollen mer enn person, det er ikke i egenskap av hans private egenskaper at vi vil godta dem. Autoritet er denne legitime myndigheten som vi tilkjenner noen, tildels i kraft av rollen, i noen tilfeller i kraft av "the kind of being they are", for å sitere en konstruktivist som omtalte Nelsom Mandela. Autoritet er da forskjellig fra makt, makt skal en snakke om seinere: Kontroll over utfall som andre knytter interesse til, autoritet er noe annet: legitim tillit til å fatte beslutninger, eller at vi tilkjenner en aktør en status. Private organisasjoner kan også bruke maktmidler, for eksempel boikott, det finnes dyreværnorganisasjoner, miljøvernorganisasjoner, og det finnes en transnasjonale organisasjon som prøver å få kunder til å boikotte møbler av regnskogstre.

Er det noen forskjell på premisser og forutsetninger når en snakker om modeller? En kort svart er nei, en kan godt se en forutsetning som et premiss.

De neste slidene er ting som ikke ble gjennomgått sist.

Gjennom hvilke mekanismer kan et regime virke (1)?

En er fortsatt inne i analysen, og spør: hva gjør at en organisasjon virker i den grad den virker? Her peker forleser på 5 ulike mekanismer, som ulike fagtradisjoner i ulik grad vektlegger:

- Ved å tjene som en arena for spredning av ideer og informasjon (diffusjon)
  - Mange internasjonale regimer etablerer organer og prosesser som bidrar til å legge et felles grunnlag av omforent kunnskap
  - Ved å etablere spilleregler som gjør det lettere for partene å finne frem til og å følge opp gode fellesløsninger
- Institusjonalisert samarbeid stimulerer gjerne partene til å anlegge lengre tidsperspektiver
  - godta "diffus" i stedet for "spesifikk" gjensidighet
  - feste tillit til at andre parter overholder sine forpliktelser
- Ved å påvirke en eller flere parters interesser eller verdier/normer

- For eksempel gjennom læring, sosialisering, positive resultater fra tidligere tiltak, eller ved at regimet tilrettelegger prosesser som genererer egne insentiver
- Simmons (2009): Tilslutning til menneskerettighetsavtaler kan i begrenset grad forstås som uttrykk for genuin internalisering av normer (sosialisering)
- Ved å "autorisere" en bestemt regel, norm eller praksis
  - "Autoriseringen" kan skje ved at en regel gis status som rettslig bindende, men også gjennom uformell legitimering
  - Ved å påvirke fordelingen av innflytelse eller makt innad i et eller flere medlemsland
- Simmons (2009): Menneskerettighetstraktater og -protokoller virker primært gjennom denne mekanismen ("empowering")

Den ene funksjonen institusjoner spiller er at de er arenaer, og der skjer det utveksling av informasjon, spredning av normer. Organisasjoner har viktige funksjoner som arenaer, og det kan de ha selv om de ikke har stor beslutningsmyndighet. Forgjengeren til OECD fikk gjennom bare ved å organisere møter og forskningsprosjekter gjennomslag for et prinsipp om at forurenseren skulle betale.. OECD kunne ikke få gjennomslag til at dette prinsippet skulle gjelde, og etter hvert fikk en en mye sterkere organisasjon, EU, som bestemte "you shall". Alle fagtradisjonene har med arenaen, konstruktivistene er veldig glade i den, også liberalistene, men også realistene. Det neste punktet er noe mer atskillende: ved å etablere spilleregler (institusjoner etablerer), disse får stor betydning, siden de hjelper partene til å komme fram til gode løsninger, som å anlegge en permanent organisasjon, en kan tenke langsiktig, en kan godta diffuse ting i stedet for konkrete. I EU samarbeidet så kan for eksempel Danmark som ikke får sin vilje gjennom fordi noen i sør-Europa får gjennom sine nasjonale interesser så kan en forsone seg at en vil få god drahjelp seinere kanskje i en annen sak får en drahjelp,. En trenger ikke gjensidighet i forhold til Berlusconi, han kan kanskje tape ved neste gang. Dette er et hovedpunkt hos Linn Omstrund, en bygger tillit. Linn Omstrunds resonnement er at når en får etablert slike spilleregler, og hennes argumentasjon er veldig i samsvar med den liberale måten å tenke på, så bygger en tillit ved å etablere spilleregler. Tillit og gjensidighet er det institusjoner bygger opp ved å etablere spilleregler. Omstrund er der som fremragende forsker, men også fordi hun har et viktig argument: den typen rasjonalitet som spillteoretikere forutsier angir for ofte for negative prediksjoner, resultatene blir bedre enn disse modellene forutsier. Hun begrunner dette i empirisk forskning. Hvorfor er det slik? Fordi mennesker kan omdefinere spillereglene, dette gjør det noe mer difust, så mulighetsrommet blir mye større. Dette er Linn Omstrunds tanke.

Hvordan kan et regime virke? Ved å påvirke en eller flere parters interesser eller verdier/normer, dette er hovedargumentet fra den konstruktivistiske situasjonen (ved siden av å være arenaer) Beth Simmons ikke helt enig, hun er på pensum av to grunner: Hun er tatt med som en kontrast til Scott Barret. Mye av litteraturen på internasjonalt samarbeid bygger på hans type teorier, collective action paradigme, de er opptatt av å analysere ting utfra eksterne faktorer, inkongruenser, de ser samarbeid som betingede løfter om samarbeid, som om tolsatser. Så inngår partene en avtale, denne består av betingede løfter for hver av partene. Av og til bare implisitt betinget, men de er betinget. Så kommer Simmons og sier at på noen områder kan vi ikke forstå institusjoner på denne måte, de er altså ikke uttrykk for betingede løfter, de kan ikke forstå i form av collective action, som avtaler om menneskerettigheter. Når Norge underskriver en avtale mot tortur så er det ikke vi som sier til Danmark at vi vil la være og torturere om dere gjør det samme. Avtalene har ikke denne karakteren. Hva slags karakter har de da? Simmons: Vi må forstå dem som et rasjonelt uttrykk for et verdifelleskap, for en norm som alle partene ønsker. De binder seg ikke så mye til andre stater som til egen befolkning. Den norske regjering lover det norske folk at en ikke vil bli torturert, en skal få en human behandling. Tortur blir da i norsk lovgivning en kriminell handling i seg selv. Simmons sier dette, så spør hun, hvordan kan vi forstå at noen stater slutter seg mer til og er mer entusiastiske til menneskerettigheter? Den viktigste forklaringen ligger i hva slags stater det, demokratier går lengre, og det kan være kulturelle forskjeller, men bare på noen områder, som religiøse konvensjoner og normer som binder opp noen stater og ikke andre. Simmons undersøker tesen om at en forandrer partenes interesser og normer utfra kulturelle interesser, det finner hun ikke så mye empirisk støtte for, en kan forstå det som rasjonell handling, men ikke av Barret sin type, som utveksling av løfter. En kan se på det som rasjonell ekspressiv handling, som gir uttrykk for verdien av likestilling og lignende. Ved å autorisere gitt regel ser også noe som den engelske skole er opptatt av, at en norm får en sertifisering, et "seal of approval". Konstruktivister vil legge en viss vekt på dette. Den femte og siste er at den påvirker fordelingen av .... Simmons mener at dette åpenbart har stor betydning, om en skal forstå hvordan konvensjoner får betydning, ved å forstå at regjeringen har knyttet seg til en konvensjon gir borgere og organisasjoner et bedre grunnlag for å gå videre, som hvordan konvensjonen mot diskriminering av kvinner hjelper til med å mobilisere organisasjoner i mange land, det hjelper til med å forstå hvordan organisasjonene slår gjennom. Det samme sier Finnemore og Sikken, denne artikkelen henger bra sammen med Simmons. Om en skal forstå kontraster, to ulike måter rasjonalitetsmodeller brukes på kan en sammenligne Simmons og Barret. De er veldig enige i grunnsyn, men gjør analyser som tegner ulike bilder, en vil være enig i at begge har rett, men på forskjellige områder.

Konflikt

Så veldig kort til det vi har på pensum om konflikt. For det første selve begrepet. Med en gang vi snakker om konflikt, og bruker det i en faglig analyse, da gjør

Mitchell og mye av konfliktsituasjonen et grep, de skiller mellom tre ulike aspekter:

- At en aktørs mål eller interesser helt eller delvis utelukker en annen
- Det følelsesmessigere engasjementet, holdning til en annen part
- Atferden en faktisk gjør.

Michell sier at det er viktig å presisere hva vi egentlig snakker om, siden de er knyttet sammen så kan en ha en objektiv situasjon hvor partene er i konkurranse uten at det utløser fiendskap. Det kan også være at en har en innbitt konflikt som utløser atferd men som objektivt sett ikke er noen konflikt. Om en tror at noen forfølger deg, men personen ikke har noen slike intensjoner for eksempel. Det konfliktforskningen viser er det foreleser kaller et komplekst samfunn

(trekant)

Bestefaren til figuren er Johann Galtung, som sier at en konflikt kan komme fra alle hjørnene. Noen fagtradisjoner er opptatt av visse deler framfor andre, som realisme vil være særlig opptatt av forholdet mellom situasjon og atferd. Mye konsstruktivistisk forskning vil ligge i forholdet atferd – holdning. Også en del klassisk realisme er opptatt av dette, men Waltz er det ikke. Det ene er at det et komplekst samspill, men en kan ikke forholde det entydig til fagtradisjonene, det er slik at noen er mer opptatt av andre, emn en må kunne skille mellom Waltz og Morgenthau.

Makt

Med en gang det er snakk om konflikt blir det interessant med makt. Det foreleser har gjort her er å kort eksemplifisere det argumentet som ligger under Jon Hovig sin artikkel, dette er den generelle modellen som Hovig bruker når han snakker om makt. Den modellen som er mye brukt, og som lå til grunnlag for den første maktutredningen: Bs makt over A er en funksjon av As avhengighet av B. det leder umiddelbart til neste spørsmål: Hva er avhengighet? En funksjon av interesse og kontroll. Det som gjør det avhengig av en annen er at en annen kontrollerer noe som er av verdi for deg, noe du har sterke interesser i. så kan vi lage formler av dette, som vist her, dette gjøres når en går fra å beskrive en modell rent verbalt til å formulere den mer formelt, da blir det ofte ligninger ut av det. Så er det ofte slik at det er mange aktører i bildet, og for å få et samlet uttrykk må en også analysere flere andre relasjoner. Er det slik at B har indirekte kontroll over si en tredjepart C som A også er avhengig av? I så fall går det en indirekte sti fra Bs kontroll til noe C verdsetter som har.. denne indirekte stien kan være svak om den går gjennom mange ledd.

Grand Theories

For det første, prøv å se når en leser Jackson og Sørensen, sett deg i forfatterens sted, prøv å se hva forfatteren prøver å fortelle oss. Det de prøver å gjøre er å forklare hva som *særmerker en tradisjon*, hva som er forskjellig. De beskriver

veldig mye med vekt på å få frem særtrekk. Alt annet likt så vil en lære mer om forskjeller enn om likheter. En lærebok bygges ofte opp til å få fram særtrekk om resonnementer. Om en tar med det som utgangspunkt så er det viktigere å få med seg at de fleste forskere vil si at alle har noe viktig å fortelle oss, men det de har å fortelle oss er i alle fall et stykke på vei komplementært, *de kan forenes, ikke nødvendigvis ved at begge deler er sant om det samme objektet, men de vil ha ulike gyldighetsområder, de tar for seg ulike aspekter om en sak*. Robert Cohein og John Nein skrev noen av bøkene som har blitt stående som helt grunnleggende særlig for den liberale tenkningen, men også litt den realistiske. Det de gjør er ved å lage et paradigme, complex interdependence. De sa: vi gjør ikke krav på at denne modellen gjelder allment, vi sier at den får økende gyldighet i det internasjonale system, men *den gjelder avgrenset i tid* (primært fra slutten av 60/70 tallet og fremover, den er ikke en god beskrivelse av den umiddelbare etterkrigstiden – undertittelen på den første boka deres var "world politics in transition". Morgenthal skrev sitt store opus i 1948.) Sak: Dette gjelder mer for økonomisk og velferdspolitikken enn for sikkerhetspolitikk. Rom: Det gjelder i rom, fordi det bare er noen deler av verden som er vevd sammen på denne måten, i første omgang vest-Europa, men vi ser det i Asia, men i hovedsak gjelder det vest-Europa og Nord-Amerika, kanskje OECD området i stort. Vi ser tilløp i øst-Asia, og latin-amerika. Det er det ene. Og om en husker det som ble sagt om Wendt og xxx så prøver de å vise hvordan rasjonalisme i konstruktivitetenes betydning langt på vei kan sies å være komplementær på den samme måten. Det er viktig når en vurderer de ulike tilnæringsmåtene så er en teori viktig i to betydninger av ordet: Det første en tenker på er om den er empirisk sann, i overensstemmelse med virkeligheten (Dette er det første sannhetskriteriet). Men, det er en annen betydning også, en konklusjon kan være riktig i betydningen den følger med logisk nødvendighet av prinsippene vi har formulert. Mye rasjonalitetsforskning er som dette. Realismen har vært utsatt for mye kritikk, og når en skal forstå denne kritikken så må en tenke gjennom hva kritikerne kritiserer. Cohain og Nai kritiserte realismens empiriske gyldighet, dens empiriske sannhet. De avgrenset gyldighetsområdet, og sa at den bare gjelder i noen områder. Alexander Wendt angriper at det ikke følger av forutsetningen om anarki at det også må ha de konsekvensene som realistene påpeker. En anarkisk grunnstruktur kan føre til det Hobbess kaller en naturtilstand, men det kan også gi en Kantiansk og Ostroms samarbeidkultur. Fortsatt anarki, men etter hvert med spilleregler. Så, det er ikke slik, hovedargumentet til Wendt, det er ikke slik at naturtilstanden følger, det Hobbess kalles naturtilstand følger av forutsetningen om at det internasjonale politiske system er et anarki.

Det er krevende å holde disse fra hverandre, men vi prøver.

Internasjonal politisk økonomi

Problemet med IPØ er at om en stiller det på linje med de andre tradisjonene så får en vanskeligheter. Det er ikke så lett å putte på de samme dimensjonene, og er ikke like enhetlig. Det er dels snakk om et forskningsfelt, men det er også en *disiplinovertreddende fagtradisjon* som prøver stille sammen verktøy og elementer

særlig fra statsvitenskap og økonomi. En trenger å skru disse sammen for å forstå skjæringflaten mellom økonomi og politikk. Mye av IPØ er inspirert av liberalismen, men det er også radikale varianter, som kommer nær realistisk måte å tenke på. De neste to slidene utdyper dette. IPØ dreier seg om ting som skjer i skjæringflaten mellom økonomi.... For mange så vil det kanskje stå slik at noe av det viktigste STV har tilført IPØ er forståelsen av institusjoner og makt, gjerne makt og institusjoner forstått som analysert tidligere i timen.

Fagdebatter

Det har vært mye litteratur om dette. Det første vitenskapsteoretiske spørsmålet er hva slags kunnskap er mulig? Her er det en diskusjon som pågår mellom en vitenskapsmessig "relativisme", denne er indirekte beskrevet som postmodernisme i J&S og er omtalt i Ruggies artikkel. Disse skiller seg fra hverandre først og fremst hvordan (relativisme og realisme) realismen sier at det eksisterer en virkelighet uavhengighet av vår forståelse, relativistene sier at en nesten ikke kan snakke om en objektiv virkelighet, vi kan bare snakke om vår forståelse av denne virkeligheten, vi kan bare studerer fortellinger om virkeligheten. Det er ikke så mye om dette i pensum. Så er det den behavioristiske tradisjonen, som var et opprør mot den tradisjonelle metoden, som tok sikte på å innføre mer vitenskapelige prinsipper. Den første grenen av opprører et behaviorismen, denne har hatt betydelig gjennomslag i studiet av internasjonal politikk, om leser noen av fagfeltets viktigste tidsskrifter er det mye av denne. Den andre kom seinere: Formal modellering, hvor en prøver å få orden på at de logiske resonnementene riktig. Dette kan være krevende, det kan være ganske komplekse resonnementer, det har vært fremgang også for denne retningen. Behaviorismen vokste fram på slutten av 60 tallet, og var særlig aktiv fram til midten av 80 tallet, så har begge de siste 10-15 årene vært utfordret særlig av konstruktivistene. (det er få konstruktivister som bruker multivariate regresjonsanalyser, og få som setter seg ned og lager formal modellering.)

Positivister vil stort sett ikke rote seg bort i tungvinte fortolkninger, og skrive om fortellinger, de forholder seg til virkeligheten direkte, og mener at de har en direkte tilgang til virkeligheten selv.

Kritisk teori

Det viktige her er ikke så mye det vitenskapsteoretiske synet og den metodiske tilnærmingen, men synet på forsknings formål: det må være å hjelpe mennesker å frigjøre seg fra systemtvang, forskning må ha et frigjøringsmål. Dette utfordrer en del av den tradisjonelle positivistiske forståelsen av "er og bør".

Så kjapt om eksamen: deles i to, en kan se på de to-tre siste eksamenene på nettet. En får et sett sett kunnskapsspørsmål, og en bredere oppgave. Begge steder kan en velge bort, en av de store. Og en får mulighet til å velge bort

11: Spørretime

De to første spørsmålene gjelder IPØ. Det er noen slides på fronter som er nye på IPØ området. Det er viktig å gjenta at IPØ er en fagtradisjon, og en viktig en. Men, den er samtidig et forskningsfelt, et forskningstema, og det er viktig å begynne i den enden. En snakker dels om et forskningsfelt og dels en fagtradisjon. Feltet har å gjøre med forholdet mellom marked og politikk (eller marked og stat, men foreleser foretrekker den forrige). Det er temaet, og det belyses så i mange ulike sammenhenger, som forholdet mellom offentlig styring og markeds mekanismer for å forstå internasjonal handel. Internasjonale investeringer som dels styrt av stater og internasjonale organisasjoner. Hvordan forstå økonomisk vekst, eller fattigdom og underutvikling, som et resultat av samspill mellom politikk og marked? Det er den typen spørsmål fagfeltet er opptatt av. Hva kjennetegner så fagtradisjonen? Den tar som utgangspunkt for at en må koble bidrag fra to samfunnsvitenskapelige disipliner: Samfunnsøkonomi og statsvitenskap, disse må kobles for å belyse IPØ. Dvs, det er en disiplinoverskridende fagtradisjon, dette er forskjellig fra for eksempel politisk realisme, IPØ lever i grenselandet mellom samfunnsøkonomi og statsvitenskap. Den bruker modeller fra begge sider. En går til statsvitenskap for å forstå politikken, til økonomien for å forstå markedet, men så møtes de i et felles ønske om å forstå hvordan de virker sammen, her vokser IPØ fram. Hvis vi skal forsøke å forstå fagtradisjonen innefor det store bildet av Grand Theories så vil de fleste si at det meste av IPØ er sterkt inspirert av liberal tenkning, det er liberale grunnprinsipper i mye av litteraturen vi har lest. Men, det er også slik at det finnes andre tradisjoner, særlig om en går litt tilbake i historien, Jackson og Sørensen beskriver for eksempel en merkantalistisk tradisjon, og en kan si at det er en variant av IPØ, siden den i hovedsak sier at storpolitikk (de store maktpolitiske spørsmålene i IP) de ligger over velferdshensyn og ønsket om å maksimere profitt i et marked. For å forstå statens rolle så går high politics forran, sikkerhet og overlevelse kommer først, så kommer merkantil velstand. Staten og politikken bygger på dette, det betyr ikke at de ikke er opptatt av vekst, men det er underordnet de virkelig store spørsmålene om sikkerhet og overlevelse. Så, ja, en kan si at merkantalismen er en form for realisme i IPØ. Det er også radikale strømninger, spesielt i den marxistiske tradisjonen, den sier det motsatte, og sier at for et kapitalistisk samfunn vil det være slik at staten er underordnet markedet, politikken er underordnet markedet, og det som kjennetegner dem er at staten er et redskap for den herskende klasse, staten er kapitaleiernes verktøy. Ikke alle adopterer denne klasseforståelsen av klasser, noe sosiologisk studier har et bredere forståelse av eliter, som at det er folk med høy status, god utdanning, osv, men den mest tydelige er den marxistiske, denne sier at "staten er et verktøy i hendene på den herskende klasse, i et kapitalistisk samfunn er det kapitaleierne." Men, liberal tenkning er viktigst.

Hva er det IPØ folk diskuterer når de kommer sammen? Svaret på det er at de diskuterer andre spørsmål, men de store vyene kommer av og til til uttrykk i

denne diskusjonen. En mer fornuftig måte å tenke på IPØ om er at den er opptatt av noen felles spørsmål, men en kommer fram til ulike svar, og dette er avhengig av hvilke premisser en legger om systemet og aktørene. Mer fruktbart enn å dele det opp i liberalisme, merkantisme, osv, er å forstå resonnementene, og da ser en at de varierer i antagelsene. Et mye diskutert spørsmål er forholdet mellom stat og marked i å fremme økonomisk vekst. Markedsøkonomisk teori (liberal) vil stort sett si at forholdet skal være slik at staten stort sett holder seg til å opprettholde institusjoner som trengs for at markedet skal fungere. Først og fremst er dette en rettstats, et velfungerende marked forutsetter en velfungerende stat som kan hindre fusk og fanteri, en rettstat. Den forutsetter privat eiendomsrett, men fremfor alt entydig avklarte rettigheter, det må ikke være noen tvil om hvem som har eiendomsrett, og disse må kunne håndheves. Denne måten å tenke på har stått sterkt i mye vestlig IPØ forskning. Så har den blitt utsatt for de som har sett på ting i Asia, som sier hvor viktig staten har vært, for eksempel ved å investere i noen nøkkelindustrier, utdannelse, og ved å midlertidig bruke proteksjonisme, for å få økonomien til å ta av. Det er mange interessante diskusjoner om betingelsene for økonomisk vekst, og noen av disse skillelinjene kan føres tilbake til grunnleggende premisser. Noe av forskningen som er redd for staten i slike roller har delvis et liberalt utgangspunkt er liberalitisk, den sier at staters politikk ofte vil representere særinteresser, dette kan forstyrre økonomisk vekst. "husk på hvilke interesser som forsvares, det er interessene til det eksisterende næringslivet, ikke det som vokser frem og skal bli fremtidens næringsliv", siden staten er en representativ institusjon, så vil det etablerte næringslivet alltid være bedre representert, tilsvarende med nåværende generasjoner er bedre representert enn de som går i barnehagen.

Tilsvarende med årsaker til fattigdom og underutvikling. Disse er ikke synonymt: Fattigdom er en tilstand, underutvikling sier for mange, og spesielt for den marxistiske tradisjonen, "fattigdom er utviklet, noen vil si by-design noen by-accident, de er ikke en naturlig tilstand, det er en sosialt og politisk skapt tilstand". Galtungs teorier er et eksempel på dette, Galtung beskriver en kobling mellom sentrum og periferi, et bestemt økonomisk system kan være en viktig kausal faktor i underutvikling, i motsetning til en nøytral instans, hvor det av forskjellige grunner er slik at noen er fattige og rike. Fattigdom og rikdom skapes gjennom sosiale og politiske systemer, det som kan fremme vekst et sted kan fremme underutvikling et annet sted. Så, et spørsmål om utvikling krever en dominerende stat (Realistisk argument), denne staten skal enten påta seg store byrder for å holde det internasjonale systemet stabilt, eller tvinge andre til å bidra. Et av problemene for de som ser denne tesen som gyldig er at de for tiden er ganske bekymret, fordi USA er en nedadgående hegemon, er ikke lengre i stand til å ivareta denne funksjonen, og det er ingen andre stater som er i stand til det heller. Så er det noen andre som sier at, vel, vi mangler en hegemon, men vi har stabilitet nok, ingen kan forandre systemet noe særlig, det er låst.

Spørsmål: Hva er hovedforskjellen på liberalismen i politikken (politisk ideologi) og liberalisme? En ideologi legger til grunn sterke premisser om hva som er et

godt samfunn, og en liberal teori om politikk gjør ikke nødvendigvis det. Den liberale politiske ideologi setter som Venstre har pleid å si "mennesket i sentrum", dette er en grunnleggende verdipremiss, et godt samfunn er et samfunn som er godt for det enkelte menneske, politikken funksjon er å gjøre det enkelte menneske lykkelig, i en vid tolkning. Den teori, den politiske liberale teori den har ikke dette verdipremisset så klart, den tar som et deskriptiv premis, som en beskrivelse av en faktisk tilstand at staten i et demokratisk system gjenspeiler samfunnets preferanser, om ikke perfekt. Det er noe felles, men husk at den politiske ideologi har klare verdipremisser, fagtradisjonene har ikke det, de bygger på deskriptive premisser om hvordan verden ser ut. Når en bruker et veid aggregat så skyldes det at noen grupper har mye mer innflytelse.

Spørsmål: Så bestevilkårsklausulen. Regelverket, tidligere GATT, nå WTO, sier at alle som deltar i handelsregimet at en skal gi alle samme vilkår som det landet en behandler best. Det er tre unntak: (1) Det er lov å gi utviklingsland positive særfordeler, dette bryter ikke med handelsregimet, og mange vil si at det bør en også gjøre. (2) Det er lov å danne regionale frihandelsområder, som det vi har i Europa, dette er et område hvor en del stater i en geografisk region sier at vi skal oppheve handelshindringer. (3) Det er lov å danne tollunioner, forskjellen fra dette til en frihandelsunion (denne inneholder regler om interne ting), en tollunion har også felles ytre bestemmelser. EU er begge deler, siden det er felles bestemmelser vs resten av verden. Når spørsmålet går på bilaterale så vil mange kunne si at et frihandelsområde kan være bilateralt, NAFTA er trilateralt i nord-Amerika.

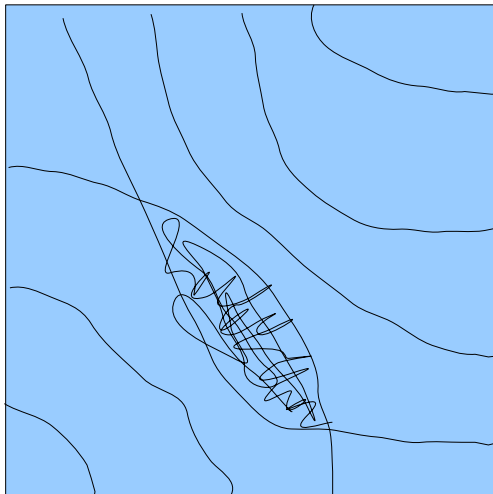
Et frihandelssystem uten en stabilisator, som en hegemon (UK eller USA), vil gå inn og rydde opp, på en av to måter: Dels ved selv å påta seg store byrder ("the benevolent hegemon"), men også ved "cohesive hegemon", vi har en viktig oppgave som vi må løse i fellesskap, "you are either with us or against us". Nå har vi ikke noen slik hegemon, USA er nok den sterkeste, men ikke sterk nok til å tilfredsstille rollen som hegemon, EU kan ikke ta den rollen.

Spørsmål: hva er "embedded liberalism"? Det var Ruggie som gjorde dette temaet populært. Den enkleste måten å forklare hva det er ved å ta utgangspunkt i laize-faire liberalism, hvor markedet er veldig fritt, og vi har en stat som begrenser seg til nattvekkerstat, som opprettholder lov og orden, og lite mer. Så sier Ruggie, i en analyse, denne formen for liberalisme, den har ikke mange tilhengere i dag, noen men ikke mange, og det er ikke den formen for liberalisme som har formet de institusjonene vi har i dag, de er formet av embedded liberalism, det er en liberalisme med "a social purpose". Til IPØ termer er det en liberalisme som inordner markedet i en felles forståelse av det gode samfunnet eller felles beste. En liberalisme som mange vil si har ingått et kompromiss både til høyre og venstre, med sosialdemokratiet ved at staten har et ansvar som går lant utover ro og orden, den har et ansvar for velferd og velstand, at ingen av oss lider ufrivillig nød. (Så er det alltid en diskusjon om de som utsetter seg selv positivt for misery) Den inngår et kompromiss til venstre,

med sosialdemokratisk forståelse, men også til høyre, i retningen tradisjonell konservativ politikk, som har noe viktig til felles med sosialdemokratiet. Tradisjonell konseratisme er opptatt av kollektivet, samfunnet er en viktig størrelse. Både det sosialdemokratiske og konservative vil markede en avstand til laizse-faire, ved å si at det er snakk om samfunn, ikke bare bedrifter, og staten har et ansvar for samfunnet, ikke bare bedriftene. Embedded liberalism er ikke en nattvokterstat, statens forpliktelser er mye mer, og de regimene vi har for handel, investeringer osv, de har tat topp i seg dette kompromisset, det er liberalism with a social purpose. Så er det en diskusjon, mange vil si at denne liberaism with a social purpuse fikk et tilbakeslag på 80 tallet, siden to av de ledende vestlige landene valgte regjeringer (Reagan / Thatcher) som sto for liberalism with a social purpuse, men den hadde et sterkere innslag av frihet for markedet, en sterkere betodning av private løsninger enn det som var etablert på forhånd. Ruggie og mange andre vil derfor si at det svinger litt frem og tilbake, men Reagan/Thatcher formen for liberalisme var en epoke, og pendelen har svingt tilbake. Social purpose: Staten har en forpliktelse til at samfunnet fungerer, og at vi alle har dekket våre grunnleggende behov, så er det dessverre slik at det er noen stater som ikke er i stand til dette, selv om de kanskje ville. Det er stort sett denne formen for liberalisme som for eksempel det norske Venstre står for, de beskriver ofte seg selv som et sosial-liberalistisk parti.

Ruyggies artikkel om embedded liberalism inneholder en del historisk stoff og en del betraktninger som kan være vriene å få tak i, men embedded liberalism og forståelsen av hva slags liberalisme det er snakk om er viktig å forstå.

Spørsmål: Putmans indifference curves for two-issue nagotiation:

Det er to saker, den ene representert med den vertikale aksen, den andre med den horisontale aksen. Det er to aktører, hvor det beste for A er å få noe som ligger nærmest A (øverst høyre hjørne), og beste for B noe som ligger nærmest B

(nederst venstre). Avveiningen hvor en gir litt på den ene aksen for å få mer på den andre aksene kalles en indifirent kurve. Utfall langs hver kurve regnes som like gode for aktørene. Om situasjonen er at det ikke er overlapp over kurvene så må kurvene overlappes, det må være et felt med overlapp. En behøver ikke tenke så hard på hvordan en tegner det, det viktige er at en skjønner resonnetet, at om det er mer enn en sak i en forhandlingssituasjon så kan det bli et spørsmål om en skal gi noe på den ene saken for å få noe på den andre, da må en danne seg en oppfatning av hvilke kombinasjoner på de ulike sakene som en kan tenke seg å akseptere. Hvis det blir tale om å forhandle frem en pakkelsning, som er felles for disse to eller flere sakene, så må det finnes det en kalles et avtalefelt, det må være noen kombinasjoner av utfall som begge partene aksepterer. NB: Dette gjelder bare det internasjonale nivået.

Det er også et annet spørsmål ved siden av, side-payments. Det er dette en tenker på når en sak som ikke står på dagsorden bringes inn for å gjøre det lettere å få enighet. Et av de beste eksemplene på dette er hvor USA har prøvd å presse partene i midt-østen til fred, som Carter / Nixon om fredsavtale mellom Israel og Egypt. Hver av partene hadde bestemte krav, Israel krever å bli annerkjent som en legetim stat, Egypt at Israel trekker seg tilbake fra okkupert territorium. USA gikk inn som tredjepart, og sa til Sadat i Egypt, og sa "vi skjønner at dette er vanskelig for deg, men du har nå en mulighet til å gjøre midtøsten og verden en stor tjeneste, vi skjønner at du kan trenge vår hjelp" Kissinger og Carter bladd opp milliarder av dollar, og sa at "om du får det til så er vi beredt til å gå inn på denne måten". Så var det Israel, Kissinger er en kjent realist, så kan brukte realistens fulle reportar av virkemidler, også press. "By the way Golda, you might want to know that congress is deeply worried about the lack of progress, it won't be possible to sustain the support for Israel unless you show some.." På den samme måten kan en se nå at et middel som Isreal bruker for å avstå i alle fall midlertidig fra å utvide bosetninger på vest-bredden, så vi vil vi se med blidere øyne på levering av lagerfly. Dette er et side-payment, altså belønninger som gis uten å bare koble saker som er på dagsorden. En henter noe utenfra og setter det inn. Den rene formen er penger, men det kan også være andre fordeler. Dette er mye brukt i internasjonalt diplomati, ikke minst av stormakter.

Spørsmål: Elinor Ostrom sin artikkel. (Foil fra tidligere). Den første grunnleggende observasjonen, en av de hovedtesene hun beskriver er at de konklusjonene vi får når vi benytter formal rasjonalitetsteori, som spillteori for å studere samhandlingssituasjoner, de er mer pesimistiske enn de funn empirisk forskning gir grunnlag for. Empirisk forskning gir overveiende mer positive resultater, stater lykkes bedre i å ivareta kollektive goder enn det rasjonalitetsmodellen skulle tilsi. Et kollektiv gode er definert i fagtradisjonen som "et gode som har to egenskaper: Det har den egenskap som ofte omtales som non-excludability, at om den skaffes til veie for noen i et samfunn / fellesskap, så vil det automatisk være tilgjengelig for andre i fellesskapet, uavhengig av om de har vært med på realisere det eller ikke". En har mulighet til å nyte godet uten å selv å ha vært

med på å skaffe det. (Husk, bare innenfor en nærmere spesifisert gruppe. Det andre referes til som non-rivalness, at en aktørs bruk eller konsum av gode går ikke på bekostning av andres bruk av det samme gode, vi har ikke å gjøre med et knapphetsgode, det er et gode som for alle formål er uendelig, å installere et solpanel vil ikke hindre andre fra å installere dem. Solen går ikke tom. Det viktige for oss i denne sammenhengen, og som rasjonalitetsmodellene sier, er at når en står ovenfor et kollektivt gode så vil det være en stor fristelse å være gratispassasjer, og om mange nok vil være det så blir ikke godet skaffet til veie. Så sier Ostrom, at når en går empirisk til veis, så viser det seg, at spesielt i små samfunn, at resultatet blir bedre enn det teorien forutsier. Små lokalsamfunn lykkes ofte godt i å skaffe til gode kollektive goder. Så er det noen begrensninger, som at partene ikke skal stå ovenfor intens konkurranse. Da blir et interessant spørsmål om vi kan overføre funnene til internasjonal politikk. Kenneth Waltz: intens konkurranse mellom stormaktene.

Siden denne formale rasjonalitetsmodellen i alle fall anvendt på små samfunn gir pesimistiske konklusjoner, hva trenger vi da å gjøre? Vi trenger a second generation theory of bounded rational, innovative and normative behaviour. Vi må ta inn over oss kostnader med informasjonsinnehenting og sånt, men også at mennesker er nyskapende, at vi kan overkryde begrensinger, "fravær av overordne myndighet" er en tilstand mennesker kan endre, anarki er slikt sett ikke en uforandelig tilstand. Dette er litt forskjellig fra Alexander Wendtz påstand om anarki basert på tolkning, Ostrom sier at anarki kan forandres, instutisjoner kan endres, "ja vi kan forandre". Atferd er, og det er viktig for Ostrom, er ikke bare egoistisk, den er også normstyrt. Det er en blanding, så vi må ha en teori om kollektiv handling og samarbeid som ivaretar punktene, men må legge bort tesen om perfekt rasjonalitet og erstatte den med en mykere variant, og ... og atferd styrt av egeninteresser og normer. Metodologisk så sier Ostrom at vi trenger empirisk forskning, hun har studert samfunn i India og Nepal empirisk, gjort spillteoretiske studier, brukt studenter i eksperimenter, hun har brukt mange metoder, og sier at vi må bruke hele verktøykassen. Nøkkelen til å forstå hvorfor noen lykkes ligger i kjernen, "the core relationships". Det består av et samspill mellom gjensidighet, renome og tillit. Som Mitchell om konflikt fra et hjørne til et annet, sier Ostrom at disse er gjenstidig forsterkende. Det eksisterer i de fleste samfunn en eller annen norm om gjensidighet. Nesten alle antropologiske studier av samfunn sier at det er en norm om gjensidighet, om ikke helt entydig. Det finnes ulike grader av tillit, og denne tilliten er ofte bygget av tidligere erfaring og renome. Om en over lang tid har hatt samhandling med noen, og denne personen har oppfylt sine forpliktelser, da vil vi stole på at denne personen også vil gjøre det i framtiden, og de skulle svikte så er det ikke pga ond vilje, men fordi de ikke greide det. Det er en positiv sirkel, tilliten bygges opp, og da får vi til realiseringen også av kollektive goder.

Dette var de tre viktigste, men helt på slutten av artikkelen så har hun en tese vi kan tillate oss å glemme (men foreleser liker den): Hun sier at statsvitenskap som fag har som forpliktelse å opplyse smafunnsborgere om denne typen

fundament som i tegningen, statsvitenskap er moralskt normativt forpliktet til å opplyse borgere om mulighetene for endring. Det siste er hovedpoenget for kritisk teori, selv om ikke Ostrom tilhører denne tradisjonen. Da Ostrom ble tildelt nobelprisen i økonomi så sa hun at det var en ting hun ville bli husket for var at mennesker kan få til endring, selv om det i spillteori ser umulig ut så behøver det ikke være sånn. (Husk, Linn Ostrom er en positivist)

Husk: På engelsk bruker en ordene *collective goods* og *public goods*, dette er for alle hensyn det samme. Ruggie når han snakker om *social purpose* har en videre normativ forståelse.

Spørsmål: Om sosialkonstruktivismen, epistemologiske og ontologiske spørsmål. Hovedpoengene har vi sett før, men med noen små tillegg. Det er noen utgangspremisser som må oppfylles for at en skal snakke om sosialkonstruktivisme. Det ene er epistemologisk (vitenskapsteoretisk, for sann eller holbar kunnskap) den sosialkonstruktivistiske teorien sier at kunnskapen vi har om internasjonal politikk består av forestillinger vi har dannet oss gjennom mange kanaler, som lesing av artikler. Det er utgangspunktet. Men, hva slags videre implikasjoner skal vi trekke av dette? Her skiller konstruktivistene lag, lettest å se hos Jackson og Sørensen, de sier at det er en forgrening som inntar en posisjon som er kjent som vitenskapsteoretisk realisme. Når en ser denne tradisjonen så vil en ofte se at de driver empirisk forskning, mange er klare på at de kan plasseres der, som Alexander Wendt, men andre kan også plasseres der, som Finnemore og Sikkith, de har det til felles at "ja, vi er enige i den første premissen, men det er allikevel mulig å nå kunnskap, noen forestillinger er mer sanne enn andre, og det gir mening å stille spørsmålet om noen forestillinger er riktige og noen gale". Dette er det vitenskapsteoretisk realisme. Men, det er også en radikal forgrening, som sier at det ikke er noen virkelighet utenom den konstruerte, det finnes ingen "brute facts". Alexander Wendt polemiserer mot denne tradisjonen, det er en lang diskusjon om dette, men det vi har er i hovedsak den tradisjonelle varianten. Det er det vitenskapsteoretiske. Det er et felles oppfatning om at fortolkning er veldig viktig, det er det som gir observasjonene mening, men det er allikevel mulig å stille spørsmål om noe er sant. Det er også mulig å overføre dette til menneskelig samhandling, "vi handler på grunnlag av hvordan vi forstår verden", så tolkning av forståelse blir viktig. Når Kenneth Waltz studerer hva som gir makt, de regner ut ulike lands verdier på indekser for makt, så blir det en eller annen form for koeffisient, hvor den samlede makten settes til 1, og USAs andel til den andel av ressurser som USA har, ofte rundt 20, mer på det militære. Poenget er at fortolkning blir et viktig prosjekt og studere. Noe av det viktigste for å forstå hvordan konstruktivister tenker er å gå til kjernebegrepene i liberalisme, realisme, osv, som makt. Alexander Wendt: Vil jeg avskaffe begrepene? Nei, langt i fra, men jeg vil ikke studere makt som indekser, eller interesser som posisjon i et marked. For å forstå betydningen av posisjon i et system så må vi forstå tolkningen aktøren gjør av det, vi må forstå makt i kraft av de ideene som former makt. Vi må forstå det internasjonale system i kraft av de forestillingene vi har. Dette er et

krevende punkt, men prøv å holde fast i det, prøv å holde skille mellom Kenneth Waltz skille mellom makt og interesser, makt som fysiske ressurser som en kan telle og måle, og Alexander Wendts forståelse, som et spørsmål om hvordan vi oppfatter maktrelasjonene, makten ligger i at vi tillegger noen makt, vi oppfører oss på grunnlag av vår forståelse av maktrelasjonen. Så kommer andre tilbake og sier at det er "brute facts", Norge kan ikke være gjevnbyrdige med Russland, uansett hvor mye vi tror på det. Men, hvis vi skal forstå atferd må vi forstå forestillinger, om vi skal forstå konsekvensene av atferd må vi også kjenne the brute facts. Atferd: Forestillinger, kultur, ideer, for å forstå konsekvensene av vår atferd må vi også forstå "the brute facts". Ideer og sosiale forhold kan i seg selv være brute facts,

Spørsmål: Hvordan behandler den engelske skole normer? Ganske likt som konstruktivistene, for den tradisjonelle engelske skole så er en viktig forskjell at den engelske skole var ganske opptatt av "international law", dvs, normer formalisert i legale former. Konstruktivistene er mer opptatt av uformelle normer, ideer. Den engelske skole begynte med sterke interesser i folkerett, konstruktivister deler ikke denne, det er ikke den som står i fokus, det er fortolkninger, vår oppfatning av normer.

Spørsmål: Konstruktivistenes manglende oppfatning om at det ikke er et internasjonalt anarki. Alexander Wendt: Realistene har rett i at det ikke finnes noen overnasjonal myndighet, dvs, den faktiske situasjonen. Men så sier han, realistene gjør en stor feil når de ut fra denne slutningen sier at dette må være en farlig arena, preget av voldsbruk og mistenksomhet. Dette følger ikke av fraværet av overnasjonal styringsinstans, siden hva vi gjør ut av tilstanden det er grunnleggende opp til statene som operer i systemet, de behøver ikke være mistenksomme ovenfor hverandre, de kan om vi tillater oss til å gå litt tilbake til Ostrom, de kan utvikle realasjoner av en helt annen karakter. Det er ikke noe som sier at vi kan være venner uten at staten kommer inn og sørger for å håndheve ett eller annet. Det samme gjelder sier Alexander Wendt for stater og folk og sosiale grupper, vi kan utvikle situasjoner som slettes ikke er så dystre som realistene foreskriver. Konklusjonene realistene trekker følger ikke med nødvendighet, "ja jeg aksepterer utgangspremissene, men dere tar helt feil". Dette er utgangspunktet for mye diskusjon, hvor realistene slår tilbake med at dette er et mulighetsrom, det er mulig å være venner, men se på hvordan det stort sett er, verden er full av konflikt, noen av dem er alvorlige, så vi tar nok ikke så feil som du sier. Din jubel over at den kalde krigen falt bort og Russland og USA ble venner, det er noe i det, men det var mange realister som sa at om noen år vil vi savne den kalde krigen, den holdt orden i systemet, så pekte de bla på Balkan, vent litt og se hva som skjer. Så kommer konstruktivistene tilbake og sier at vi hadde grunnleggende rett, siden folkegruppene så på hverandre som fiender, dette var en sosial konstruksjon.

Beth Simmons: Tre hovedteser

Vi har et kapittel av en stor bok, ikke alt kommer like klart fram i artikkelen.

Simmoms utgangspunkt er litt det samme som Ostrom, hun går til spillteori, kan vi forstå menneskerettigheter med spilleori? Nei, det kan vi ikke. Hvorfor? Fordi menneskerettigheter rett og slett er en annen type goder, det å sikre menneskerettigheter er ikke noe som egentlig forutsetter internasjonalt samarbeid på samme måte som å bekjempe forurensning, siden for å skaffe til veie et kollektivt gode er grunnlaget betingede løfter mellom stater, "om du avvikler tollbarrierer skal jeg gjøre det også". Mye av teorien om internasjonalt samarbeid er av denne typen, men Beth Simmons sier at dette skjer ikke for menneskerettighetskonvensjoner, å ikke torturere fanger er ikke et globalt gode, Norge kan godt ikke torturere fanger på egenhånd, norske myndigheter kan bestemme dette selv. Altså, vi snakker om goder av en annen karakter, og vi må derfor endre på det teoretiske fundamentet som vi bruker når vi skal forstå hva som skjer. Så sier Beth Simmons: Vi må forstå utviklingen av menneskerettighetsregimer som rasjonelt ekspressiv atferd, til forskjell fra instrumentell atferd. Dette er et skille som gjøres i litteraturen, at noen har instrumentell verdi og noe har ekspressiv verdi. Ekspressiv atferd: Belønningen er knyttet til å det å utrykke en norm, ikke i de resultatene en til syvende og sist får. Kapittelet i pensum gjelder ratifikasjon, her blir dette særlig tydelig, siden en ratifikasjon er en ekspressiv atferd, en stat blir belønnet for sitt uttrykk av en forpliktelse, ikke det som seinere skjer. Regjeringen forplikter seg til verdier, først og fremst til sitt eget samfunn, de som nyter godt av det er først og fremst borgere i eget samfunn. Så skiller Beth Simmons lag fra Finnemore og Sikkink, som sier at en må forstå det som en blanding av normer, som etter hvert binder deg. Simmons tar ikke direkte avstand fra dette, men hun prøver å kontrastere konstruktivistiske tanker om normer med en nytte-kostnad kalkyle med ratifikasjon. Hennes konklusjon er at en kommer lengre med å forstå det som nytte-kostnad, som strategisk tilpassning enn som normer. Så skiller hun mellom fire ulike ratifiserende stater:

Sincere ratifiers:

False negatives: Dette er stater og regjeringer som er enige i avtalen som er fremforhandlet, og som kanskje har signert, og som faktisk også langt på vei etterlever bestemmelsene i avtalene, men som allikevel ikke ratifiserer avtalen. Den beste måten å forstå dette på er dels ved å forstå på ... Et eksempel på dette er USA, som ofte er aktivt med på å fremforhandle konvensjoner som de seinere ikke ratifiserer. De overholder stort sett, men de ratifiserer altså ikke, det må vi forstå dels som en følge av vanskene med å få en avtale ratifisert, men som konsekvensene det kan få for lovene. USA: En internasjonalt ratifisert avtale vil automatisk få status som "the supreme law of the land". Derfor, Obama vil først få amerikanske lover om klima før avtaler undertegnes.

Strategis ratifiers:

False positives: De som ratifiserer uten noen tanke om å egentlig følge opp, om de ikke undertegner kan de ikke være med i FN organene for dette. Av og til

hefter de med en reservasjon, denne tolkningen vil ofte være en helt annen tolkning.

Disse tre hovedpunktene er i grunn det Beth Simmons handler om, Scott Barret handler om kollektive goder og kollektiv handling, Beth Simmons studerer menneskerettigheter, den er mer eksplisitt rasjonell